

30 april—5 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 30 april

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Skårman (fp) ang. säkerhetsföreskrifterna för pyroteknisk industri	3
av herr Lindblad (fp) ang. det till Gävle flyttade järnvägsmuseet	6
av herr Hübinette (m) om ersättning av allmänna medel för skada på höstsådda grödor genom vägverkets vintersaltningar	7
av herr Hernelius (m) ang. åtgärder i syfte att förebygga olyckor vid översvämningar	9

Meddelande ang. enkel fråga av herr Österdahl (fp) om ändrade bestämmelser i vissa hänseenden beträffande de s. k. omställningsbidragen	11
---	----

Tisdagen den 5 maj

Investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.	14
Emittering av industrilån	27
Det statliga utvecklingsbiståndet	28
Svar på interpellation av herr Wikström (fp) om förmedling genom kyrkorna av kommande svenska biståndsinsatser i Vietnam	39
Interpellation av herr Pettersson, Karl, (m) ang. kreditvärdigheter m. m. för företag inom det s. k. stödområdet	60
Det statliga utvecklingsbiståndet (Forts.)	63
Vägen till 1 %-målet	99
U-landsinvesteringar och investeringsgarantier	100
Biståndets länderinriktning m. m.	103
Familjeplanering	105
Humanitärt bistånd	106
Bidrag till enskilda organisationers biståndsverksamhet	108

	Sid.
Om vidgat stöd till motståndsrörelser	109
Om åldersgränser för rekrytering och utbildning av hemvärns- ungdom	110
Om långfristiga lån till nyetablerade företag	113
Familjeföretagens uppgifter och utvecklingsmöjligheter	114
Meddelande ang. enkel fråga av herr Brundin (m) ang. ersättning för skadegörelsen på American Cultural Center	116

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 5 maj

Bevillningsutskottets betänkande nr 37, ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten	14
Bankoutskottets utlåtande nr 35, ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten	27
Statsutskottets utlåtande nr 84, ang. det statliga utvecklingsbistån- det	28
Utrikesutskottets utlåtande nr 9, om vidgat stöd till motståndsrörelser	109
Statsutskottets utlåtande nr 85, ang. anslag till utrikesförvaltning- en, m. m.	110
— nr 86, ang. Svenska institutets organisation och uppgifter, m. m.	110
— nr 87, ang. ökat statligt stöd till de frivilliga försvarsorganisa- tionerna och hemvärdet	110
Bankoutskottets utlåtande nr 25, om anslag för en dokumentär- film om tvåkammarriksdagen	113
— nr 30, om tillsättande av begärd utredning angående mindre och medelstora företag	113
— nr 31, om långfristiga lån till nyetablerade företag	113
— nr 32, ang. familjeföretagens uppgifter och utvecklingsmöjlig- heter	114
— nr 33, om ökad statlig upphandling från mindre och medel- stora företag	116
— nr 34, om ökad statlig upphandling från norrlandsföretag	116

Torsdagen den 30 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 22 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet under tiden den 12—den 19 maj 1970 för att representera AB Storstockholms Lokaltrafik vid 10-årsjubileet av anläggningarna vid Riva del Sole och La Serra i Italien.

Stockholm den 30 april 1970

Helge Berglund

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 154, i anledning av motioner angående maximilängden för motorfordon; och

nr 155, i anledning av motioner om arbetslokalers anpassning till handikappade.

Skrivelseförslagen godkändes beträffande vardera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustri-

erna samt den manuellt arbetande glasindustrin jämte motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till exportfrämjande åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin, m. m., jämte motioner; ävensom

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 188, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin jämte motioner.

Ang. säkerhetsföreskrifterna för pyroteknisk industri

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet **LANGE** erhöll ordet för att besvara herr *Skårman* (fp) fråga till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående säkerhetsföreskrifterna för pyroteknisk industri, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 23 april, och anförde:

Herr talman! Herr *Skårman* har frågat statsrådet och chefen för justitiedepartementet om han anser att säkerhetsföreskrifterna för den pyrotekniska industrin är tillräckliga och, om så anses vara fallet, vilka åtgärder han avser att vidtaga för att få föreskrifterna att efterlevas så att nya olyckor kan förhindras.

Ang. säkerhetsföreskrifterna för pyroteknisk industri

Frågan har lämnats över till mig för besvarande.

Med anledning av olyckan i Anneberg den 22 april i år har tillsatts en utredning under ledning av polismyndigheten i Kungsbacka med tekniskt biträde av sprängämnesinspektionen. Innan denna utredning slutförts kan inte avgöras huruvida nuvarande säkerhetsföreskrifter om tillverkningen av pyrotekniska varor bör kompletteras eller vilka åtgärder som kan erfordras för en bättre efterlevnad av föreskrifterna.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet Lange få framföra ett tack för svaret på min enkla fråga. Det var ju kortfattat men i så mening positivt som vi efter den självklara polisutredningen har att vänta oss en översyn av säkerhetsföreskrifterna för den pyrotekniska industrin. Denna industri är ju nästan hundra procentigt en nöjesindustri, och det får då anses djupt tragiskt att för detta ändamål nu vid Annebergsolyckan inte mindre än nio människoliv skulle offras. Kan inte en ny olycka av detta slag förhindras, så bör väl övervägas om inte den pyrotekniska delen av sprängämnesindustrin borde läggas ned. Förordningen om explosiva varor av den 10 juni 1949 ger i sin 8 § möjlighet därtill, då den utsäger: "Då skäl äro därtill, äger kommerskollegium föreskriva, att explosiv vara må tillverkas allenast för visst eller vissa ändamål. Kollegium må ock helt förbjuda tillverkningsförfarande, som är förenat med särskild fara."

Jag vill inte vara någon glädjedödare, men jag är säker på att jag har den övervägande delen av svenska folket med mig då jag anser att om en sådan här tragedi inte kan undvikas för framtiden så är det bättre med ett förbud mot tillverkning av raketpjäser. Olyckan är heller inte ensam i sitt slag. Sedan jag vid besök i Göteborg omkring

år 1920 såg en brand vid en pyroteknisk fabrik inne i själva Göteborg — ett lysande skådespel på sitt sätt — har jag under 50 år kunnat följa den ena brandkatastrofen efter den andra. Även människoliv har vid flera tillfällen tidigare förspillts i denna, som man måste säga, nöjesindustri.

Såvitt jag kan förstå borde det inte vara omöjligt att genom löpande band med explosionssäkra väggar mellan arbetsplats och råvaror och färdigfabrik helt avskilja arbetsplatsen och där förvara endast ett mindre antal under tillverkning varande pjäser, som inte kunde ställa till med så stor olycka. Lagen ger ju möjligheter att stoppa tillverkningen. Är det männe den i 55 § föreskrivna tillsynen av länsstyrelsen med hjälp av underlydande polismyndigheter som klickar? I varje fall måste något göras för att denna till synes onödiga tragedi inte skall få upprepas.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! I princip har jag ingen annan uppfattning än herr Skärman. Jag skall gärna för egen del avstå från det nöje som det kan innebära att ibland se ett vackert fyrverkeri. Men jag är inte säker på att den väg som herr Skärman nu närmast talar för är den lämpligaste och framkomligaste. Raketer och pyrotekniska varor har verkligen ett större användningsområde än bara det mera nöjesbetonade. Det behövs t. ex. i sjötrafiken. Det skall också påpekas att den nämnda fabriken bedriver tillverkning av krigsmateriel, som naturligtvis också är förenad med vissa risker.

Jag vill bara i allra största korthet lämna den kompletterande upplysningen att den allmänna tillsynen — vilket herr Skärman vet — utföres av polismyndigheterna. Sprängämnesinspektionen skall lämna dessa myndigheter allt erforderligt tekniskt biträde vid tillämpning av gällande bestämmelser. Det ankommer även på inspektionen

Ang. säkerhetsföreskrifterna för pyroteknisk industri

att medverka i tillsynen av efterlevnaden av gällande bestämmelser, särskilt beträffande tillverkningen av explosiva varor. Dessutom är sprängämnesinspektören specialinspektör inom yrkesinspektionen för tillsyn, framställning, handhavande och förvaring av explosiva och särskilt eldfarliga ämnen.

Jag kan nämna att frekvensen av rutinbesök från myndigheterna på fabriken är i genomsnitt två besök om året. Dessutom förekommer ett antal besök vid speciella tillfällen i samband med nybyggnation eller påbörjande av ny tillverkning. Det senaste besöket vid den fabrik som jag har omnämnt i mitt svar skedde den 17 februari 1970. Därvid gick man över hela det äldre fabriksområdet och gav vissa anmärkningar, som noterades i föreskriven inspektionsbok. Man kontrollerade även att de lokala föreskrifterna fanns tillgängliga. De är för resten avfattade även på finska, eftersom hälften av arbetstagarna är finländare. I samband med introduktionen av nyanställda utkvitteras föreskrifterna av varje arbetstagare. För att ytterligare minska ofrånkomliga svårigheter med språket har företaget en finsktalande arbetsledare.

Dessa upplysningar kan ha sitt värde i samband med den katastrof som här har inträffat och som vi väl alla i hög grad beklagar. Jag upprepar vad jag har sagt i mitt svar på frågan, att vi naturligtvis får pröva detta förutsättningslöst när utredningarna är verkställda. Jag har ingen anledning för egen del att slå vakt om en industri som närmast är till för att bereda nöje.

Herr **SKÅRMAN** (fp):

Herr talman! Jag är fullt medveten om att den pyrotekniska industrin inte bara är en nöjesindustri utan tillverkar t. ex. nödraketer för sjöfart och en hel rad liknande produkter. Den Hammargrenska fabriken, som det här gäller, har också krigsmaterietillverkning.

Jag tror dock att de olyckor som skett har inträffat inom nöjesraketttillverkningen. Om man utövade en kraftigare press på denna tillverkning skulle det vara möjligt att få tillförlitliga säkerhetsföreskrifter.

Om tidningarna har lämnat rätt uppgift har tillsynsmannen varit på platsen och sett över anläggningarna endast en timme innan denna olycka skedde — och ändå inträffade den. Olyckor kan vi aldrig undvika, det skall jag erkänna, men när det som här till kanske 80 å 90 procent gäller nöjesindustri borde man, då det ena tillbudet efter det andra förekommit år efter år — och då även ganska allvarliga olyckor inträffat — kunna pressa fram bestämmelser.

I 15 § i lagen heter det: "Ej må tillverkning av explosiva varor påbörjas förrän vid avsyning, som länsstyrelsen låtit verkställa, befunnits, att tillverknings- och förvaringslokaler samt övriga anordningar och förhållanden överensstämmer med gällande föreskrifter och länsstyrelsens tillstånd."

Det finns alltså möjlighet att i länsstyrelsens tillstånd ta in så pass skärpta bestämmelser att man skall kunna undvika olyckor av dessa slag. Den moderna byggnadstekniken ger också mycket stora möjligheter att skärma av dylika farliga arbetsområden från lagren. Det är nämligen när explosionen sprider sig till lagerlokaler eller utrymmen för råvaror som de mycket stora och tragiska olyckorna händer.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Skårman att jag inte har någon uppgift om att myndigheterna, som har ansvaret för att bestämmelser etc. efterföljs och att anordningar vidtas för att i möjligaste mån undanröja riskerna för katastrofer av den art vi har bevittnat, var på besök på företaget dagen innan olyckan inträffade. Jag är ganska övertygad om att det är en missuppfattning.

Ang. det till Gävle flyttade järnvägmuseet

Överläggningen ansågs härmed slutad.

På förslag av herr förste vice talmanen beslöt kammaren medgiva, att besvarandet av den under punkten 2 å föredragningslistan upptagna enkla frågan finge ske efter övriga frågesvar.

Ang. det till Gävle flyttade järnvägmuseet

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Lindblads* (fp) fråga angående det till Gävle flyttade järnvägmuseet, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 21 april, och yttrade:

Herr talman! Herr Lindblad har frågat mig vilken omfattning det till Gävle flyttade järnvägmuseet skall få och vem som skall svara för kostnaderna.

Samlingarna i Gävle avses omfatta inemot 70 fordon och ett tjugofemtal modeller av olika typer av lok, vagnar, bussar och färjor. Härtill kommer en mängd telegrafapparater, lyktor, banbyggnadsverktyg samt modeller av broar, rallarbaracker, signaler m. fl. historiska föremål. Museet ansvarar dessutom för ytterligare 55 fordon och 45 modeller, men dessa är av utrymmesskäl och på grund av lokal anknytning placerade på olika håll i landet. Totalt omfattar museets katalog ca 7 000 nummer.

Till museet hör också ett bibliotek med ca 300 hyllmeter järnvägs litteratur och ett kompletterande bildarkiv innehållande ca 75 000 historiska bilder.

Tills vidare kommer SJ liksom hittills att bekosta driften och skötseln av museet. Jag kan emellertid nämna, att SJ nyligen inkommit med en framställning till Kungl. Maj:t om att 1965 års musei- och utställningssakkunniga ges uppdraget att utreda frågan om järnvägmuseets fortsatta verksamhet. Ef-

tersom beredningen av detta ärende inte är avslutad, kan jag för dagen inte säga vad ställningstagandet blir.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Järnvägmuseet är en förnämlig institution som skildrar och ger oss en bild av ett viktigt stycke svensk kulturhistoria. Kanske skulle man önska att museet inte bara hade resurser att ställa ut fordon och utrustning utan att där också kunde beläggas den omvandling av samhället som följde av järnvägsbyggandet. Den enorma järnvägsutvecklingen för hundra år sedan var en av anledningarna till vad som sedan hände med detta fattiga gamla land.

Att museet flyttats från Stockholm till Gävle är säkert bra för museet. Över huvud taget brukar det gå väl för sådana institutioner som flyttar från huvudstaden. Invigningen sker om någon månad.

Den senare i svaret upptagna aspekten rörande kostnaden och huvudmannaskapet är självfallet extra intressant, sedan SJ begärt att få slippa ansvaret för skötseln av museet och gjort en framställning till Kungl. Maj:t om att 1965 års musei- och utställningssakkunniga skall få utreda frågan om museets fortsatta verksamhet. Det var just detta som föranledde min fråga. Man kan förstå att ett affärsdrivande verk inte anser sig ha råd med någonting så olönsamt som museidrift. Men samtidigt vill jag betona att det järnvägsintresse som finns i landet är av stor vikt för SJ att upprätthålla, både för personalen och allmänheten.

Tyvärr förhåller det sig så att tekniska museet ännu har en skälig blygsam omfattning, även sedan staten har övertagit det. Mycket värdefullt från vår tid är inte ens inventerat. Vi sparar varenda gamla vikingaborg — vi blir åtalade om vi skadar en sådan — men vår första datamaskin kunde

Om ersättning av allmänna medel för skada på höstsådda grödor genom vägverkets vintersaltningar

bara försvinna. Industrisveriges genom-brott finns knappt belagt. Inget av de gamla sågverken längs Norrlandskusten finns kvar; med hyttorna i Bergslagen är det mycket dåligt beställt. Det finns enskilda företag som har anordnat museer och försökt att spara en del, och det finns också statliga verk som har åstadkommit motsvarande, nämligen SJ, televerket och posten. Enligt uppgift skulle också luftfartsstyrelsen göra ett försök att sätta i gång något liknande.

Såvitt jag förstår måste väl den här frågan lösas i ett stort sammanhang, och det tyder på att det blir en utdragen historia att bestämma hur dokumentationen av vår tids tekniska utveckling skall lösas. Men innan ett sådant beslut fattas måste järnvägsmuseet få utvecklas som hittills, så att SJ fortfarande har museet under sina vingars skydd.

Jag tolkar statsrådets svar så att han tror sig kunna garantera att SJ skall sköta museet fram till dess något annat beslutas. Jag betraktar svaret såsom positivt och tackar för det än en gång.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om ersättning av allmänna medel för skada på höstsådda grödor genom vägverkets vintersaltningar

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Hübinettes* (m) fråga om ersättning av allmänna medel för skada på höstsådda grödor genom vägverkets vintersaltningar, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 22 april förmiddagen, och anförde:

Herr talman! Herr Hübinette har frågat mig om jag är beredd att medverka till att skador på höstsådda grödor,

uppkomna genom vägverkets vintersaltningar, ekonomiskt regleras så att vederbörande jordbrukare hålls skadeslösa.

Enligt gällande skadestandsregler åligger det domstol att pröva krav på ersättning för skador av det slag som herr Hübinette åsyftar. Det tillkommer därför inte mig att göra något uttalande i frågan.

Herr HÜBINETTE (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet Norling för svaret på den fråga jag har ställt, men jag måste säga att jag är något häpen över det sätt varpå svaret är utformat.

Efter de stora stråkvägarna — och för all del efter mindre vägar också — uppstår ju ofta påtagliga skador på växande gröda. Vad de beror på är kanske inte helt dokumenterat, men det ligger mycket nära till hands att det är vägsaltet, eftersom skadorna framför allt framträder på de områden där vägar saltas.

Nu säger herr statsrådet att krav på ersättning skall man anhängiggöra vid en domstol! Jag tycker det ligger mycket cynism i detta. Skall man hänvisa små och stora bönder landet runt, som råkar ut för sådana skador, till att med advokaters och andras hjälp försöka få saken uppklarad via domstol? Det är ju kontentan av svaret.

Jag tycker nog att detta stämmer mycket dåligt överens med vår vanliga syn på förhållandet mellan den enskilde och det allmänna.

När jag talat med vägverket om detta har man svarat att skador som förorsakas vintertid av snöskärmar och sådant regleras av verket. Det var så jag hade tänkt att herr statsrådet skulle svara: Har det förorsakats skador från vägverkets sida är vi beredda att reglera dem på något sätt. Men man skall inte svara att mål får anhängiggöras vid en domstol! Då tycker jag man har

Om ersättning av allmänna medel för skada på höstsådda grödor genom vägverkets vintersaltningar

satt sig på litet för höga hästar och trappat upp detta till en nivå som jag icke avsåg.

Det finns en slogan i år som heter "Samverkan, rättvisa, ansvar". Om herr statsrådet tänkte litet på de tre orden tror jag han skulle kunna anpassa dem till relationerna mellan den lille, enkla jordbrukaren och det stora, mäktiga samhället. Hade man litet samverkan, kände man litet rättvisa och ansvar, skulle detta gott kunna regleras på annat sätt.

Herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Det låter sig sägas att man genom samverkan, rättvisa och ansvar skulle kunna lösa detta problem. Men det förutsätter för det första att samverkan kan utformas på ett sådant sätt att man vet vad det är man skall samverka om; det förutsätter för det andra att man vet vilken rättvisa man är ute efter; och det förutsätter för det tredje att ansvaret fördelas.

I det här fallet måste jag — även om det inte är jag som ställer frågan — ifrågasätta vad man skall använda för tillvägagångssätt enligt herr Hübinette. Måste man inte skaffa ett prejudikat först? Vi har inget prejudikat på detta område. Jag förutsätter att herr Hübinette inte misstolkar svaret på frågan så grundligt som att jag skulle vara ute efter tusentals mål och domstolsutslag. Jag tycker ändå att jag har rätt att kunna utgå ifrån att vi på detta område som på alla andra måste skaffa oss ett prejudikat.

Eller skall det bli något slag av premier till jordbrukarna? Jag skall kanske inte jämföra med den typ av premier som vi hade under krigsåren — herr Hübinette vet vad jag tänker på. Hur skall ersättningen se ut?

Det går inte att bara rent allmänt tala om samverkan, rättvisa och ansvar. Man måste veta vad man skall samverka om och vilken rättvisa man skall skapa.

Herr HÜBINETTE (m):

Herr talman! Nej, herr statsråd, jag är inte ute efter grispremier, om det var dem herr statsrådet åsyftade. Jag är ute efter en reglering av en skada som man har åsamkat vissa människor. Åsamkar jag en enskild person någonting, vill jag reglera detta. Är det komplicerat att finna en lösning kan det ju hända att målet anhängiggörs vid domstol, men i de allra flesta fall kan man som goda grannar och som människor med inte alltför stora kontaktsvårigheter söka klara ut problemen och sedan reglera dem genom en viss överenskommelse. Det är så jag menar att detta skall gå till.

Statsrådet säger att man måste skapa ett prejudikat. Då tycker jag att vägverket skulle ta sig tid och åka ut och se hur det ser ut. Om man då känner på sig att man har ett visst ansvar härvidlag, då skulle man själv försöka tala med vederbörande och säga att man skall låta någon juridisk instans pröva saken och se om det är verkets fel eller någon annans. Men man skall inte bara slå sig till ro på sin kontorsstol och säga att man väntar på ett prejudikat. Den första bästa bonde som kommer och anhängiggör ett mål skall vi utnyttja för att få ett precedensfall!

Nej, jag tycker att om man åsamkar folk skador skall man vara karl för det och säga att detta skall man försöka reda upp på ett eller annat sätt. Det är det minsta vi kan begära i ett samhälle där vi ändå strävar efter samverkan.

Herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Herr Hübinette har redan utfärdat domen. Han utgår ifrån att man åsamkat skada. Vägverket har tills vidare avvisat sådana skadeståndskrav. Jag är alltså inte så säker som herr Hübinette på att skuldfrågan redan är klar.

Ang. åtgärder i syfte att förebygga olyckor vid översvämningar**Herr HUBINETTE (m):**

Herr talman! Har man avvisat skadeståndskravet, herr statsråd, då måste det ha funnits ett rättsfall, ett krav. Varför har inte det anhängiggjorts vid en domstol så att vi fått reda på hur man ser på frågan på juridiskt håll?

Herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Ett rättsligt förfarande förutsätter att frågan dras inför domstol.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. åtgärder i syfte att förebygga olyckor vid översvämningar

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **NORLING** erhöll ordet för att besvara herr *Hernelius'* (m) fråga angående åtgärder i syfte att förebygga olyckor vid översvämningar, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 21 april, och yttrade:

Herr talman! Herr Hernelius har frågat mig om jag med hänsyn till de exceptionella snömängderna informerat mig om vilka åtgärder t. ex. SJ och vägverket vidtagit i syfte att förebygga olyckshändelser i samband med översvämningar.

Till de normala åliggandena för varje myndighet hör att utöva den inspektion och vidta de åtgärder — var och en inom sitt ansvarsområde — som behövs för att bl. a. förebygga olyckshändelser. Berörda myndigheter håller också en beredskap på här ifrågasvarande område, som enligt hittillsvarande erfarenhet fungerat väl. Det finns inte heller något som tyder på att exempelvis vägverket och statens järnvägar i samband med den nu pågående snösmältningen ställts inför en situation som inte i stort sett kunnat bemästras på ett tillfredsställande sätt.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag vill anmäla att jag är mycket otillfredsställd med detta svar. Det är ett svar som visar kanslihuset när det fungerar som sämst, en byråkratisk, teknisk apparat som sätter ett papper i handen på ett nytillkommet statsråd.

Vad innehåller svaret? Det innehåller tre punkter. För det första att det åligger varje myndighet att utöva inspektion. Det vet vi. Det behöver vi inte upplysas om. Framför allt vet ju jurister detta. För det andra innehåller svaret att beredskapen hittills fungerat väl. Det är inte det frågan gäller. För det tredje sågs att man inför den nu pågående snösmältningen inte ställts i en situation som inte i stort sett kunnat bemästras på ett tillfredsställande sätt.

Herr statsråd! Jag talar om framtiden. I själva verket är detta en mycket vänlig fråga till herr statsrådet — en mycket älskvärd fråga, en påminnelse om att vi kan komma inför problem som vi inte haft och en påminnelse som är gjord med hänsyn till händelser som inträffat t. ex. i Surte och i Getå en gång i världen, om herr statsrådet kommer ihåg dessa. Jag tycker att herr statsrådet skulle ha uppskattat frågan och svaret på ett annat sätt.

Herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Jag vet inte vilken kommentar jag skall ge till den kommentaren till mitt svar. I den enkla frågan, herr talman, står det: "Har statsrådet med hänsyn till de exceptionella snömängderna informerat sig" o. s. v.

Framtidens snömängder vet varken herr Hernelius eller jag något om.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag rekommenderar herr statsrådet att i radio lyssna på rapporter om snömängderna, som mäts varje dag.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades

motionen nr 1213 till lagutskott samt motionerna nr 1214 och 1215 till statsutskottet.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöt kammaren nu, kl. 10.31, att ajournera sina förhandlingar till kl. 14.00.

Då förhandlingarna kl. 14.00 återupptogs, anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 128, angående godkännande av avtal mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson om visst utvecklings- och produktionsarbete på telekommunikationsområdet, m. m.; samt

nr 131, med förslag till ändring i kommunala vallagen (1930:253).

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning angående förändringar i riksbankens avdelningskontorsorganisation.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner om vidgat stöd till motståndsrörelser;

statsutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående det statliga utvecklingsbiståndet jämte motioner;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1970/71 till utrikesförvaltningen, m. m., jämte motion;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Svenska institu-

tets organisation och uppgifter, m. m.; samt

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statligt stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 37, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten jämte motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, över motioner om anslag för en dokumentärfilm om tvåkammarriksdagen;

nr 30, i anledning av motioner om tillsättande av begärd utredning angående mindre och medelstora företag;

nr 31, i anledning av motion om långfristiga lån till nyetablerade företag;

nr 32, i anledning av motion angående familjeföretagens uppgifter och utvecklingsmöjligheter;

nr 33, i anledning av motioner om ökad statlig upphandling från mindre och medelstora företag;

nr 34, i anledning av motioner om ökad statlig upphandling från norrlandsföretag; samt

nr 35, över motioner i anledning av proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fastighetsbildningslag jämte motioner;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte motioner i ämnet;

nr 40, i anledning av motioner angående tomgångskörning av motorfordon;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i sjötrafikförordningen (1962:150); samt

nr 44, i anledning av motioner angående visst försöksfiske i Blekinge län; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av motioner om förebyggande hälsovård; samt

nr 30, i anledning av motioner om anställning av handikappad i statlig verksamhet.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 1216, av herr *Andersson, Axel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, angående högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland;

nr 1217, av herr *Wallmark*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, angående högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland;

nr 1218, av herr *Schött*,

nr 1219, av herr *Wallmark*,

nr 1220, av herr *Wallmark*, och

nr 1221, av herr *Österdahl*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter;

nr 1222, av fru *Wallentheim*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 122, angående utbyggnad av organisationen för läkar- och tandläkarutbildning i Stockholm m. m.;

nr 1223, av herr *Wallmark m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

Meddelande ang. enkel fråga

nr 122, angående utbyggnad av organisationen för läkar- och tandläkarutbildning i Stockholm m. m.; samt

nr 1224, av herr *Wallmark m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 122, angående utbyggnad av organisationen för läkar- och tandläkarutbildning i Stockholm m. m.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Österdahl (fp)* till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: "Har Statsrådet för avsikt att föreslå riksdagen sådana ändrade bestämmelser beträffande omställningsbidragen, att det s. k. arbetsvillkoret mjukas upp och att bidragsbeloppen höjes?"

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.05.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Måndagen den 4 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 23 och den 24 nästlidne april.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 128, angående godkännande av avtal mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson om visst utvecklings- och produktionssamarbete på telekommunikationsområdet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 131, med förslag till ändring i kommunala vallagen (1930:253).

Vid föredragning av bankoutslottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning angående förändringar i riksbankens avdelningskontorsorganisation, hänvisades framställningen till bankoutslottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 1216—1224.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 9, statsutskottets utlåtanden nr 84—87, bevillningsutskottets betänkande nr 37, bankoutslottets utlåtanden nr 25 och 30—35, tredje lagutskottets utlåtanden nr 35, 37, 40, 43 och 44 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 29 och 30.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde bevillningsutskottets betänkande nr 37, bankoutslottets utlåtande nr 35, statsutskottets utlåtande nr 84 och utrikesutskottets utlåtande nr 9 i nu nämnd ordning skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 126, angående godkännande av protokoll rörande ändring i avtalet den 14 maj 1959 mellan Sverige och Österrike för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga garantier för skadeersättning vid vissa atomolyckor, m. m.;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1970/71 till högre utbildning och forskning m. m. jämte motioner;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss utvidgning av långivningen ur statens lånefond för den mindre skeppsfarten;

nr 90, i anledning av motioner om en för hela landet enhällig telefontaxa, m. m.;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dialekt- och ortnamnsarkiven m. m. jämte motioner;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riksskatteverkets organisation m. m. jämte motioner;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av den statliga förhandlingsverksamheten i löne- och anställningsfrågor, m. m.;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till delegationen för atomenergifrågor för budgetåret 1970/71;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga garantier för skadeersättning vid vissa atomolyckor m. m.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om vissa pensionsfrågor m. m.;

nr 97, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m. och Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till socialstyrelsen jämte motioner; samt

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till folkpensioner jämte motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av motioner angående Sveriges investeringsbank AB; samt

nr 29, i anledning av motioner om rökförbud inom riksdagshuset;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner i ämnet;

nr 35, i anledning av motioner om varudeklaration på tobaksvaror, m. m.;

nr 36, i anledning av motion angående omhändertagandet av mentalsjuka personer; samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1970/71 till miljövärdsinformation och till en rikskampanj mot nedskräpning jämte motioner; samt

nr 25, i anledning av motioner om inrättande av ett institut för avfallsforskning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.09.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Tisdagen den 5 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Beträffande dagens och morgondagens arbetsplena ber jag att få meddela följande.

Jag avser att föreslå middagspaus i dag klockan 18.00 till 19.30 och därefter fortsatt arbetsplenum.

Morgondagens arbetsplenum, som börjar klockan 10.00, kommer att pågå längst till klockan 16.00.

På fredagen är det inget plenum.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 126, angående godkännande av protokoll rörande ändring i avtalet den 14 maj 1959 mellan Sverige och Österrike för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 8, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 88—99, bankoutskottets utlåtanden nr 28 och 29, andra lagutskottets utlåtanden nr 34—37 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 24 och 25.

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 37, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten jämte motioner.

I propositionen nr 101 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av

statsrådsprotokollet över finansären den för den 20 mars 1970, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.

I propositionen hade föreslagits, att den som under tiden den 7 maj 1970—den 31 juli 1971 igångsatte vissa byggnadsarbeten i områden utanför stödombudet skulle betala en investeringsavgift motsvarande 25 procent av byggnadskostnaden.

Till behandling i samband med förevarande kungl. proposition hade utskottet förehäft följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 1175, av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Åkerlund*, samt II: 1385, av herr *Wachtmeister* och herr *Nilsson* i Agnäs, vari yrkats, att riksdagen skulle avslå propositionen;

2) de likalydande motionerna I: 1176, av herr *Sörenson*, samt II: 1382, av herr *Hyllander* och fru *Anér*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

a) att sådana föreningslokaler av typ ungdomsgård, vars totala produktionskostnad icke överstege 500 000 kronor, vars planering kommit så långt att igångsättningstillstånd med början under tredje kvartalet 1970 erhållits före den 20 mars 1970, vid vars byggande endast komme att anlitas arbetskraft med en ålder över 50 år och där i övrigt förekomme en betydande del av frivillig arbetsinsats, skulle undantagas från avgiftsplikt,

b) att befrielse från investeringsavgift utan dröjsmål skulle kunna beviljas för föreningslokaler av typ ungdomsgård, som vore näraliggande ovan angivna projekt;

3) de likalydande motionerna I: 1177, av herrar *Wikström* och *Richardson*,

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

samt II: 1384, av herr *Strömberg m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 101 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att vid tillämpningen av förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten nödvändigheten av generös dispensgivning borde beaktas i fråga om dels byggande av affärer, samlingslokaler och andra nödvändiga serviceanläggningar i nybyggda bostadsområden, dels byggande av kyrkor och samlingslokaler, där detta vore baserat på frivillig finansiering, t. ex. genom insamlingar;

4) de likalydande motionerna I: 1178, av herrar *Österdahl* och *Tistad*, samt II: 1381, av herr *Gustafsson* i Stenkyrka och herr *Franzén* i Träkumla, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att Gotland skulle hänföras till de områden inom vilka investeringsavgift icke skulle erläggas;

5) motionen II: 1291, av herr *Fridolfsson* i Stockholm och herr *Werner*, vari hemställt, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 101 i vad avsåge investeringsavgift för kyrkolokaler;

6) motionen II: 1370, av herr *Josefson* i Arrie och fru *Jonäng*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 101 måtte besluta, att investeringsavgift icke skulle utgå, om arbetet helt eller till huvudsaklig del avsåge kyrkor och andra kyrkliga samlingslokaler; samt

7) de likalydande motionerna I: 1151, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 1342, av herr *Hedlund m. fl.*, såvitt nu vore i fråga.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

A) med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 101 och med avslag på motionerna I: 1175 och II: 1385 antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten;

B) avslå följande motioner, nämligen
1) motionerna I: 1151 och II: 1342, i vad de behandlats i detta betänkande,
2) motionerna I: 1176 och II: 1382,
3) motionerna I: 1177 och II: 1384,
4) motionerna I: 1178 och II: 1381,
5) motionen II: 1291 samt
6) motionen II: 1370.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Gösta Jacobsson* (m), som ansett, att utskottet på åberopade grunder bort under A hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1175 och II: 1385 avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 101;

2) av herrar *Tistad* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Österdahl* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp), *Ericsson* i Atvidaberg (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett, att utskottet bort på anförda skäl hemställa,

I) under punkterna B 3, 4, 5 och 6

att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101 och med bifall till motionerna I: 1178 och II: 1381, motionen II: 1291 och motionen II: 1370 ävensom med anledning av motionerna I: 1177 och II: 1384, i vad dessa motioner avsåge dispensprövning av ärenden rörande kyrkor och kyrkliga samlingslokaler, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten med de ändringar, att 1 § erhöles i reservationen angiven lydelse;

II) under punkterna B 2 och 3

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 1176 och II: 1382 samt motionerna I: 1177 och II: 1384, sistnämnda motioner i vad de avsåge dispensprövning av ärenden rörande affärs- och samlingslokaler samt andra nödvändiga servicelokaler i nybyggda bostadsområden, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförte.

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen angående förevarande betänkande jämväl finge beröras bankotskottets utlåtande nr 35.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Inom bevillningsutskottet har jag blivit ensam motståndare till den 25-procentiga investeringsavgiften. Jag skall i korthet utveckla min mening.

Först och främst menar jag att den ekonomiska politiken har fått en betänklig slagsida genom att tyngdpunkten under så lång tid lagts på penningpolitiken. Vi har ensidigt satsat på kreditrestriktioner. Där har vi fått en skärpning de senaste dagarna, och denna skärpning står i direkt motsättning till planerna på den prioritering av industrins investeringar som man vill åstadkomma genom denna investeringsavgift. Genom att checkräkningskrediterna begränsas minskas näringslivets likviditet. Rörelsekapitalet reduceras. Hur skall man då kunna tänka sig en prioritering av investeringarna samtidigt som företagen saknar rörelsekapital för driften? Särskilt gäller detta de medelstora och mindre företagen. Antalet konkurser har på senaste tid avsevärt ökat. Jag tycker att det är ett dåligt tecken.

Det andra skälet: vi har för närvarande ett särskilt system för igångsättningstillstånd för oprioriterade byggen. Myndigheterna har i sin hand konjunkturpolitiska maktmedel av mycket vittgående omfattning, och denna tillståndsgivning har föresatts skola anpassas med hänsyn till tillgänglig arbetskraft och kapitalresurser. Det har gett den en viss smidighet.

Varför man misslyckats med detta system har jag inte kunnat klarlägga. Men införandet av investeringsavgiften innebär att vi ovanpå det nuvarande regleringssystemet får ett nytt extra system som verkar i det närmaste prohibitivt och även träffar byggnadsföretag för vilka igångsättningstillstånd re-

dan beviljats och där vederbörande företagare i förlitande på de statliga myndigheternas skrivna ord redan vidtagit sina dispositioner.

Investeringsavgiften medför mycket stora praktiska olägenheter på byggområdet. Jag har dem i färskt minne sedan förra gången vi hade liknande bestämmelser. Man drar i nödbromsen, men utlösningen kommer inte genast utan först under vinterhalvåret. Men hela planeringsarbetet inom byggnadssektorn rubbas. Planeringsarbetena inom entreprenörsföretagen stoppas, arkitekter, byggkonsulter, konstruktörer och underentreprenörer förlorar arbetsuppgifter som de haft anledning att räkna med.

Handelns investeringar i rationaliseringssyfte skjuts på framtiden. Min utgångspunkt har varit att införandet av denna avgift kommer att medföra sådana nackdelar för näringslivet och arbetsmarknaden att förslaget inte bör antagas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1, där jag står som ensam reservant.

Herr NILSSON, YNGVE, (m):

Herr talman! Då vi nu behandlar förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten för att i anslutning härtill prioritera industrins investeringar vill jag erinra om att näringslivet har stora svårigheter med kapitalanskaffningen för genomförandet av rationaliseringar och utbyggnader för att därigenom stärka sin konkurrensförmåga i förhållande till både den utländska och inhemska marknaden.

Det är synd att vi inte fått gehör för möjliggörandet av ett ökat sparande både av de enskilda människorna och i företagen. Då hade vi kanske haft en bättre kapitaltillgång i landet och det nu föreslagna ingreppet hade kunnat undvikas. Nu är det emellertid inte så. Därför har vi anslutit oss till den upp-

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

fattning som uttalats i propositionen, att i nuvarande ekonomiska läge måste industrins investeringsplaner ytterligare prioriteras och att detta bör ske genom en dämpning av sådan byggnadsverksamhet som utan större olägenhet kan ställas på framtiden. Naturligtvis utgår vi ifrån att då en dämpning inte längre är nödvändig bör det omedelbart medges lättnader.

Två motioner, II: 1291 och II: 1370, är knutna till detta betänkande. De går ut på att byggandet av kyrkor och kyrkliga samlingslokaler bör undantas från denna förordning om investeringsavgift. Det ligger väl ganska mycket i detta. De kyrkliga byggnaderna utgör nämligen en mycket liten del av hela byggnadsvolymen i landet, och en avgiftsbeläggning på dessa torde inte i nämnvärd grad påverka den samlade effekt man har för avsikt att uppnå. Härtill kommer naturligtvis också att många människor är starkt bundna till den kyrkliga verksamheten.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Den föreliggande propositionen och bevillningsutskottets betänkande nr 37 skulle, om de sakbehandlats i vederbörlig ordning, ha kommit upp på riksdagens bord i samband med kommande behandling av skattepaketet eller i samband med den ekonomiska debatt som torde följa i anledning av kompletteringspropositionen.

Av vissa orsaker har detta ärende dock måst behandlas med förtur, och därför finns det enligt mitt förmenande ingen anledning att i detta sammanhang blanda ihop frågan vare sig med den skattepolitik eller den ekonomiska politik som förs i vårt land.

Herr Gösta Jacobsson sade att han var ensam om sin reservation vilket är riktigt. Ensam är stark brukar det ju

heta, och måhända är herr Jacobsson det i detta sammanhang, även om jag inte kommer att yrka bifall till hans reservation. Det är riktigt som han säger att man redan nu måste ha särskilt tillstånd för att få uppföra oprioriterade byggen.

Det är väl allom bekant, inte minst efter vad som har skett under den senaste tiden på kreditmarknadens område, att det behövs starka insatser för att man skall kunna ge industrin möjligheter till större investeringar för att öka vår export och på det sättet få en bättre balans i vår utrikeshandel.

Det är riktigt som herr Gösta Jacobsson sade att man nu kan läsa i tidningarna att en hel del företag — speciellt bland den mindre företagsamheten — på grund av det skärpta kreditläget har fått starka ekonomiska känningar, som även lett till konkurser på vissa håll. Detta gör att man hoppas — även om man principiellt är med om att bifalla större delen av denna proposition och trots att det står i propositionen att finansministern förutsätter att stor restriktivitet skall iakttas under första halvåret vad gäller dispensgivning — att myndigheterna ändå med tanke på den del av vårt näringsliv som har likviditetssvårigheter inte skall vara alltför hårda på detta område. Jag skall inte säga mer om detta än att från mittenpartiernas sida — det framgår också av reservationen — kan man föra till torgs den sakliga anmärkningen att denna proposition med sin 25-procentiga låt mig kalla den straffskatt måhända har kommit något för sent med tanke på den ekonomiska utveckling som vi fått. Men bättre sent än aldrig, och må vi då bara hoppas att man kommer att tillämpa en dispensgivning som skall ge dem som har det besvärligt bättre möjligheter att utöva sitt för landet gagnarika arbete.

Till utskottets betänkande är fogad en reservation, betecknad nr 2. Här talar om att man bör undanta byggandet

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

av kyrkor, men jag skulle i detta sammanhang vilja kalla det samlingslokaler för religiösa ändamål. I sin helhet utgör dessa lokaler en så ringa del av det oprioriterade byggandet att de inte har någon större ekonomisk betydelse, när det gäller landet i dess helhet. Till detta vill jag också foga att man här har samlat in pengar på frivillighetens väg, man har offrat för att kunna skaffa sig en samlingslokal för religiösa ändamål, och det är av den anledningen så mycket mer befogat att riksdagen beslutar i enlighet med reservationen.

Vad gäller de gotländska problemen så skall jag inte här uppehålla mig vid dem, ty jag vet att herr Österdahl kommer att tala om dem. Jag vill bara här hänvisa till vad som sägs i reservationen 2, och jag ber slutligen, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Finansministern har i sin proposition om investeringsavgiften talat om att det är nödvändigt att dämpa vissa aktiviteter inom olika områden av vårt land och att vårt näringsliv och vår ekonomiska utveckling stimuleras. Hittills har de konjunkturdämpande åtgärderna i huvudsak verkat genom det ytterst strama kreditmarknadsläget och den strama kreditpolitik som riksbanken fört. Detta har hårt drabbat särskilt medelstora och mindre företag och speciellt naturligtvis företag med låg självfinansieringsgrad och med relativt sett höga skulder. Många av dessa företag har kommit i ytterst svåra situationer, och det är i många fall inte företagets lönsamhet som är avgörande för huruvida det kan fortsätta sin verksamhet utan dess möjligheter att skaffa erforderliga pengar för att klara sina utgifter och sina eventuella investeringar.

Från den synpunkten är det angeläget att kreditätstramningen kan lättas så snart som möjligt, och det är att hoppas

att den investeringsavgift som nu införes i någon mån skall kunna medverka därtill. Det är klart att investeringsavgiften har en hel rad nackdelar när det gäller att använda den som ett konjunkturpolitiskt medel, men mot den bakgrund jag tecknat och med hänsyn till nödvändigheten av att industrins investeringar prioriteras, kan jag för min del med hänvisning till reservationen 2 instämma i att det kan vara nödvändigt med en sådan här investeringsavgift.

I det här sammanhanget är det dock angeläget att understryka att denna avgift snabbt måste anpassas till förändringarna i konjunkturen och i arbetsmarknadsläget. Avgiften får inte — liksom investeringsavgiften under 1967 och 1968 — bli så långt utdragen att den de facto verkar under större delen av en lågkonjunktur. Den förra investeringsavgiften kom ju till stånd när högkonjunkturskulmen i viss mån passerats, och den stod kvar långt in under lågkonjunkturen och nästan tills vi var på väg mot en ny högkonjunktur.

Det är därför viktigt att investeringsavgiften avpassas och tillämpas så att den inte kvarstår längre tid än vad som är absolut nödvändigt. Det är ett dåligt utnyttjande av våra inhemska resurser, om denna avgift medverkar till en onödigt hög arbetslöshet, vilket den tidigare avgiften utan tvivel gjorde.

Finansministern har i sin proposition sagt att det inom skogslänet inte finns samma behov av dämpningar av sådana här byggnadsinvesteringar som i övriga delar av landet. Han föreslår därför nu, till skillnad mot den tidigare författningen om investeringsavgift, att vissa områden redan i samband med investeringsavgiftens ikraftträdande skall undantas från den här lagen. Det är de områden som avses att omfattas av det föreslagna s. k. allmänna stödområdet.

Det är givetvis svårt att dra rättvisa gränser för övergången mellan ett om-

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

råde med investeringsavgift och ett utan investeringsavgift. Det kan säkert inom stödområdet finnas orter och områden där det kan vara mer angeläget med en dämpning av byggnadsinvesteringarna än inom områden utanför stödområdet.

Ett sådant område, där det inte finns någon som helst anledning att införa en särskild investeringsavgift, är Gotland. Gotland har under det gångna vinterhalvåret haft en avsevärt högre arbetslöshet än tidigare. Den vid arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösheten var under januari, februari och mars i år 48 procent högre än under motsvarande månader år 1969. Bland byggnadsarbetarna var ökningen ännu större, d. v. s. mer än dubbelt så stor jämfört med samma tid i fjol. Inom de delar av stödområdet där arbetslöshetsproblemen är som störst, d. v. s. i de fyra nordligaste länen, har arbetslösheten minskat något både totalt och när det gäller byggnadsarbetarna jämfört med för ett år sedan.

Varje år vid denna tid brukar arbetslösheten minska i landet och naturligtvis även på Gotland, men i år har uppgången i sysselsättningen inte varit så kraftig som tidigare år utan avsevärt svagare. I april i år var arbetslösheten på Gotland ungefär 52 procent högre än för ett år sedan. När det gäller byggnadsarbetarna har utvecklingen varit mycket ogynnsammare. Arbetslösheten var vid den senaste arbetslöshetsräkningen i april nästan tre gånger så stor som i april 1969. Jag kan som jämförelse nämna att arbetslösheten bland byggnadsarbetare i de fyra nordligaste länen var ungefär 12 procent lägre i april i år än i april 1969. Anledningen till detta svåra och ganska otillfredsställande sysselsättningsläge på Gotland speciellt när det gäller byggnadsarbetarna, något som har intresse i samband med den nu föreslagna investeringsavgiften, är ju först och främst de kreditrestriktioner som råder och som mycket hårt drabbar det got-

ländska näringslivet vilket har ringa eller ingen självfinansieringsförmåga och där företagen är små och medelstora. Företagen måste alltså för sina investeringar gå ut på kreditmarknaden, och det föreligger mycket stora svårigheter för dem att få låna till investeringar. Flera har ju också stora svårigheter att klara de löpande krediterna.

En annan sak som negativt påverkar sysselsättningen är kommunsammanslagningen. Någon kommunal planering för framtida investeringar har inte kunnat ske som tidigare; kommunerna skall ju upphöra, och planeringen måste givetvis ske inom den nya kommunens ram, men där har inte planeringarna kommit i gång eftersom kommunens beslutande organ organiserats först under förra veckan. Då tillträdde de sammanläggningsdelegerade som är den första myndighet eller församling som kan fatta beslut för den nya kommunens räkning.

En tredje orsak till det svåra läget för byggnadsarbetarna är den nästan totala bristen på investeringsvilja inom industrin. Tidigare har skett relativt stora industriinvesteringar på Gotland, men dessa har nu så gott som helt upphört, och de investeringar av någon betydelse som kan bli aktuella tycks nu vara helt beroende av om lokaliseringstöd kan erhållas eller inte. Allt detta har medfört att det nu på Gotland råder en omfattande arbetslöshet. Det finns ingen som helst anledning att öka denna arbetslöshet med en investeringsavgift. Vi bör utnyttja den arbetskraft och de resurser som finns på detta område på bästa möjliga sätt.

Det finns många praktiska skäl för ett undantag från investeringsavgift för byggnadsinvesteringar på Gotland. Utskottet har inte framfört några motiv för sitt avstyrkande av förslaget om undantag från investeringsavgift för byggnadsinvesteringar på Gotland och är heller inte berett medverka till att Gotland i detta avseende skall behandlas som stödområde.

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

Med hänsyn till vad jag anfört yrkar jag bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen nr 2.

En annan fråga som berörts i reservation nr 2 gäller en generös dispensgivning beträffande serviceinrättningar i nyanlagda bostadsområden och ungdomsgårdar. Det är ju här fråga om mycket angelägna och nödvändiga saker, om de nya samhällena skall kunna fungera och om ungdomen även i andra samhällen skall kunna få en stimulerande fritid för att ägna sig åt nöjsamma och nyttiga sysselsättningar under ordnade förhållanden. Det är därför angeläget att dispens kan beviljas för sådana här byggnader även inom områden där det från sysselsättningsynpunkt inte är nödvändigt att släppa fram dessa byggen.

I reservationen tas också upp frågan om kyrkor och samlingslokaler. I reservationen yrkas bifall till den motion i vilken föreslås att även dessa lokaler skall undantas från investeringsavgift. Kyrkor och kyrkliga lokaler är ju mycket viktiga från psykologiska och religiösa synpunkter, och det är därför angeläget att sådana lokaler kommer till särskilt i de nya områden som växer upp i våra städer. Omfattningen av kyrkobyggena är ju begränsad — som tidigare här har nämnts — och om dessa kyrkor och andra kyrkliga samlingslokaler undantas från investeringsavgift, så påverkar inte detta konjunkturutvecklingen och sysselsättningen i någon egentlig utsträckning.

Ett annat skäl till att dessa lokaler bör undantas från investeringsavgift är att ärendena om dispens för dessa lokaler behandlades mycket snävt då den förra investeringsavgiften tillämpades. Av de dispenser om 846 miljoner kronor som då beviljades avsåg endast 30 miljoner kronor kyrkliga samlingslokaler. Man fick avslag på ansökningar om sammanlagt 80 miljoner kronor, och det var den typ av lokaler för vilken de flesta dispensansökningarna avslogs.

Jag vill, herr talman, också yrka bifall till den del av reservationen som avser frågan om investeringsavgift för kyrkor och kyrkliga samlingslokaler.

Häri instämde herr *Schött* (m).

Herr **WIKSTRÖM** (fp):

Herr talman! Under våren har en rad frågor som berör de ekonomiska relationerna mellan staten och trossamfundet varit föremål för riksdagens beslut.

Från socialdemokratiskt håll har man än en gång avvisat förslaget om viss avdragsrätt vid gåvor till ideella och humanitära ändamål. Förslaget från kapitalskatteberedningens socialdemokratiska majoritet om en gåvoskatt möttes av sådana protester att finansministern såg sig föranledd att överge sina egna. Kravet på arvsskattefrihet för frikyrkosamfundet och de ideella organisationerna har finansministern inte velat tillmötesgå i skattepropositionen. Samma princip borde här få gälla som för svenska kyrkans centrala organ, som redan nu är befriade från arvsskatt. Arbetsgivaravgiften eller löneskatten drabbar hårt församlingar och organisationer, som inte i likhet med företagen kan kompensera denna merkostnad på annat sätt. Den kommande höjningen av momsen till 17,65 procent kommer att högst väsentligt öka kostnaderna också för den ideella sektorn i samhället.

Ovanpå allt detta kommer nu investeringsavgiften eller straffskatten också på kyrkbyggen, något som för många lokala församlingar närmast blir ett dråpslag. De församlingar som har räknat med att starta ett kyrkbygge under den närmaste tiden får nu ta djupa tag i de på frivillig väg insamlade medlen för att förränta de pengar som har lagts ned i planerings- och projekteringskostnader. Även om man får igångsättningstillstånd, har man självfallet inga som helst möjligheter att med denna avgift börja ett kyrkbygge.

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

Socialdemokratiska talesmän brukar säga att kyrkorna inte bör ha några privilegier i samhället. Nej, men det är inte rimligt att man från samma håll reducerar kyrkorna till objekt för beskattning.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Att vi har fått en proposition om investeringsavgifter säger oss att vi befinner oss i en ekonomisk situation där det finns bevis på en stark överhettning av vår ekonomi. Det är klart att man kan diskutera tidpunkten när en sådan här åtgärd skall sättas in. Herr Sundin sade att vi har kommit för sent med förslaget. Men sommarhalvåret är väl ändå det i byggnadsavseende i varje fall mest livaktiga halvåret. Man är ju angelägen om att under sommaren försöka få en lämplig volym på byggnationen med rätt kraftig igångsättning så att det blir arbete under vintern. Det är elementära saker som alla människor som har sysslat med detta finner självklara och naturliga.

När detta förslag ligger på bordet är det att konstatera för dem som var med för några år sedan då vi förra gången införde investeringsavgift att man denna gång inte varnar på samma sätt som man gjorde då. Man sade då att det skulle bli förfärliga olyckor den dag investeringsavgiften skulle avskaffas. Nu påstår man närmast att vi behöll investeringsavgiften för länge, vilket medförde en dispensgivning som inte hade behövts om vi hade upphävt lagen. Ja, det är klart att det går att säga så. I stort vill jag gärna konstatera att vi sällan har fått ett lagstiftningsarbete som så utomordentligt väl fyllt sin uppgift som den investeringsavgift som vi hade under 1967 och 1968. Det är min förhoppning att detta förslag kommer att få samma gynnsamma effekt och att man tillämpar dispensreglerna på ett så förnuftigt sätt som då skedde.

Det finns en skönhetsfläck i detta förslag som jag tycker är **av betydande**

storlek, nämligen att Kungl. Maj:t föreslår att vissa delar av riket skall undantas från beskattningen. En sådan regional begränsning har riksdagen inte gått med på tidigare, i varje fall inte när det gäller skattelagstiftningen. Man kan visserligen säga att den här lagstiftningen inte är en typisk skattelagstiftning utan en förbudslagstiftning. Åtgärder som skall åstadkommas stöds med en avgift, och sådant får vi inte betrakta som skattelagstiftning i vanlig mening. Nej, det är riktigt. Jag kan inte säga att utskottets majoritet helst hade sett att den här avgränsningen inte hade skett, men jag vågar säga att ett betydande antal av utskottets ledamöter finner det betänkligt att Kungl. Maj:ts regering har slagit in på denna väg. Det hade inte vållat så stora administrativa olägenheter, om t. ex. allmänna stödområdet omfattats av lagstiftningen, att man hade behövt hesitera. Kanske hade det blivit ytterligare ett antal dispensärenden.

När herr Österdahl talar om att vi borde ha tagit med Gotland, som inte tillhör det allmänna stödområdet, bland de områden som undantas, så faller det, tycker jag, på sin egen orimlighet. Herr Österdahl talade om bristen på arbetsobjekt på Gotland. Om situationen på arbetsmarknaden är sådan på Gotland, så är det ju självklart att en förnuftig tillämpning av dispenserreglerna leder fram till att byggen kommer i gång i den omfattning som arbetsmarknadsläget tillåter. Det hade gått precis lika bra t. ex. i Norrland, i den mån man hade haft oprioriterade byggen, att bevilja dispens också där.

Jag har velat säga detta därför att vi får till behandling flera ärenden under innevarande års riksdag, där det föreligger förslag till lagstiftning av regional karaktär och som vi går emot därför att vi därmed anser oss hävda en riktig princip. Det innebär alltså att när vi nu tillstyrker författningen om investeringsavgiften så gör vi det därför att den inte är en typisk skattelag-

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

stiftning utan en förbudslagstiftning, och det ställningstagandet blir inte på något sätt prejudicerande för utskottets majoritet.

Jag skall inte tillägga mera därför att utskottet i stort sett är ense den här gången. Herr Jacobsson i Malmö har visserligen ett avslagsyrkande, men han samlar bara sig själv, och det är ju ett sundhetsbevis. Då behöver man inte polemisera.

Jag har inte heller velat uttrycka den meningen att man skall vara generös vid dispenstillämpningen. Jag vill uttrycka det så i stället att man skall handlägga dispensärendena på ett förnuftigt och ändamålsenligt sätt. Att uppmana till stor generositet när det gäller förbudslagstiftning strider mot själva ändamålet med denna lagstiftning. Jag vill för övrigt hänvisa till den statistik som vi har infört i utskottets betänkande och som visar att i stort sett fungerade den tidigare investeringsavgiften på tänkt sätt. De fem miljoner kronor som vi fick in i avgifter under hela tiden är till synes litet, men om författningen hade tillämpats strikt skulle vi egentligen inte ha fått in de pengarna heller. Men det är klart att det kan finnas fall där byggherren anser ett bygge vara så angeläget att han sätter i gång trots avgiften.

Min förhoppning är sålunda, herr talman, att ärendena skall handläggas på samma föredömligt kloka sätt som förra gången vi hade den här avgiften. Det är klart att det finns speciella intressen på olika håll som säger att de blir illa behandlade. Den ena efter den andra av ledamöterna här kan stå upp och säga att det finns speciella intressen som inte bör vara med i det stora sammanhanget och som därför bör beviljas en särställning. Det går inte att tillämpa sådana principer när det gäller skattelagstiftningen eller därmed jämförelsevis förbudslagstiftning.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Jag vet inte om jag missförstod utskottets ordförande, men det är inte bristen på arbetsobjekt som sådan som var anledningen till att vi begärde undantag beträffande investeringsavgiften för Gotland utan det var bristen på arbetsobjekt inom industrin. Vi vill därför slopa investeringsavgiften även för andra objekt där det föreligger ansökningar. Dessa ansökningar är självfallet inte av någon större omfattning. Antalet är så ringa att konjunkturen eller sysselsättningen i hela landet inte påverkas, men det är av stor betydelse för Gotland om undantag kan göras för dessa objekt.

Det finns för närvarande ansökningar om oprioriterade byggen på Gotland till ett belopp av endast 16 miljoner kronor. Av de ansökningar som föreligger i hela landet på 3,5 miljarder kronor kommer knappt en halv procent av önskemålen om oprioriterade byggnadsinvesteringar från Gotland. Detta kan inte på något sätt påverka sysselsättningen och konjunkturen i hela landet. Däremot kan de arbetslösa byggnadsarbetarna på Gotland få hjälp till sysselsättning. Ett slopande av investeringsavgiften skulle också kunna bidra till att motverka alla negativa faktorer, både ekonomiska och psykologiska, som är förknippade med att folk drabbas av arbetslöshet.

Inrikesministern uppmärksammade också sysselsättningsvärigheterna på Gotland i den remissdebatt som ägde rum i januari i år. Jag tog då upp dessa problem, och inrikesministern förklarade: "Jag skall i anslutning till vad herr Österdahl pekade på när det gällde utvecklingen på Gotland ändå säga att det dystra i denna statistik är att arbetslösheten på Gotland har ökat mycket påtagligt under det senaste året." Av den anledningen tycker jag att Gotland bör undantas från investeringsavgift. När nu Kungl. Maj:ts proposition om undantag för stödområdet har godtagits — en sak som utskottets

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

ordförande i viss mån är kritisk emot — borde i konsekvens härmed också Gotland undantas från investeringsavgift.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag skulle egentligen tala om bankoutskottets utlåtande nr 35 som får behandlas i samband med bevillningsutskottets betänkande nr 37. Jag har nämligen fogat en reservation till bankoutskottets utlåtande.

Det var emellertid en sak som utskottets ärade ordförande tog upp som gör att jag kanske ändå måste säga några ord också med anledning av bevillningsutskottets betänkande.

Herr John Ericsson säger att herr Gösta Jacobsson har motionerat om avslag på hela propositionen om investeringsavgift för byggnadsarbeten och att han därvidlag skulle vara ensam. Detta skulle vara ett sundhetsbevis, och av den anledningen skulle herr Ericsson inte behöva polemisera mot förslaget. Det var väl i alla fall en lapsus linguae att uttrycka sig så. Det ger mig särskild anledning att här säga att jag för min del gärna skall stödja herr Gösta Jacobsson, inte minst därför att jag tillsammans med honom har motionerat om avslag på propositionen.

Jag behöver givetvis inte tillägga mycket utöver vad herr Jacobsson redan har sagt, utom möjligen två saker. Man kan ifrågasätta om detta är det allra bästa sättet att gå till väga om man önskar få till stånd en dämpning på byggnadsområdet. Man har rätt att sätta ett frågetecken på den punkten.

Därtill kommer vad bevillningsutskottets ordförande säger om den regionala avgränsningen i fråga om tillämpningen av förslaget i propositionen. Herr Ericsson säger att han har svårt den regionala uppdelningen när det gäller beskattningen med motive-ring att detta är en förbudslagstiftning snarare än en skattelagstiftning. Det kan väl diskuteras huruvida detta verk-

ligen är en förbudslagstiftning. I så fall borde det ha varit ett förbud. I själva verket är det snarast en licenslagstiftning, som alltså medger byggande om vederbörande har eller kan skaffa sig pengar nog för att betala ytterligare 25 procent på kostnaden. Då får han genomföra bygget. Jag tycker att just det som herr Wikström har sagt angående kyrkorna är väl så beaktansvärt. Han har påpekat att de kommer i ett mycket svårt läge. Dessutom kan tilläggas att de kanske inte befinner sig i en sådan situation att de kan åstadkomma de penningmedel som i själva verket ger tillståndet. Jag vill med detta endast ha sagt att jag gärna stöder herr Gösta Jacobssons reservation.

Sedan vill jag säga några ord med anledning av bankoutskottets utlåtande nr 35. Här föreligger motioner från vårt håll med förslag att riksdagen skall ge riksbanken till känna önskemål angående emittering av industrilån, som skulle innebära att kredit i större utsträckning skulle kunna ställas till näringslivets förfogande. Den frågan sammanhänger på ett sätt med frågan om investeringsavgiften i det att denna investeringsavgift kan sägas kanske i viss mån sträva åt det hållet, men å andra sidan — som jag nyss sagt — kanske ställer större krav på penningmedel till bostads- och byggnadsområdet, när man måste betala en avgift för att färdigställa ett bygge som man redan påbörjat eller planerat. Det är en kvantitativ bedömning, som är svår att göra.

Vad som är anmärkningsvärt i fråga om bankoutskottets utlåtande är hur man nu skall se på näringslivets finansieringsförhållanden. I utlåtandet presenteras en del material i två tabeller som visar att upplåningen på kreditmarknaden för näringslivets del har gått ned högst påtagligt. Exempelvis har mellan åren 1968 och 1969 andelen av upplåning på kreditmarknaden sjunkit från 36 procent till 25 procent för näringslivet. I fråga om obligations- och

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

förlagslåneemissioner får man upplysningen att 1967 var 23 procent av obligations- och förlagslåneemissionerna avsedda för näringslivet men 1969 endast 8 procent — d. v. s. en minskning till en tredjedel.

Bankoutskottets majoritet finner emellertid att här inte finns anledning att göra någonting utan yrkar avslag på motionerna. Majoriteten anför endast att fullmäktige i riksbanken skall beakta att de av statsmakterna prioriterade sektorerna — staten och bostadsbyggandet — skall ha sina pengar. Blir det några pengar över till de andra sektorerna är det bra, men det verkar som om det gjorde detsamma om det inte blir något över. Detta strider emellertid mot vad finansministern, enligt uppgift i tidningarna, har anført exempelvis i kompletteringspropositionen om näringslivets behov — och särskilt exportindustriernas.

Herr Regnell och jag har vid bankoutskottets utlåtande fogat en reservation, i vilken vi mycket kortfattat anför att vi "finner det angeläget att näringslivet, särskilt exportindustrin, för sina investeringar inte utestängs från möjligheten att på jämförbara villkor konkurrera med staten, bostadsföretagen och övriga lånesökande om tillgängliga lånemedel".

Vi är inte anhängare av ett prioriteringssystem utan anser att alla bör ha möjligheter att konkurrera och att de direktiv som eventuellt kan sägas ha byggts in i uttalanden i andra sammanhang från riksdagens sida skall tolkas med förstånd. Riksbanken har att se till att det blir — eller åtminstone ges möjligheter till — en fördelning som är rimligare än den vi för närvarande har.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Efter den förödande principiella kritik som utskottets ordförande riktade mot den regionala undantagsprincipen — en kritik som jag

tror att många i denna kammare kan dela — sökte han reducera innebörden i vad jag och några andra sade om kyrkobyggen genom att framhålla att det här rörde sig om specialintressen.

Nej, det är inte ett specialintresse som står mot ett annat. Finns det någon folkrörelse bakom tillkomsten av ett parkeringshus? Samlas det på frivillig väg in betydande belopp för att en banklokal skall kunna byggas? De människor, som har samlat in pengar för att bygga en ny kyrka och räknat med igångsättningstillstånd under det närmaste året, torde kunna skilja på en bensinstation och en kyrka.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Åkerlunds inlägg. Han säger att mitt uttryck är felaktigt, då jag kallar denna lagstiftning för en förbudslagstiftning. I stället skulle man ha sagt att det är en licensanordning. Det är klart att man kan uttrycka det så, och jag bestrider ingalunda att herr Åkerlund i logik och formulerings-skicklighet står på ett högre plan än min ringhet. Men jag vill fråga herr Åkerlund om han gör gällande att jag har fel då jag säger att detta inte är någon typisk skattelagstiftning. De två årens tillämpning av investeringsavgifter förra gången gav 5 miljoner kronor totalt. När vi beslutar om skattelagar i detta hus syftar vi till att dra in pengar. Här ser vi helst att det inte blir några inkomster alls.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr John Ericsson talar om formuleringskonst och ber mig svara på frågan om detta är en skattelagstiftning eller icke. Jag skulle vilja säga att det är en skattelagstiftning, men det kanske är rätt som herr Ericsson säger att den inte har ett fiskalt syfte.

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

Motionerna I: 1175 och II: 1385

Herr STAHLÉ (s):

Herr talman! Med den nu bedrivna strama kreditpolitiken kan man givetvis inte undvika att många i och för sig välmotiverade kreditbehov inte kan tillgodoses. Därvid kan också svårigheter uppkomma för industriföretag att finansiera sina tidigare planerade investeringar. Det ankommer på fullmäktige i riksbanken att vid uppläggningsen av kreditpolitiken beakta att de tidigare av statsmakterna prioriterade sektorerna, staten och bostadsbyggandet, i första hand kan få erforderliga krediter.

Bankoutskottet säger också i sitt utlåtande att ansvaret för utformningen av kreditpolitiken och avvägningen mellan olika kreditpolitiska medel, däribland även emissionskontrollen, som man talar om i motionerna, enligt utskottets uppfattning måste tillkomma bankofullmäktige. Ett ingripande från riksdagens sida i denna verksamhet, som motionärerna föreslår, vill utskottet inte tillstyrka.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande förevarande betänkande komme att framställas *först* särskilt såvitt avsåge motionerna I: 1175 och II: 1385, d. v. s. fråga om avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 101, *därefter* — under förutsättning att motionerna ej bifölles — särskilt angående 1 § första stycket i förslaget till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, innefattande fråga om investeringsavgift för kyrkliga samlingslokaler, *vidare* särskilt rörande 1 § andra stycket nämnda förordningsförslag, avseende bland annat fråga om investeringsavgift skulle erläggas för byggnadsarbete i Gotlands län, *därpå* särskilt i vad gällde förordningsförslaget i övrigt, *ytterligare* särskilt i fråga om viss skrivelse till Kungl. Maj:t samt *slutligen* särskilt vidkommande utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande utskottets hemställan såvitt avsåge motionerna I: 1175 och II: 1385, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Gösta Jacobsson vid betänkandet avgivna reservationen och således avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

1 § första stycket (innefattande fråga om investeringsavgift för kyrkliga samlingslokaler)

I vad gällde detta stadgande gjorde herr talmannen sedermera propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna stadgandet med den lydelse, som föreslagits i den av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på stadgandets godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § första stycket i Kungl. Maj:ts av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 37 tillstyrkta förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes stadgandet med den lydelse, som föreslagits i den

Ang. investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, m. m.

av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 55.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

1 § andra stycket (avseende bland annat fråga om investeringsavgift skulle erläggas för byggnadsarbete i Gotlands län)

Såvitt rörde detta stadgande, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att stadgandet skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av stadgandet enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *österdahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 1 § andra stycket i Kungl. Maj:ts av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 37 tillstyrkta förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes stadgandet med den lydelse, som föreslagits i den av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *österdahl* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 57.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Förordningsförslaget i övrigt

Godkändes.

Viss skrivelse till Kungl. Maj:t

Vidkommande skrivelse till Kungl. Maj:t om servicelokaler i nybyggda bostadsområden gjorde herr talmannen nu propositioner, först på bifall till vad utskottet härutinnan hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen under punkten II; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *österdahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 37 i vad gäller skrivelse till Kungl. Maj:t om servicelokaler i nybyggda bostadsområden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Tistad m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen under punkten II.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Österdahl* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;
Nej — 57.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

Ang. emittering av industrilån

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåntande nr 35, i anledning av proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.

(Debatt rörande detta utlåntande hade förekommit i anslutning till behandlingen av bevillningsutskottets betänkande nr 37.)

I de likalydande motionerna I: 1174, av herr *Eskilsson*, och II: 1383, av herr *Magnusson* i Borås, hade anhållits, att riksdagen måtte giva riksbanken till känna vad i motionerna anförts angående emittering av industrilån.

Motionärerna hade bland annat uttalat, att riksbanken borde verka för att emittering av industrilån gäves prioritet på kapitalmarknaden.

Ang. emittering av industrilån

Utskottet hade i det nu föredragna utlåntandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1174 och II: 1383.

Reservation hade anförts av herrar *Akerlund* (m) och *Regnéll* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1174 och II: 1383 som sin mening giva fullmäktige i riksbanken till känna vad reservanternas anförts.

Reservanternas uttalande, att de funnit det angeläget att näringslivet, särskilt exportindustrin, för sina investeringar icke utestängdes från möjligheten att på jämförbara villkor konkurrera med staten, bostadsföretagen och övriga lånesökande om tillgängliga lånemedel.

Herr **ÅKERLUND** (m):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåntandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåntande nr 35, röstar

Ja;

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåntagandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Akerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;
Nej — 22.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående det statliga utvecklingsbiståndet jämte motioner.

Punkten 1**Ang. det statliga utvecklingsbiståndet**

Kungl. Maj:t hade i proposition nr 1, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementens ärenden för den 2 januari 1970, framlagt förslag angående det statliga utvecklingsbiståndet.

Som ett led i förverkligandet av den s. k. 1 %-planen för det svenska utvecklingsbiståndets utbyggnad, som antogs av 1968 års riksdag, hade för budgetåret 1970/71 föreslagits en ökning av de sammanlagda biståndsanslagen med cirka 166 miljoner kronor till cirka 800 miljoner kronor. I förhållande till biståndsanslagen under innevarande budgetår, cirka 634 miljoner kronor, inne-

bure förslaget en ökning med drygt 26 procent.

Anslagen för gåvobistånd hade föreslagits uppgå till sammanlagt cirka 436 miljoner kronor och anslaget för finansiellt utvecklingsbistånd till cirka 364 miljoner kronor.

I enlighet med den metod för planeringen av den ökande biståndsverksamheten som antogs av 1968 års riksdag hade vidare föreslagits, att en ram för bidragsutfästelser, anslag och allmän planering skulle fastställas för en ny treårsperiod till och med budgetåret 1972/73. Inom denna ram, som föreslagits bli nära 2 900 miljoner kronor och som vore att betrakta som en minimiram för de sammanlagda anslagen under de närmaste tre budgetåren, hade anslagens huvudsakliga fördelning på ändamål och biståndsformer angivits, men det hade förutsatts att omdisponeringar skulle vara möjliga.

Beträffande *biståndspolitikens inriktning och utformning* hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 272, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 309, av herr *Holmberg m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla, att en parlamentarisk utredning måtte tillsättas med uppdrag att utarbeta riktlinjer för den långsiktiga utvecklingen av det svenska utvecklingsbiståndet på basis av hittills vunna erfarenheter och i samarbete med missionen och frivilliga humanitära organisationer,

dels ock de likalydande motionerna I: 450, av herrar *Helén* och *Bengtson*, samt II: 497, av herr *Hedlund* och herr *Gustafson* i Göteborg, i vad avsåge anhållan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att en parlamentarisk beredning finge tillsättas med uppgift att göra en översyn av det svenska biståndsarbetets inriktning, varvid skulle beaktas såväl utformningen av det tekniska och finansiella stö-

det som riktlinjerna för den svenska handelspolitiken vis-à-vis u-länderna och förutsättningarna för det svenska näringslivets och frivilligorganisationernas medverkan i svensk biståndspolitik.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 272 och II: 309 samt I: 450 och II: 497, i vad de avsåge översyn av riktlinjerna för den svenska biståndspolitik.

Reservation hade avgivits, beträffande översyn av riktlinjerna för den svenska biståndspolitik, av herrar *Bohman* (m), *Dahlén* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Lindblad* (fp), *Brun-din* (m), *Wikström* (fp), *Olle Eriksson* (cp), *Nordstrandh* (m), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 272 och II: 309 samt I: 450 och II: 497, i vad de avsåge förslag om översyn av riktlinjerna för den svenska biståndspolitik, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr talmannen anförde, att vid överläggningen angående förevarande punkt jämväl finge beröras övriga punkter i detta utlåtande samt utrikesutskottets utlåtande nr 9 och statsutskottets utlåtande nr 85.

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Jag skall först beröra den specialfråga som behandlas i utrikesutskottets utlåtande nr 9 om vidgat stöd till motståndsrörelser i den s. k. tredje världen.

Bland de mest upprörande förhållandena i den tredje världen är det koloniala förtrycket. I den mest renodlade

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet formen finns detta framför allt i Afrika. Portugal vägrar t. ex. att ge frihet åt folken i Angola och Moçambique, och Sydafrika vägrar att låta folket i det som numera kallas Namibia — f. d. Sydvästra Afrika — att självt få bestämma sitt öde, trots att FN upprepade gånger har vädjat till Sydafrika om en rimligare hållning.

Beträffande stöd till de motståndsrörelser som verkar i dessa områden råder ganska stor enighet om formerna härför. Men i den allmänna debatten dyker ofta upp krav att så snart något kallas för motståndsrörelse skall vi ge vårt stöd till densamma. Riktigt så enkelt är det inte.

Jag och några andra reservanter har för att visa vårt starka intresse för dessa problem men samtidigt också för att avgränsa det område inom vilket stöd kan ges föreslagit att riksdagen skall gå något längre i fråga om preciseringar för detta stöd. Utskottsmajoriteten anser att det räcker med att hänvisa till vad riksdagen uttalade i fjol efter förslag från statsutskottet. Vi reservanter däremot hävdar att det vore önskvärt att riksdagen stryker under en del saker, t. ex. att stöd inte bör utgå i form av vapenhjälp eller pengar till vapenhjälp. Vi tror att det med tanke på den debatt som förs på en del håll även i vårt land är nödvändigt att understryka detta. Insatserna skall alltså framför allt vara humanitärt-civila. Det är vidare angeläget att understryka att Sverige i olika internationella sammanhang bör utnyttja alla möjligheter att ge politiskt och moraliskt stöd åt motståndsrörelser som vårt land sympatiserar med. Svenska företag som arbetar i länder av detta slag bör söka stimulera intern-demokratiska former för samverkan inom företaget och uppmuntra initiativ på det fackliga, kooperativa och sociala området.

Det finns ett växande intresse för allt som rör motståndsrörelserna världen över, men just för att kunna kanalisera detta intresse åt rätt håll vore det

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

önskvärt att riksdagen här gjorde ett uttalande. Inte minst bland den politiskt aktiva ungdomen finns det ett stort intresse härför. Det finns en beredning som sysslar med dessa frågor, och det vore rimligt att denna också fick parlamentarisk representation. Representanter för de politiska partierna skulle då kunna få vara med om att utforma de riktlinjer som nödvändigtvis måste följas ganska strikt för att vårt stöd till moståndsrirelserna på en gång skall vara effektivt och samtidigt uppfylla de krav som jag här endast antytt men som närmare utvecklas i reservationen.

Jag återkommer, herr talman, med yrkande när vi behandlar utrikesutskottets utlåtande.

Jag övergår nu till statsutskottets utlåtande nr 84.

Någon har påpekat att diskussionen om svensk biståndsverksamhet under årens lopp böljat mellan olika frågor, och det har den verkligen gjort. Orsakerna härtill kan vara flera. Intresset vid ett visst tillfälle har kanske speciellt inriktats på vissa områden på grund av händelser i den tredje världen, men det finns också andra orsaker. Jag föreställer mig t. ex. att en del krafter inom socialdemokratien, som önskar att utvecklingsbiståndet skulle växa snabbare än vad regeringen föreslagit och riksdagens majoritet godkänt, gärna skulle vilja följa den väg folkpartiet och centerpartiet har anvisat om en snabbare ökning.

En av de frågor som har kommit att spela en mycket stor roll är vilka länder i den tredje världen som svensk biståndsverksamhet skall inriktas på. Denna fråga är inte den allt avgörande för hur vi skall lägga upp vår biståndsverksamhet, men eftersom frågan har spelat en stor roll i den offentliga debatten skall jag säga några ord om den. Jag kan göra detta med en viss tillfredsställelse eftersom det ju varit möjligt att i statsutskottet nå enighet i praktiskt taget alla avseenden på denna

punkt. Jag skall försöka att mycket kort göra en så objektiv sammanfattning som möjligt av vad utskottet, såsom jag uppfattar det, här har skrivit. Utskottet har behandlat de skilda frågorna på olika ställen i utlåtandet, men jag sammanfattar det hela.

1. Svenska insatser i u-länderna skall bidra till ekonomisk och social utveckling till gagn för den stora massan av folket. Alltså inte till gagn för någon liten styrande klick.

2. Möjligheterna att bedöma om hjälpen får den avsedda effekten varierar mellan skilda länder och beroende på bl. a. formen för hjälp. Det är ofta svårt att på ett tidigt stadium förutse om målsättningarna kan komma att uppfyllas. U-landsregimer kan, som utskottet säger, själva kalla sig progressiva, men de kanske inte klarar av uppgiften, eller de avlöses kanske snart av andra riktningar. Det är nödvändigt att det svenska biståndet därför planeras på lång sikt. Tvåra kastningar i fråga om att ge stöd, att öka stöd eller avbryta stöd måste därför betecknas som direkt olämpliga.

3. Den samhällsutveckling i demokratisk riktning som de svenska utvecklingsinsatserna helst skall medverka till befordras genom att möjligheter skapas till utveckling och arbete och genom att befolkningstillväxten hålls tillbaka så att snabbare standardhöjning möjliggörs, skriver utskottet. Jag noterar detta med tillfredsställelse. Någon form för att trycka på mottagarlandet visst politiskt styrelseskick kan inte få förekomma. Däremot kan vi givetvis föreskriva villkor för vår medverkan. Det som nu från SIDA ifrågasätts beträffande insatserna i Etiopien är mycket rimligt, men det är en annan sak än att Sverige skulle påtrycka vederbörande mottagarland ett visst politiskt styrelseskick.

4. Den svenska biståndspolitikens mål är möjliga att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system. Det är viktigt att detta fastslås i den ibland

något enkelspåriga debatt som förs om dessa frågor. Utskottet säger klart ifrån att "en schematisk uppdelning av länderna under olika etiketter är vanskelig". Det kan jag instämma i.

5. När fråga uppkommer om spridning av svensk biståndsinsats till nya länder skall man bedöma var de angivna önskemålen bäst kan förmodas komma att bli uppfyllda. Någon absolut säkerhet kan dock aldrig uppnås. Man skall alltså undersöka var vi mot bakgrunden av de angivna önskemålen från vår sida bäst kan göra insatser i olika länder.

6. Beteckningarna huvudmottagarländer och prioriteringsländer skall nu avskaffas och inte längre användas om de stater, till vilka svensk biståndsverksamhet i huvudsak koncentreras. Personligen är jag mycket tillfreds med detta, eftersom jag i fjol ensam reserverade mig på denna punkt. Det har, anser jag, varit felaktigt att peka ut vissa länder som huvudmottagarländer. Det har varit till mycket liten glädje för dessa länder och till viss förtrytelse för andra som inte fått vederfaras nåden att av Sverige kallas huvudmottagarland.

7. Dessa principiella synpunkter fullföljes också när det gäller de förslag som framkommit i motioner om stöd till vissa speciella länder: Chile, Cuba och Zambia. Allmänt säger utskottet: "Varje utvidgning av den krets av länder som i mer avsevärd utsträckning får motta svenskt utvecklingsbistånd måste — — — föregås av ingående analyser och förutsätta en grundlig prövning på grundval av en rad kriterier." Det är en utmärkt formulering. Beträffande Chile skall erfarenheterna av en eventuell insats på familjeplaneringens område visa hur fortsättningen bör bli, och om det bör bli någon.

Utskottet framför inga skäl som utesluter Cuba från en avsevärd svensk biståndsinsats. Önskemålen som kommer från cubanskt håll får "prövas på sedvanligt sätt, varvid såväl bistånds-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
behov som kraven på svensk medverkan i förplanering och resultatvärdering kommer att beaktas". Detta uttalande leder väl till besvikelse på de håll där man tycker att den politiska regimen på Cuba är motivering nog för svenska insatser.

Både för Cuba och Zambia kan, framhåller utskottet, föreligga särskilda skäl till svenska insatser. För Zambias del understrykes den utsatta positionen i södra Afrika som ett skäl för vidgat stöd.

8. Samma linje fullföljer utskottet, i den mån jag har kunnat följa med vad som hänt och vad som står i utlåtandet, när det gäller stödet till Vietnam. Det humanitära biståndet skall gå till både Nord- och Sydvietnam. Återuppbyggnadshjälpen skall sättas in först efter krigsslutet och förutsättes likaledes kunna gå till både Syd- och Nordvietnam. Det sägs rent ut att utskottet förutsätter att regeringen "söker inleda planering av återuppbyggnadsbiståndet för Sydvietnam vid en tidpunkt, då realistiska förutsättningar härför anses föreligga".

Det läggs också till en intressant sak som formuleras så här: "Utskottet vill framhålla att Kungl. Maj:ts förslag ifråga om stödet till Vietnam inte innebär något ställningstagande till de stridande parternas målsättningar och kampmetoder." Detta är en sådan där självklarhet som ibland behöver sägas.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att stödet till Vietnam grundas på samma principiella inställning som utskottet redovisar beträffande andra länder. Det markerar också en viss uppstramning i den officiella svenska attityden. Oavsett hur våra känslor är fördelade i dessa frågor understryker också uttalandet den återhållsamhet som Sverige måste visa i detta sammanhang.

Sedan utskottets uttalande formulerades har kriget tagit en än mer oroväckande vändning. USA:s inmarsch i Cambodja och bombning av Nordvietnam går tvärtemot vad vi önskat. Jag

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

kan inte inse det rimliga i att man av s. k. militära skäl utvidgar stridsområdet. Redan nu är tillräckligt många människor indragna i det förfärliga som händer. De som försvarar angreppet bortser från de synnerligen stora psykologiska skador som USA tillfogar sig självt.

Behovet av hjälpinsatser i Sydostasien blir tydligen allt större. Sverige bör ta på sig en förhållandevis stor börda för att hjälpa till vid återuppbyggnaden. Det är skälet till att folkpartiet och centerpartiet återupprepar önskemålet att återuppbyggnadshjälpen skall läggas utanför den stegring av biståndet som ingår i den av socialdemokraterna och moderata samlingspartiet fastlagda planen. Följer man vårt erbjudande, kommer möjligheterna att hjälpa Vietnams lidande miljoner att ökas, och givetvis också, hoppas vi, sker en ökning av hjälpen till andra nu berörda områden.

En snabbare ökning av u-hjälpen är uppenbarligen inte möjlig att uppnå utan överläggningar mellan riksdagspartierna, och det vore rimligt att regeringen tog initiativet till sådana.

Mot bakgrunden av den summering jag försökt att göra beträffande majoritetens inställning i dessa frågor är det klart att man ställer sig frågan: Hur reageras det på olika håll? Det är klart att Aftonbladet och dess anhängare orimligen kan vara förtjusta över den balanserade avvägning mellan olika synpunkter som statsutskottet gjort. I sin kommentar till statsutskottets utlåtande kommer Aftonbladet också med en fantastisk uppmaning till utrikesministern och skriver på följande sätt: "Lennart Klackenbergs som nu blir statssekreterare kan nog reda ut det här bättre än statsutskottet, förutsatt att han får fria händer under Torsten Nilsson."

Socialdemokraternas största tidning uppmanar alltså ett statsråd att direkt sätta sig över det som väl ändå blir riksdagens beslut. När sådant kan skri-

vas, förstår vi att tidningen ibland fnys åt dem som håller på demokratins spelregler och på att utvecklingen inte skall drivas fram annat än med de metoder demokratin ger utrymme för. Jag förutsätter att utrikesministern inte kommer att följa Aftonbladet.

I utrikesdebatten i onsdags uppträdde en representant för en flygel inom socialdemokratin som väl hör hemma på samma kant. Vederbörande strödde en rad tarvligheter över sina motståndare. På det korta utrymme som det gällde kan jag inte erinra mig en större anhopning av otidigheter från någon ledamot av riksdagen under de år jag varit med här i riksdagen, oavsett vilket parti det varit fråga om. Enligt talaren skulle några icke namngivna politiker utsättas för påtryckningar från icke namngivna reaktionära grupper inom och utom landet. Därvid hade man enligt talaren avslöjat att man inte satte "en obrottslig utrikespolitik före alla andra hänsyn i utrikespolitiska frågor".

Talaren fortsatte: "Vad värre var: genom att öppet demonstrera undfallenhet och medgörlighet för påtryckningar riskerade man att skada själva grundlinjen i inte bara Sveriges utan också andra småstaters utrikespolitik." Men sekunderna senare råkade talaren halka i sin egen halhets halka. Då ifrågasattes nämligen om det var nödvändigt för Sverige att låta bli att ge sig in i ett krigförande land med sina återuppbyggnadsinsatser. Ja, säg det!

Nu var det alltså för denna socialdemokrat inte längre fråga om obrottslig neutralitet. Det kunde vara lika bra om staterna fick göra de ingripanden de ville medan länder är i krig med varandra, var tydligen meningen. Det var särskilt tveksamt om ett litet land som Sverige hade intresse av att knäsetta en neutralitetsprincip av detta slag, tyckte hon — det var nämligen en hon. Hon klagade också över att ingen hade klargjort bakgrunden till att det ansågs att man i fråga om åter-

uppbyggnadshjälpen skulle hålla på neutraliteten. Det vore kanske inte så dumt om herr Torsten Nilsson begagnade sina möjligheter att tala inspirerat och eldfängt inte bara på Stockholms arbetarkommun utan även i den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Skulle nämligen de av denna socialdemokrat framförda åsikterna få sprida sig ohämmat, kunde det verkligen bli farligt för den svenska neutraliteten.

Hos en del personer på den s. k. vänsterkanten — den är litet svårdefinierbar, men ni vet säkert alla vad som åsyftas — ser man på u-hjälpen med mycket stor skepsis. En del förefaller närmast att vara emot den. Politisk revolution skall det vara! Det är det enda medlet att förvandla situationen, säger man. Då uppfattas biståndsverksamheten såsom ett hinder, eftersom vi hjälper dessa länder där man enligt dessa marxister skall döma ut både parlament och regering. Visst finns det regimer som från våra synpunkter för det första aldrig borde ha kommit till makten och för det andra borde försvinna. Men de konsekvenser som en sådan där generell dom medför är ju rent människofientliga i sin enkelspåriga hårdhet. Man kräver helt enkelt cyniskt att hjälpen skall inställas. Människor skall lämnas i svält och umbäranden. Så småningom, tror man, skall den stora revolutionen komma. Om det tar 10, 20 eller 30 år är en underordnad fråga.

Jag noterar med tillfredsställelse att socialdemokraterna i statsutskottet inte har något till övers för en sådan uppfattning. Den svenska biståndspolitikens mål kan uppnås, säger man ju, i länder med olika politiska och ekonomiska system.

En av vårt lands främsta kännare av Afrika, David Wirmark, har i skriften *Liberala positioner* påpekat, att de olämpliga former av biståndsverksamhet som förekommer och som ibland kan kallas för neokolonialism, om man

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
nu skall sätta en etikett på dem, främst måste brytas av mottagarländerna själva. Det är alldeles riktigt. Det utländska ekonomiska inflytandet måste begränsas genom internationella regler för privata investeringar och andra insatser. Det bör vara en av FN:s förnämsta uppgifter att på detta område medverka till uppbyggnaden av ett sådant regelsystem att det inte blir en olämplig politisk bindning mellan givarland och mottagarland. Fick man ett sådant regelsystem, skulle ju mottagarländerna lättare kunna motsätta sig obehörigt utländskt inflytande. Jag vill uppmana den svenska regeringen att på allt sätt söka medverka till att man får sådana regler. Pearsonkommissionen har gjort värdefulla rekommendationer på denna punkt.

Jag skulle i detta sammanhang vilja fråga utrikesministern hur regeringen bedömer utsikterna att nå resultat beträffande huvudtankarna i Pearson- och Jacksonkommissionernas rapport. Allt som sägs där är givetvis inte kungörod, men redan de uttalanden som har kommit från regeringen beträffande Jacksonrapporten tyder ju ändå på att det finns en positiv inställning. Jag skulle också vilja fråga vilka ytterligare åtgärder regeringen överväger för att hävda kravet på samordning och rationalisering av FN:s insatser. Överläggningar skall ju åter ske inom en inte alltför avlägsen framtid.

När jag talar om samordning noterar jag med tillfredsställelse att regeringen har gått ett steg i den riktning som vi på vårt håll har angivit i flera år, nämligen att en större del av — helst hela — biståndsverksamheten skall samordnas inom *ett* departement. Det är bra att man nu har gått en bit ytterligare på den vägen. Som vi framfört i det särskilda yttrandet till statsutskottets utlåtande nr 85, tycker vi att det hade varit bra om man hade tagit steget fullt ut. Nu får vi se hur det här verkar, och jag har därför inte något yrkande på denna punkt.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Man kan av statsutskottets utlåtande konstatera att det råder en betydande enighet om den nu gällande huvudmål-sättningen för den svenska biståndspolitiken. Men en verksamhet av det här slaget måste ju bedrivas på lång sikt för att ge resultat. Det föreligger mycket betydande svårigheter att alltid kunna klarlägga om de olika mål vi sätter upp klaras av i de enskilda fallen i de olika länderna, men samtidigt är detta givetvis avgörande för verksamheten och dess fortsättning. I en reservation från centerpartiet, moderata samlingspartiet och folkpartiet föreslås därför att det tillsätts en parlamentarisk beredning med uppgift bl. a. att inventera och belysa dessa problem för att belägga i vad mån vi har nått de mål som vi ändå i stort sett förefaller att ha gemensamma. Utformningen av det tekniska och finansiella stödet behöver granskas, liksom riktlinjerna för den svenska handelspolitiken gentemot u-länderna. Jag har i tidigare u-landsdebatter diskuterat just handelspolitiken, så jag skall inte säga mer. Jag anser att den frågan på sikt är en av de allra väsentligaste.

Jag vill härvidlag ge ett erkännande åt handelsminister Lange. Jag tycker att i stort sett har de uttalanden och ställningstaganden som gjorts från regeringens sida varit i och för sig riktiga. Frågan är alltid om det inte skulle gå att försöka driva på i de internationella sammanhangen litet mer än som nu varit fallet.

Enligt vår mening är det alldeles uppenbart att näringslivets, missionens och andra frivilliga organisationers medverkan skulle kunna bättre utnyttjas än vad som nu sker. Herr Wikström kommer för vår del att i ett särskilt anförande ta upp just missionens ställning, så jag skall inte gå in på den. Men det finns här en för socialdemokratien politiskt besvärlig historia. För att man inte skall fjärma sig alltför långt från sin egen vänsterflygel är man väldigt rädd för att markera möj-

ligheterna till en väsentlig förbättring av den svenska biståndsverksamheten i allmänhet genom att ta upp en samverkan av större omfattning med det svenska näringslivet. Det är beklagligt att man skall ha dessa politiska hämningar. Om det, som jag förut har antytt, kunde skapas ett regelsystem som verkligen möjliggör att mottagarländerna får en bättre chans än för närvarande att reglera hur enskild biståndsverksamhet skall arbeta i mottagarlandet, då tror jag att de farhågor som yppas från andra håll lugnt kan föras åt sidan.

Mot bakgrunden av att det är farligt att slå sig till ro med det man har hunnit har vi avgivit reservation på den här punkten. Man måste alltid ha beredskap och vilja att finna nya och bättre former för samverkan. I den mån som svensk biståndsverksamhet är en del av svensk utrikespolitik — och det förefaller ju numera alla ändå vara relativt överens om — så är det även från synpunkten att vi skall vara överens över ett så stort fält som möjligt angeläget att regeringen sätter till en sådan här beredning. Det har ju hänt förr att regeringen så småningom gett med sig, och jag hoppas att så skall ske också på den här punkten.

Till sist vill jag upprepa att det är ganska tillfredsställande att det har varit möjligt att på så många och så avgörande punkter komma överens om hur biståndsverksamheten från svensk sida skall drivas. Vi vill ha en snabbare takt — jag skall dock inte gå in på den sidan av saken ytterligare. Det vore utomordentligt glädjande om samhörigheten kunde bli så pass stark att de politiska partierna kunde samlat medverka till att ge den del av svenska folket som kanske inte ännu har helt klart för sig nödvändigheten av det svenska u-landsbiståndet en chans att få se att vi är villiga att tillsammans verkligen driva på arbetet: snabbare takt och ett effektivare utnyttjande av de samlade resurserna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr VIRGIN (m):

Herr talman! Svenskt u-landsbistånd är i stort sett en produkt av 1960-talet. Det började här liksom i andra länder att växa fram efter det att de inledande initiativen, som så ofta är fallet, hade tagits av USA i form av dess s. k. Marshallhjälp. Det har vuxit vidare, buret av en övertygelse om att också vi efter vår förmåga och i ansvar för världsutvecklingen måste bidra till snabbare framsteg i den tredje världen.

Skyldigheten att lämna u-hjälp blev ett nytt inslag i det svenska officiella tänkandet — tidigare hade vår politik i förhållande till omvärlden knappast sysslat med annat än att tillgodose direkta svenska intressen. Det blev därför särskilt viktigt att ägna uppmärksamhet åt att den nypåtagna uppgiften fick en fast förankring i den svenska opinionen.

Det är ganska betydande uppoffringar som svenska folket avkrävs, och ännu mera kommer att avkrävas i den internationella solidaritetens intresse. Det är viktigt att u-hjälpen inte får bli en politisk modesak som man sysslar med under några år och sedan — kanske inför misslyckanden och påfrestningar — tappar intresset för.

Det har hänt en hel del inom svensk u-hjälp under den tid den har bedrivits i statlig regi. De trevande insatser som ännu för några år sedan var vanliga har efterföljts av en långsiktig och mer realistisk planläggning. Det verkar nu mycket länge sedan — fastän det inte är det — som man sände fiskebåtar till Tunisien med svenska yrkesfiskare som på franska skulle lära ut fiskandets svåra konst till tunisier som helst talade arabiska. Sådana verklighetsfräm-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet mande uppgifter tar man inte på sig längre. Man har lärt av erfarenheten. Det innebär dock inte att vi — lika litet som andra länder — skulle vara fullärda, men vi har kommit fram till åtminstone någon insikt om problemens storlek och svårighetsgrad.

Målsättningen för den svenska biståndspolitikerna har i full enighet mellan de demokratiska partierna godkänts som den formulerades i proposition 100 år 1962 och sedermera utan större förändringar upprepades i proposition 101 år 1968. Den innebär i korthet att målet för u-hjälpen skall vara en höjning av de fattiga folkens levnadsnivå genom att motverka massfattigdomen, begränsa befolkningstillväxten, förbättra utbildningen och påskynda den ekonomiska utvecklingen.

I årets statsverksproposition uttalade departementschefen att Sverige i första hand bör söka samarbete med länder vars regeringar strävar efter strukturförändringar som leder till social och ekonomisk utjämning. Vid utbyggandet av vårt bistånd bör vi gradvis åstadkomma en förskjutning så att nya insatser i första hand kommer i fråga i sådana länder, säger han vidare.

Detta uttalande har väckt uppmärksamhet. Det tolkades naturligt nog som om en förändring i hittillsvarande principer skulle inledas. Det föreföll som om regeringen avsåg att, som eftergift åt de radikala vänsterelementen, ställa politiska villkor framför villkoren om en god biståndseffekt. Det verkade som om den regering som alltid med eftertryck — ofta till och med med ett orealistiskt starkt eftertryck — har avvisat alla bindningar av biståndet till förmån för svenskt näringsliv skulle införa en politisk bindning med långt större konsekvenser och räckvidd.

De krav som hittills har varit avgörande vid överväganden om utvecklingsprojekt har varit behovet — mot tagarlandet skall, såsom det uttryckts i proposition 100 år 1962, tillhöra de fattigaste bland de fattiga, och insatserna

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

skall ha så god utvecklingseffekt som möjligt. Det svenska urvalet av länder för biståndsprojekt har följt dessa krav. Det torde ha varit en principiellt riktig satsning. De nyligen publicerade kvalificerade utredningarna om u-hjälp, Pearsonrapporten och Jacksonrapporten, understryker båda vikten av att biståndet i första hand inriktas på de allra fattigaste länderna. Jacksonrapporten trycker särskilt på behovet av att minska gapet mellan de fattiga länderna inbördes.

Det är självklart att allt bistånd måste syfta till en social och ekonomisk utjämning och till att gynna uppkomsten av demokratiska styrelseskick. Men vad som är litet förvånande är den bristande tilltro som socialdemokraterna uppenbarligen har till den inneboende styrkan i de krafter som leder mot en utjämning och demokratisering, om bara de yttre förutsättningarna finns. Det måste ändå i första hand vara dessa förutsättningar som vi bör skapa — inte att införa någon styrning av eller inblandning i andra länders inre politik.

Social och ekonomisk utjämning å ena sidan och ekonomisk utveckling å den andra är ingalunda oberoende av varandra. En utjämning kan vara nödvändig för att garantera den helhjärtade medverkan från alla som är ett villkor för goda ekonomiska framsteg. Men en utjämning kan också föras för långt, om den nämligen förs så långt att själva drivkrafterna för den ekonomiska utvecklingen försvagas. Då avstannar tillväxten, och det blir inte mycket kvar att utjämna. Detta är realiteter som man inte kan blunda för. Det krävs här, liksom på alla andra fält för mänsklig verksamhet, balans mellan de olika krafterna.

Vi måste även i fortsättningen sätta hjälpbehovet och möjligheterna att uppnå en god utvecklingseffekt som de främsta kraven när vi väljer mellan olika alternativ. Det finns också andra skäl som starkt understryker detta. All

biståndsverksamhet kräver noggranna förberedelser och god planering. Enligt uppgift från chefen för SIDA bör man räkna med att en biståndsinsats behöver planeras under tre år och att den sedan varar 10—50 år. Enligt andra bedömare har en insats knappast någon märkbar utvecklingseffekt förrän bortåt 15 år efter det att den startats. Det är därför både svårt och biståndsmässigt oekonomiskt att hastigt påbörja ny verksamhet lika väl som det är svårt och oekonomiskt att hastigt avbryta en pågående. Politiska förändringar sker snabbt. Att främst ta den politiska situationen i mottagarlandet som underlag för verksamheten och att variera biståndet efter förändringar i denna situation, det vore att medvetet avstå från bästa effekt av de medel som vi avsätter för bistånd, och det vore också en egendomlig brist på förtroende för att ökad utbildning och förbättrad ekonomi i sig själva medverkar till ökat välstånd och större inflytande för de breda folklagen.

Nu växer anslagen till det svenska utlandsbiståndet ganska snabbt. I den mån just den omständigheten leder till behov av nya fält för vårt arbete är det väl naturligt att man vid övervägandena om vilka dessa skall bli inte kan eller bör frigöra sig från de tänkbara nya ländernas politiska system och sannolika utveckling. Det måste ingå som ett självklart element vid bedömningen av just hur den bästa biståndseffekten skall uppnås.

Möjligheterna att ge sig in på nya områden kommer dock, trots anslagsökningarna, sannolikt att bli starkt begränsade. SIDA:s planeringskapacitet möjliggör inte detta. Den ökar inte i samma takt som anslagen. Detta måste leda till att utökning av pågående projekt — vilket kräver mindre planeringsarbete än nya projekt — kommer att prioriteras. En sådan följd behöver heller inte vara fel. Även i de länder där vårt bistånd nu koncentreras, utgör det föga mer än en droppe i havet.

De relativt sett minskade planeringsresurserna kommer också att få en annan effekt, nämligen en starkt ökad satsning på multilateral verksamhet. Detta torde bli nödvändigt, då denna inte kräver lika stora insatser i fråga om planering som bilateral verksamhet.

Det finns alltså starka skäl att icke vidta några principiella ändringar i målsättning och länderval. Statsverkspropositionens uttalande föreföll att signalera sådana förändringar, men det har vid föredragningarna inför utskottet redovisats att så icke var avsikten. Statsutskottet instämmer i den sålunda givna tolkningen och säger uttryckligen ifrån, att enligt dess mening den svenska biståndspolitikens målsättningar är möjliga att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system.

Vi har från moderata samlingspartiet inga invändningar mot utskottets skrivning. Vi tycker att den väl överensstämmer med yrkandet i vår partimotions punkt 1, vari föreslås att riksdagen måtte "uttala att avgörande vid val av mottagarländer för den svenska u-hjälpen bör vara hjälpbehovet och möjligheten att uppnå god utvecklings-effekt och icke politiska värderingar". Vi kan mot denna bakgrund inte acceptera utskottets förslag att vår motion i detta avseende skall avslås. Utskottets eget ställningstagande talar enligt vår mening för att den tvärtom borde bifallas. Vi yrkar på detta.

I samband med ländervalet bör motionerna om bistånd till Cuba diskuteras. Här har utskottet visserligen tonat ner yrkandet i motionerna avsevärt och avstått från att uttala sig på det sätt som motionärerna krävt, men utskottet antyder ändå en preferens för utvecklingsbistånd till just Cuba och uttalar sig i ordalag som vi icke anser oss kunna instämma i.

Vi har visserligen, i enlighet med de tankegångar jag nyss redovisat, i och för sig intet att erinra mot utvecklingsbistånd till en stat med Cubas styrelse-skick, men förutsättningen är självfal-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

let att de krav som vi från svensk sida brukar lägga till grund för vår prioritering är uppfyllda. Cuba tillhör ingalunda de fattigaste bland de fattiga; det har en nationalinkomst per invånare som ligger högt över vad det rör sig om i de länder där svenskt bistånd nu är koncentrerat. Cuba får också ett betydande stöd, i första hand från Sovjetunionen, ett stöd som enligt vissa uppgifter är större än vad som sammanlagt kommer något annat utvecklingsland till del. Jag medger att uppgifterna är osäkra och att det framför allt är ovisst hur det stödet används. Det är troligt att det till betydande del går till militära ändamål och till den polis som torde behövas för att hålla diktaturen i gång.

Det finns inga skäl att behandla och bedöma eventuellt bistånd till Cuba på annat sätt än vad vi tillämpar i vår biståndspolitik i övrigt, och det är vad vi reservationsvis framhåller.

Jag skulle vilja tillägga att det är viktigt att vår u-hjälp inte bara är betingad av vår biståndspolitiska målsättning. Den måste också stå i samklang med den allmänna utrikespolitik som skall underlätta möjligheterna för oss att bibehålla neutralitet i krig. Vår u-hjälp får inte framstå som ett avsteg från denna utrikespolitik.

Den nålstingstaktik som regeringen på senare tid har tillämpat mot USA har knappast fyllt kraven på en strikt svensk neutralitetspolitik. Den har därigenom minskat Sveriges handlingsfrihet t. ex. när det gäller u-hjälp till Cuba. En större satsning på bistånd till Cuba skulle — i skenet av det tidigare svenska handlandet — framstå som ännu ett utslag av sådan mot USA riktad nålstingspolitik. Förmodligen är just detta motionärernas främsta syfte. Vi vill för vår del inte medverka till sådana missbruk av u-hjälpen.

Herr talman! En särställning intar den humanitära hjälpen. Den syftar inte i första hand till att sätta i gång en självgenererande utveckling, utan till

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

att lindra akut nöd och katastrofsituationer av olika art. Den begränsas inte till vissa länder eller områden, utan har hela världen till arbetsfält. Det är självklart att det svårt krigshärjade Vietnam skall få sådant bistånd efter all vår förmåga.

Senast fjolårets riksdag uttalade sig för vidast möjliga stöd till hela Vietnam. Regeringen föreslår nu ett humanitärt stöd om 25 miljoner kronor, men bara till Nordvietnam. Moderata samlingspartiet vill invända mot ensidigheten i detta förslag. Visserligen har varje riksdag konstitutionell rätt att besluta som den vill, men vi kan inte finna anledning att i år ändra på det som man i fjol, och för övrigt också i förfjol, var helt överens om. Det lilla stöd som nu utgår till Sydvietnam kan inte ens jämföras med det stora belopp som föreslås för Nordvietnam. Vi kan inte kräva en absolut lika fördelning mellan Nord- och Sydvietnam — eftersom de praktiska möjligheterna att åstadkomma något kan vara olika. Vi anser dock att strävan bör vara att uppnå så stor likhet som möjligt.

Det har motionsvis föreslagits att den humanitära Vietnamhjälpen skall utvidgas genom att någon del av det belopp som avses för återuppbyggnad efter krigets slut skulle få tas i anspråk. Utskottet tillstyrker detta. Vi har intet att invända. Det är dock mycket tveksamt om praktiska möjligheter till en sådan utvidgning föreligger, alldeles oavsett den djupt tragiska utveckling som de senaste dagarna har inletts i området. All humanitär hjälp måste lämnas genom Röda korset. De löften som regeringen genom utrikesministern vid flera tillfällen har avgivit om humanitär hjälp direkt till Nordvietnam, har regeringen blivit tvingad att bryta. USA godtar inte annan hjälp till land med vilket USA har krigstillstånd än en humanitär hjälp enligt USA:s egen definition, och den innebär, att hjälpen skall lämnas genom Röda korset och ligga inom dess verksamhetsområde.

Detta har svenska regeringen fått böja sig för. Alternativet vore sannolikt en brytning med USA. Det är förklaringen till att det måste vara osannolikt att den humanitära hjälpen till Nordvietnam skall kunna komma att omfatta så stora belopp som i och för sig kunde vara önskvärda.

Herr talman! Jag har nu något kommenterat ett par av våra reservationer. Herr Brundin kommer att belysa de övriga. Jag skulle dock, innan jag slutar, vilja göra ytterligare ett par reflexioner.

Samtliga de demokratiska partierna är ganska överens — där vill jag ge herr Dahlén rätt — när det gäller de stora riktlinjerna för svensk u-hjälp och de bördor för dess genomförande som bör läggas på svenska folket. Meningsskiljaktigheterna är visserligen rätt många till antalet, men de rör i regel inte den principiella uppläggningsen. I den mån det finns principiellt skilda meningar, är de betingade av våra olika samhällsuppfattningar, såsom de kommer till uttryck även i den inhemska politiken och samhällsdebatten.

I fråga om u-hjälpen märks dessa skilda betraktelsesätt främst när det gäller att i biståndsarbetet infoga den fria företagsamheten. För oss är det självklart att man bör utnyttja dennas starka, välståndsbildande krafter i utvecklingsarbetet. Bara om man gör det och kompletterar den med väl avvägda statliga biståndsinsatser kan man våga hoppas på att klyftan mellan rika och fattiga länder inom rimlig tid kan börja utfyllas.

Socialdemokratin har en egendomlig motvilja häremot. Man värjer sig mot förslag om mera fria insatser med argument som verkar direkt hämtade ur den kommunistiska förkunnelsen. Hur ofta får vi inte höra enskild företagsamhet i u-länderna karakteriseras som otillbörlig utsugning — och detta sägs även om företag som arbetar efter precis samma normer som här hemma, allt-

så med normala företagsekonomiskt betingade vinstkrav. Här hemma kallas det inte för utsugning; i varje fall inte av andra än kommunister. Här erkänner väl ändå socialdemokratin att det just är den fria företagsamheten i arbete efter sina villkor som har förtjänsten av den snabba välståndsutveckling som vi har kunnat uppnå i Sverige. Är man riktigt ärlig, så erkänner man nog innerst inne också att den utvecklingen gått långt snabbare än vad som hade varit möjligt med ett statligt organiserat och bedrivit näringsliv. Men i u-hjälppssammanhang tycks man vara livrädd för att stimulera till liknande insatser. Då är man misstänksam och negativ.

Det finns väl ingen som skulle vilja godta en företagsamhet i u-land, bedriven från industrilandshåll utan varje hämning eller hänsyn till de krav som utvecklingsuppgiften ställer, men det är nog faktiskt så att även en av uteslutande ekonomiska hänsyn driven företagsamhet i allmänhet skulle tillföra etableringslandet fördelar. Om en investering görs i ett u-land i avsikt att förädla någon av dess råvaror — och det är väl i allmänhet detta det rör sig om — så innebär det, att varan så småningom exporteras till högre pris än vad en försäljning av råvaran skulle ha inbringat. Merpriset har bekostat arbetslöner och förnödenheter i u-landet samt inrymmer därutöver erhållen vinst.

U-landets tillgångar ökar därför genom företagsamheten, även om den direkta vinsten på förädlingen helt skulle återföras till investeringslandet. I verkligheten är det dock högst osannolikt att så sker. Det normala för fri företagsamhet — det självklara, skulle jag vilja säga — om den har framgång och lämnar överskott är att till stora delar plöja ner dessa överskott i nya investeringar och utvidgningar. Ju bättre rörelseresultat desto snabbare expansion. Pearsonrapporten, som kraftigt pläderar för en ökad i-landsinvestering i

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
u-länderna i form av företagsamhet, pekar också på lämpligheten av att u-länderna genom sin skattepolitik stimulerar de utländska investerarna att kvarhålla vinsterna i u-landet. Det skulle i så fall ytterligare minska vinsthemtagningarna.

Vi skulle därför rent allmänt vilja efterlysa en öppnare attityd inför näringslivets insatser till fromma först och främst för u-länderna. Vi tycker att misstänksamheten mot näringslivet och dess möjligheter verkar vara ännu ett exempel på hur socialdemokratin i dag låter sig alldeles orimligt hindras att ta förnuftig ställning av rädsla för vänsterextremistisk kritik.

Herr talman! Jag ber att vid punkten 1 få yrka bifall till reservationen.

Herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 84 besvara herr Wikströms (fp) interpellation om förmedling genom kyrkorna av kommande svenska biståndsinsatser i Vietnam, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr J.-E. Wikström har i en interpellation frågat hur jag ser på förslaget från Svenska ekumeniska nämnden, att de kommande svenska biståndsinsatserna i Vietnamn till viss del kanaliseras genom Kyrkornas världsråd, Lutherhjälpen och Frikyrkan hjälper.

Beträffande det humanitära biståndet till Vietnamn pågår nu förhandlingar mellan det svenska och det nordvietnamesiska Röda korset om humanitär hjälp. Dessa förhandlingar sker i enlighet med en överenskommelse med DRV:s regering om att Röda korset skall användas som kanal. Återuppbyggnadsbiståndet förutses utgå i form av krediter, och på det området är det sannolikt nödvändigt att ha en rent statlig administration.

Jag vill emellertid erinra om att stat-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

liga medel har kanaliserats via de kyrkliga organisationerna till nödlidande människor på olika håll i världen och att vi har goda erfarenheter av det samarbetet. Mot bakgrunden av de enorma behoven i det krigshärjade Vietnam kommer det att finnas användning för alla goda krafter, som vill samarbeta i humanitetens och det fredliga återuppbyggandets tjänst. Jag vill inte utesluta att även de kyrkliga organisationerna kan spela en roll i det framtida biståndet till Vietnam.

Herr talman! Vi har nu gått in i det decennium som skall bli Förenta nationernas andra utvecklingsårtionde. Intensiva förberedelser pågår i en rad internationella organ för att man vid generalförsamlingens 25:e session i höst skall kunna lägga grunden för en global samverkan med sikte på att minska klyftorna mellan de rika och de fattiga länderna. Planeringen sker på grundval av vidgade kunskaper och fördjupade erfarenheter av utvecklingsarbetet.

I detta sammanhang är det intressant att erinra något om den grundsyn som den svenska biståndsverksamheten utgår ifrån. När principerna för vårt utvecklingsbistånd formulerades i 1962 års biståndsproposition slog vi fast att biståndssamarbetet förutsatte kunskap om u-ländernas förhållanden, om de djupast liggande orsakerna till deras ekonomiska läge och om de centrala faktorerna i utvecklingsprocessen. Med utgångspunkt i erfarenheterna i vårt eget samhälle konstaterade vi att man inte kunde bortse från de sociala och politiska aspekterna av den ekonomiska utvecklingsprocessen. Som exempel nämndes vikten av jord- och skattereformer.

Våra erfarenheter, herr talman, av utvecklingssamarbete med u-länderna under 1960-talet — det första utvecklingsårtiondet som det kallas — har bekräftat hur väsentligt det är att de sociala faktorerna i utvecklingsprocessen beaktas. Utvecklingsansträngningarna

får inte, säger man, ensidigt inriktas på att främja ekonomiska mål. När vi från svensk sida aktivt engagerat oss i arbetet på en framsynt och realistisk strategi för det andra utvecklingsårtiondet, har vi handlat på grundval av denna uppfattning.

I vår skrivelse för ett år sedan till FN:s generalsekreterare framhöll vi att varje utvecklingsinsats bör syfta till en fortgående förbättring av den enskilda individens levnadsförhållanden. Det enkla begreppet att främja ekonomiskt framåtskridande är otillräckligt, sade vi, och bör ersättas av idén om en samordnad insats som syftar till att uppnå ekonomisk och social utjämning. Denna grundsyn finner stöd i de analyser som här har anförts och åberopats och som har genomförts av FN:s kommitté för utvecklingsplanering under ledning av den holländske ekonomen Jan Tinbergen. Kommittén föreslår visserligen ett kvantitativt årligt tillväxtmål för bruttonationalprodukten i u-länderna, men den betonar samtidigt starkt att utvecklingsprocessen fordrar inte bara en ökad produktionsförmåga utan också genomgripande förändringar i u-ländernas ekonomiska och sociala struktur. Riktigheten härav underströks för övrigt också i det anförande som herr Dahlén nyss höll. Detta förutsätter att både de internationella biståndsorganen och givarländerna har ingående kännedom om det enskilda mottagarlandets utvecklingssituation. Man måste planera varje biståndsinsats så, att den bringas att samverka med landets egna utvecklingsansträngningar. Detta är den självfallna utgångspunkten för en diskussion också om ländervalet för ett givarlands direkta bistånd, och jag återkommer senare till den frågan.

Den s. k. Jacksonutredningen beträffande formerna för FN-systemets tekniska biståndsverksamhet ger uttryck för samma synsätt. Biståndsinsatserna skall bygga på ett noggrant studium av mottagarlandets utvecklingssituation

och nära samordnas med landets egen planering. Jacksonutredningen betonar också betydelsen av att platsrepresentanten för FN:s utvecklingsprogram UNDP i nära samarbete med tekniska rådgivare från de olika fackorganen för utbildning, hälsovård o. s. v. fastare samordnar och långtidsplanerar FN-systemets biståndsinsatser på fältet. Detta i sin tur förutsätter även en anknäytning av Världsbanksgruppens arbete till det övriga FN-systemet. Härigenom skapas också en sund bas för en samordning av bilateralt och multilateralt bistånd.

Herr Dahlén frågade hur jag nu bedömer möjligheterna att genomföra de tankegångar som framförts i Jacksonrapporten. Jag vill svara att man måste bedöma möjligheterna optimistiskt, om man skall våga tro på att biståndsarbetet skall kunna kanaliseras i de riktiga formerna. Hur snabbt detta program kan uppfyllas har jag inte större möjligheter att bedöma än herr Dahlén, men jag understryker att den svenska regeringen kommer att arbeta i enlighet med och verka för de principer som framförts i Jacksonrapporten. Det har vi för övrigt bevis på bl. a. genom SIDA-chefens verksamhet i detta sammanhang, som förvisso kan betraktas såsom ett svenskt initiativ i nära anslutning till Jacksonrapporten.

Vi har efter studium av utredningen sålunda stött de principer som framlagts i denna rapport. För Sverige är det en självklar linje att aktivt medverka till en reformering av FN-systemet, som leder till ökad effektivitet och som därför också ligger i u-ländernas intresse.

Jag vill gärna understryka vad utskottet säger, nämligen att detta arbete med effektivisering av FN:s biståndsorgan är av största betydelse för möjligheterna till ökat finansiellt stöd åt FN:s biståndsverksamhet och därmed ett stärkande av FN:s roll över huvud taget.

Det svenska stödet till den interna-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
tionella utvecklingsfonden IDA, som framför allt kommer till uttryck genom avsevärda extrabidrag, har baserats på att IDA:s krediter på mjuka villkor i huvudsak koncentreras till socialt betydelsefulla projekt i de fattigaste länderna. Denna inriktning av verksamheten har under de gångna åren markerats ytterligare. Undersysselsättningen i u-länderna, urbaniseringen och utbildningen blir i allt högre grad målområden för IDA:s insatser.

IDA utgör som bekant en betydelsefull finansieringskälla för utvecklingsansträngningarna i de fattigaste länderna. U-länderna själva har understrukt detta mycket starkt, inte minst i den s. k. Algerstadgan inför UNCTAD:s New Delhi-konferens. Bland annat mot denna bakgrund bör Sverige fortsätta att arbeta för att organisationen får ökade resurser.

För närvarande pågår förhandlingar om den tredje påfyllnaden av IDA:s fonder. Om man denna gång, såsom föreslagits av Pearsonkommissionen, kan uppnå en bidragsvolym på 1 miljard dollar om året, har det skett en väsentlig breddning av u-ländernas tillgång till multilateralt bistånd på mjuka villkor och utan bindningar beträffande upphandling i ett visst land.

När man talar om Pearsonrapporten skall man inte bortse från, att Pearson och hans medarbetare har fäst ett visst avseende också vid detta senare av mig nämnda faktum.

Pearsonkommissionen förordar emellertid även en tydligare gränsdragning mellan det klart biståndsinriktade IDA och resten av Världsbanksgruppen. Detta förslag förtjänar enligt min mening ett noggrant övervägande såväl i medlemsländerna som inom Världsbanksgruppen. Som en del av denna grupp står IDA med sin verksamhet under ett påtagligt inflytande från de stora givarländerna. Det är vår strävan att tillsammans med u-länderna på olika sätt skapa bättre balans och öka u-landsinflytandet. Om det är detta herr Dahlén

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

menar, när han frågar mig vad vi från den svenska regeringen tänker göra i sådana här sammanhang, kan jag hänvisa till att vi redan har verkat för en sådan nyordning i vårt praktiska arbete och i vår argumentation.

Sverige är ett av de första länder som klart uttalade sig för ett biståndsmål som endast hänför sig till offentliga transaktioner. Vår biståndsplan innebär som bekant att statsmedel tillhandahållna genom budgetanslag m. m. skall motsvara 1 procent av bruttonationalprodukten budgetåret 1974/75. Allt fler givarländer har nu antagit samma långsiktiga program för sitt offentliga bistånd. Principen har emellertid debatterats häftigt, t. ex. vid UNCTAD-konferensen i New Delhi, där de flesta rika länderna motsatte sig ett förslag om ett offentligt biståndsbelopp. Förslaget stöddes av samtliga u-länder men endast av fyra i-länder, däribland Sverige.

Det är mot denna bakgrund värdefullt att Pearsonkommissionen rekommenderar att de rika länderna skall öka sitt offentliga biståndstillflöde fram till år 1975 så att det uppgår till 0,7 procent av ländernas bruttonationalprodukt — 0,7 procent, vilket skall jämföras med vårt mål vid samma tidpunkt.

Rapporten synes redan nu ha haft en viss genomslagskraft i flera i-länder. Regeringens förhoppning är att ett mål för offentligt bistånd kommer att accepteras som ett centralt inslag i den internationella utvecklingsstrategin för 1970-talet.

Det utländska biståndet kan som förut sagts endast svara för en helt liten del av ett u-lands utvecklingsansträngningar. Detta gäller i allra högsta grad för ett enskilt givarlands bistånd. För att biståndet skall få maximal utvecklingseffekt måste det således sättas in i program och projekt som u-länderna själva ger förtur i sina utvecklingsplaner. Härigenom kan insatserna samverka med u-landsregeringens utveck-

lingspolitik. Samarbetet får på detta sätt formen av en förtroendefull samverkan och kan därmed främja gemensamma målsättningar. Jag vill i detta sammanhang ännu en gång citera Pearsonrapporten i vilken sägs: "Mottagaren måste bära det fulla ansvaret för politiken; annars kommer biståndet att stöta på ett motstånd som gör hjälpen verkningslös." Jag förutsätter att det råder enighet om dessa utgångspunkter.

Enighet föreligger vidare om att Sverige måste koncentrera huvuddelen av sitt bistånd till en begränsad krets av mottagarländer. Våra tidigare erfarenheter har lärt oss att detta är en nödvändig följd av våra begränsade planerings- och förvaltningsresurser. Det utesluter inte — som statsutskottet betonat i sina uttalanden 1968 och 1969 — en viss förändring i mottagarkretsen. Utskottet pekar på att den betydande ökningen av biståndsresurserna skulle kunna ge utrymme för en försiktig utvidgning av denna krets.

Regeringen utformar politiken beträffande ländervalet på grundval av de av riksdagen fastlagda målsättningarna för vårt bistånd. I detta sammanhang kan jag säga till herr Dahlén, när han citerar valda stycken av det som skrivits i någon tidning, att när det gäller mitt handlande finns det ju möjligheter för konstitutionsutskottet att granska huruvida jag följer statsutskottets och riksdagens beslut.

Uttalandet i statsverkspropositionen om en förskjutning gradvis av våra biståndsinsatser innebär ingen omläggning av vår politik, som det ibland har hävdats i hetsiga debatter, utan är en konsekvent tillämpning av riktlinjer som det egentligen har rätt enighet om. Statsutskottet betonade i sitt utlåtande förra året att beslut om upptagande av nya huvudmottagarländer måste föregås av grundliga analyser som klarlägger förutsättningarna för svenskt bistånd i större omfattning. Att en sådan analys bör omfatta u-landets utveck-

lingspolitik och ekonomiska och sociala struktur är ett påpekande som återkommer i nästan varje riksdagsmotion om utvecklingssamarbete med nya mottagarländer oberoende av vilket land som föreslås eller vilket parti som motionären representerar. Detta är någonting som kanske även herr Virgin bör kunna ha lagt märke till.

Statsutskottet ger sin anslutning till propositionens uttalande vad avser länderval och förskjutning vid utbyggnaden av Sveriges direkta bistånd. Man hävdar att i de fall då ett u-land sedan länge behärskats av en regim som visat sig ointresserad av en både ekonomisk och social utveckling finns det skäl att visa återhållsamhet i fråga om nya svenska biståndsinsatser. I de fall då starka indicier talar för att en u-landsregim allvarligt strävar till ekonomisk och social utjämning och har realistiska förutsättningar att samtidigt öka den allmänna utvecklingstakten, om den får bistånd utifrån, kan det vara särskilt befogat för vårt land att underlätta dessa strävanden. Ja, det uttalandet är helt i linje med regeringens uppfattning så som den har redovisats i statsverkspropositionen. Är det någon som kan påstå någonting annat? Jag kan självfallet också ställa mig bakom utskottets påpekande att det svenska utvecklingssamarbetet skall syfta till reformer på lång sikt i en riktning som är förenlig med våra ideal om social och ekonomisk rättvisa och om allas delaktighet i kulturen och i samhällets styrelse.

När statsmakterna har att ta ställning till en utvidgning av mottagarkretsen för bilateralt bistånd, bör de främst välja länder som förenar fattigdomens och utvecklingens behov med framstegsvilja och utvecklingskraft. Det är nästan som om jag själv skulle ha sagt detta. Fråga är om jag inte har sagt det vid något tillfälle och det i själva verket är ett citat som man har hämtat från mig. Jag tycker att jag känner igen formuleringarna.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Detta är herr Dahlén och de flesta inom utskottet eniga om. Det har jag naturligtvis ingenting att invända emot.

En långsiktig planering är under alla omständigheter nödvändig för att de svenska biståndsinsatserna skall komma till fullgott utnyttjande. SIDA planerar i dag för nya insatser att göras 1973 — lägg märke till det. Det är i detta perspektiv som genomförandet av en förskjutning gradvis av våra insatser skall ses.

Låt mig också slå fast, herr talman, att den analys av ett mottagarlands utvecklingspolitik som tydligen ständigt — enligt statsutskottets förmenande — måste göras inför ställningstagande om bistånd, inte innebär någon värdering av landets politiska system eller utrikespolitik. Jag vill tillbakavisa alla påståenden om att vi i likhet med stormakterna skulle lägga sådana värderingar till grund för våra insatser. Nu gick inte herr Virgin så långt i sin kritik att han gjorde sådana påståenden, men jag har ju sett dem i den moderata pressen. Jag säger ibland att när cyniker anlägger bröstoner, lyssnar vi uppmärksammare än när vanliga tenorer gör det. Det måste ha varit en avsikt i den moderata pressen, när man har velat skapa en sådan föreställning.

Är det för resten — för att återkomma till den debatt som vi hade häromdagen — så förgrifligt att man handlar på samma sätt som stormakterna när det gäller utvecklingsbistånd eller annat? Beror det på, herr Virgin, att det ligger kapitalistiska motiv bakom stormakternas handlande i det avseendet? Det är en fråga som onekligen infinner sig, när man tydligen betraktar detta som en anklagelse, eller har velat betrakta det som en anklagelse, mot den svenska regeringen för att den i likhet med stormakterna skulle ha använt sig av sådana värderingar till grund för sina insatser. Är det ett nytt avfall vi har upplevt under senare tid från dem som skall slå vakt om den kapitalistiska ideologin i den diskussion som nu på-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

går världen över? Jag bara ställer frågan.

När man hängivit sig åt sådana skrivelser har emellertid avsikten tydligen varit att misskreditera den svenska u-hjälps- och biståndspolitik, och det kanske säger en hel del om den syn som man har i sådana här sammanhang.

Utskottet utgår emellertid från att den svenska biståndspolitikens målsättning är möjlig att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system. Jag vill gärna instämna i detta. Jag har ingen annan uppfattning. Av länder som för inte länge sedan frigjordes från koloniala band skulle det vara orimligt att kräva att de också hunnit genomföra ett demokratiskt samhällssystem, som skulle kunna motsvara våra egna ideal. Jag är inte så långt bortom verkligheten att jag inbillar mig någonting sådant.

Biståndet till några områden i u-världen har kommit speciellt i förgrunden på grund av de komplicerade politiska förhållandena där. Det gäller bistånd till Vietnam och till Nigeria samt våra insatser i södra Afrika, där minoritetsregimernas grepp har hårdnat.

Vietnam har drabbats hårt av det mångåriga och grymma kriget. De utvecklingsresultat som tidigare uppnåtts har i stor utsträckning raserats. Nu får vi nya rapporter om att amerikanska trupper har invaderat Cambodja. Regeringen tar klart avstånd från denna utvidgning av kriget, som endast kan öka lidandet för de indokinesiska folken. Man kan säga att tidens kvarnar inte längre mal långsamt utan smärtamt.

Den bedömning som kom till uttryck häromdagen i debatten om dessa ting var ganska enhetlig. Jag undantar att någon representant för moderaterna även här markerade en särskild ståndpunkt — en felbedömning, som jag närmast vill kalla för betongsäker.

För ett år sedan uttalade sig, som statsutskottet nu erinrar om, en enig

riksdag för humanitärt bistånd och återuppbyggnadsbistånd till Vietnam. I dag lämnar vi humanitärt bistånd, och vi förbereder en återuppbyggnadsinsats efter kriget. Det humanitära biståndet till Vietnam, d. v. s. en större hjälpinsats på sjukvårdens område i Nordvietnam och andra insatser i Vietnams olika delar, har givit oss en viss erfarenhet. Detta bistånd har lämnats genom Röda korset. Vi har kommit överens med Nordvietnams regering om att det fortsatta och vidgade humanitära stödet också skall gå genom Röda korset. Förhandlingarna mellan de svenska och nordvietnamesiska rödakorsorganisationerna inleddes för några veckor sedan. Förhandlingarna gäller dels de 10 miljoner kronor som anslagits för humanitärt bistånd till Vietnam under innevarande budgetår, dels — med förbehåll för riksdagens godkännande — de 25 miljoner som upptagits i årets statsverksproposition. Bland de varuslag som diskuterats mellan parterna ingår stora kvantiteter av textilier.

Nu har herr Åkerlund en annan uppfattning om hur biståndet skall disponeras. Jag skall inte gå in i polemik med honom. Det överlåter jag åt herr Bohman, som har en annan uppfattning än herr Åkerlund på denna punkt. Herr Bohman är ju en så pass skicklig debattör att han har stora förutsättningar att övertyga herr Åkerlund.

Genom vår och de andra nordiska ländernas finansiering av Internationella rödakorsförbundets planering av humanitärt bistånd till hela Vietnam har vi bidragit till att höja beredskapen hos detta internationella organ på det humanitära biståndets område. Nyligen anslag regeringen 4 miljoner kronor för det Internationella röda korsets bistandsverksamhet i hela Vietnam.

Planeringen av återuppbyggnadsbiståndet till Nordvietnam, som föreslagits uppgå till 150 miljoner kronor, kräver kontakter och förhandlingar med mottagarlandets regering. Genom

upptagandet av diplomatiska förbindelser med Nordvietnam har vi skapat goda förutsättningar härför. Inom UD och SIDA har planeringen intensifierats. Vi siktar på att kunna sätta in återuppbyggnadsbiståndet så snart kriget är över.

Utskottet uttrycker en förhoppning som vi alla hyser, nämligen att reella förutsättningar snart skall föreligga för utbetalningar av detta bistånd. Skulle emellertid krigsslutet visa sig vara avlägset kan det, om Nordvietnam så önskar, bli aktuellt att utnyttja delar av dessa medel för humanitärt bistånd.

Beträffande hjälpen till offren för inbördeskriget i Nigeria kan jag erinra om att sammanlagt 18 miljoner kronor har anvisats för detta ändamål. Det senaste beslutet fattades i januari i år när regeringen bemyndigade SIDA att inom ramen för fältverksamhetsanslaget fördela 5 miljoner kronor mellan Röda korset och Lutherhjälpen. Kort tid efter detta upphörde striderna och situationen ändrades i flera avseenden. Bland annat blev de kostsamma flygtransporterna av livsmedel inte längre nödvändiga. Däremot fick FN:s barnfond, UNICEF, goda möjligheter att arbeta i landet, och i samråd med SIDA omdirigerades en av de fem miljonerna till denna organisation för att snabbt nyttiggöra resurserna. I dagarna görs en utbetalning till Lutherhjälpen av 1,5 miljoner kronor. Vi har fortlöpande kontakter med regeringen i Lagos och är som framgår av statsverkspropositionen beredda att även under nästa budgetår bistå offren för den tragiska konflikten.

Som ett viktigt led i vårt bistånd ingår det stöd vi lämnar till de fria staterna i södra Afrika och till flyktingar och offer för rasdiskrimineringspolitiken, som herr Dahléns inledningsvis var inne på. När det gäller denna del av biståndet finns emellertid ett motiv utöver det allmänna motivet att höja de fattiga folkens levnadsnivå. Vi önskar också medverka till att kolonial övermakt och rasförtryck avskaffas och na-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
tionell frigörelse uppnås. Vi vill hjälpa de fria staterna till en utveckling mot ekonomiskt oberoende av Sydafrika, och vi ger humanitärt bistånd till frihetsrörelser i enlighet med FN-församlingens resolutioner.

Jag övergår nu, herr talman, till att diskutera biståndssamarbetet i förhållande till huvudsektorerna i u-ländernas näringsliv.

Jag har tidigare påpekat att målsättningen ekonomisk tillväxt i alltför hög grad präglat de internationella utvecklingsansträngningarna under det första utvecklingsårtiondet. Nationalinkomstens ökning framstod som det avgörande måttet på framgång. En så ensidig inriktning av den ekonomiska politiken har i-länderna emellertid inte varit beredda att godta för egen del. Till målsättningen ekonomisk expansion fogas kravet på full sysselsättning. Det finns nämligen ingen anledning att anta att arbetslöshet skulle verka mindre demoraliserande på människorna i u-länderna än i i-länderna. Därför är det med största oro man tar del av de uppskattningar som gjorts av arbetslöshetens aktuella och framtida omfattning i u-länderna. Antalet arbetslösa där utgör hundratals miljoner. FN:s socialexpertmöte i Stockholm i höstas befarade att om tio år halva arbetsstyrkan i u-länderna skulle vara arbetslös eller under-sysselsatt om inte kraftfulla motåtgärder vidtogs. Mötet betecknade sysselsättningsfrågan som det andra utvecklingsårtiondets kanske allvarligaste problem. Då vi utformar våra biståndsin-satser i syfte att förbättra u-ländernas produktionsförhållanden måste vi därför ständigt ha sysselsättningsaspekten för ögonen.

Jordbruket sysselsätter det stora flertalet av befolkningen i u-länderna och svarar för största delen av u-ländernas samlade produktion. Utvecklingen på jordbruksområdet under senaste år har i flera länder medfört inte oväsentliga produktionsökningar. Nya och mer kapitalkrävande brukningsmetoder, konst-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

gödning och nya utsäden har gett goda resultat. Självförsörjning och möjligheter att exportera ett överskott kan komma att ersätta importbehovet. Men denna s. k. gröna revolution har tyvärr även givit upphov till sociala problem i form av minskad sysselsättning och vidgade inkomstklyftor mellan olika jordbrukargrupper. Allmänt kan man säga att utvecklingen har gynnat de stora och medelstora jordbruken. Dessa, men inte småbrukarna, orkar med de kapitalinsatser som den nya metodiken kräver. Våra insatser för landsbygdens utveckling måste således utformas så att dessa negativa sociala biverkningar av de tekniska framstegen motverkas.

Jag tror att det var herr Virgin som kom in på frågan om industrin och dess huvudroll i utvecklingsprocessen. Jag skall erkänna att det i stor utsträckning är därifrån som impulserna till förnyelse utgår. Med en riktig industrialiseringspolitik kan industrin och jordbruket bringas att stödja varandra och utvecklas harmoniskt sida vid sida. U-länderna har själva gång på gång understrukt den vikt man lägger vid en snabb industriutveckling. Rollen som den ständige råvaruleverantören avskräcker, med andra ord, Industrialiseringsprocessen är emellertid, som alla vet, mycket kapital- och kunskapskrävande, vilket ställer stora krav på utformningen av industrialiseringspolitiken.

Tidigare koncentrerade u-länderna i hög grad sina ansträngningar på den tunga industrin. De stora företagen och de tekniskt avancerade produktionsmetoderna gavs förtur. Detta visade sig emellertid ofta leda till alltför få arbetstillfällen och skapade dessutom en konflikt mellan modern teknik och traditionellt hantverk. Hantverket kom ofta till korta med förvärrad arbetslöshet och orättvis inkomstfördelning som följd. För att minska klyftan mellan den moderna industrisektorn och jordbruks- och hantverkssektorerna bygger

man nu på många håll i tredje världen upp småindustri på landsbygden och i s. k. småindustriområden. Detta har visat sig ha en gynnsam effekt på sysselsättningen och leda till minskade klyftor i samhället.

Inom SIDA studeras just nu möjligheterna att medverka vid utbyggandet av sådana industriområden. Det är för oss en ny form av bistånd inom industrisektorn, men vi har sedan länge bidragit till industrialiseringen i u-länderna i andra former. Sålunda har vi lämnat krediter till u-ländernas egna utvecklingsbanker och även i övrigt givit bidrag till industrialiseringsändamål.

Statligt ägande är vanligt inom industrisektorn i många u-länder, särskilt för större industriprojekt av central betydelse från samhällsekonomisk synpunkt, som på kort sikt inte ter sig tillräckligt lönsamma för det privata näringslivet. Såväl dessa industrier som den sparsamt förekommande kooperativt ägda industrin och den inhemska privata industrin har större svårigheter att rekrytera erforderlig utländsk expertis än företag med utländska privata ägarintressen. För att stödja dessa u-ländernas egna alternativ till en industrialisering kommer vi att studera frågan om en utbyggnad av vårt industribistånd till att förutom utvecklingskrediter även omfatta personellt bistånd.

Vårt offentliga bistånd utgår, som jag sökt redovisa, från u-ländernas behov och önskemål och har till syfte att stödja u-ländernas egna ansträngningar att åstadkomma social utjämning och ekonomisk utveckling. Det privata näringslivets kontakter med u-länderna är däremot — det får vi väl erkänna — av kommersiell natur och tar främst formen av handel och direkta investeringar. Syftet är helt naturligt att ge vinster också för det exporterande och investerande företaget. Denna skillnad i utgångspunkter och målsättningar är vik-

tig för bedömningen av olika förslag till statligt stöd åt näringslivets verksamhet i u-länderna.

Sådant samarbete måste ske på basis av de av riksdagen fastlagda principerna för svenskt bistånd. Inom denna ram äger också ett väsentligt samarbete rum. För att spara tid vill jag bara kort nämna de omfattande beställningar som svenskt näringsliv genom sin konkurrenskraft får på basis av våra obundna biståndskrediter, utnyttjandet av svenska konsulter i många fall vid förberedelserna av projekt som avses bli finansierade med svenska utvecklingskrediter, exportkreditgarantier på särskilt förmånliga villkor vid export till u-länder. De kontakter och den erfarenhet som svenska företag erhåller på detta sätt kan även användas i deras övriga verksamhet. Genom representanter i SIDA:s styrelse och i de svenska delegationerna, t. ex. FN:s industriorganisation UNIDO, kan näringslivet också få insyn i den offentliga biståndsverksamheten och tillföra den sina egna erfarenheter.

Riksdagen har beslutat om ett investeringsgarantisystem, syftande till att stimulera sådana privata investeringar i u-länderna som är klart utvecklingsfrämjande. Systemet avser en begränsad krets av mottagarländer. Detta har en mycket naturlig förklaring. Bedömningen av en investeringsinpassning i värdlandets utvecklingsplanering och dess sociala konsekvenser förutsätter god kännedom om landet i fråga. Genom vår biståndsplanering kan vi överblicka situationen i de länder med vilka vi har det mest omfattande samarbetet. Att nu, innan någon praktisk erfarenhet vunnits av garantisystemets funktionssätt, vidga länderkretsen för investeringsgarantierna förefaller inte särskilt välmotiverat. Jag får kanske tillägga att det inte är någon liten del av u-världen som omfattas av systemet. Mer än hälften av u-ländernas befolkning återfinns nämligen i denna länderkrets.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Internationella erfarenheter tyder också på att de skilda investeringsgarantisystem som upprättats haft ganska ringa verkan på omfattningen av de privata utländska investeringarna i u-länderna. Det förhållandet att ingen ansökan om investeringsgaranti inkommit till de svenska myndigheterna pekar i samma riktning. Det är emellertid min förhoppning att systemet skall komma att prövas i praktiken, så att vi kan avgöra om det är ett användbart instrument i samarbetet med u-länderna.

Andra givarländers politik att lämna stöd till det egna näringslivet via biståndet har kritiserats av u-länderna och flera internationella organisationer, då en sådan politik säges försvåra en i enlighet med u-ländernas egna prioriteringar rationell användning av biståndsresurserna. I denna situation har den svenska regeringen avhållit sig från att själv söka gynna det svenska näringslivet via biståndet. Regeringen har i stället inriktat sitt handlande i internationella organisationer på att få till stånd kollektiva aktioner för att minska givarländernas bindning av biståndsupphandlingen till de egna länderna. Vi har valt den senare vägen eftersom detta ligger i u-ländernas eget intresse. På lång sikt är detta också det bästa stöd näringslivet kan få genom att de skadliga effekterna av konkurrenshämmande regler inom det internationella handelsutbytet därigenom minskas. Detta vårt agerande inom de internationella organisationerna om utformningen av våra offentliga biståndsinsatser ger för övrigt Sverige en goodwill som bör underlätta samarbetet mellan u-länderna och det svenska privata näringslivet.

Herr talman! Eftersom herr Dahlén också var inne på detta vill jag till slut understryka att den av riksdagen antagna planen för ökningen av det svenska utvecklingsbiståndet innebär en kraftigare satsning än på något annat huvudområde i statsbudgeten. Planeringsramarna för treårsperioden

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

t. o. m. budgetåret 1972/73, som statsutskottet hemställer om godkännande av nu, omfattar närmare 3 miljarder kronor. Dessa belopp och den fortsatta utbyggnaden mot uppnåendet av enprocentmålet 1974/75 ställer stora krav på vår ekonomi och betalningsbalans. Det är nu som vår ofta åberopade solidaritet med de fattiga folken kommer att prövas. De som för något eller några år sedan krävde en ännu snabbare stegring av biståndsanslagen, eller som möjligen kräver det nu, bör också visa sin vilja att ge förtur åt resursöverföringarna till u-länderna och i motsvarande mån hålla tillbaka andra krav på den svenska ekonomin. Endast genom att avstå från en del av vår standardökning är det möjligt att förverkliga biståndsmålet.

Men den internationella solidariteten, herr talman, måste gå hand i hand med den nationella. Det växande utvecklingsbiståndet måste förankras i en jämlikhetspolitik inom vårt eget land, en politik som övertygar medborgarna om vår strävan att rättvist fördela bördorna.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I det utlåtande från statsutskottet som ligger till grund för dagens u-landsdebatt finns många anspelningar på förhållandet mellan statliga insatser och missionens arbete i u-länderna. Till det temat vill jag knyta några reflexioner. Men först av allt har jag anledning att tacka utrikesministern för att han svarat på min interpellation om hjälpen till Vietnam. Också den berör nämligen frågan om kontakterna mellan staten och kyrkorna på ett bestämt avsnitt.

Bakgrunden till interpellationen är denna. Herr Dahlén och jag, som båda representerar Missionsförbundet i Svenska ekumeniska nämnden, väckte i maj 1969 förslag om att nämnden skulle fästa den svenska regeringens uppmärksamhet på möjligheten att utnytt-

ja de kyrkliga hjälporganisationerna som en kanal för det humanitära biståndet till Vietnam. Ekumeniska nämnden följde vårt förslag. Kontakt togs med Kyrkornas Världsråd, Lutherhjälpen och Frikyrkan hjälper för att efterhöra om de var beredda att förmedla svenskt bistånd till det vietnamesiska folket. Både Lutherhjälpen och Frikyrkan hjälper svarade positivt, och Kyrkornas Världsråd meddelade att man redan var intensivt engagerad i humanitärt hjälparbete i Vietnam, främst genom de två organen Asian Christian Service och Vietnam Christian Service. Denna hjälp når såväl Nord- som Sydvietnam och Nationella befrielsefronten. Redan nu skulle alltså denna väg kunna brukas för den rent humanitära svenska hjälpinsatsen.

Till detta kommer att Kyrkornas Världsråd haft planer i beredskap för ett mycket omfattande uppbyggnadsarbete i Vietnam så snart krigshandlingarna har avslutats. En grupp asiater, anställda av Världskyrkorådet, förbereder för närvarande dess förverkligande. Både Lutherhjälpen och Frikyrkan hjälper avser att samordna sina insatser inom ramen för denna Kyrkornas Världsråds plan.

Det finns många fördelar med tanken att utnyttja Kyrkornas Världsråd som en kanal för det svenska biståndet. Insatserna kan snabbt komma de lidande till godo. Etablerade kontakter finns med alla inblandade parter. De svenska kyrkliga hjälporganisationerna kommer självfallet att förmedla betydande belopp som insamlats den gängse vägen genom kollekt i kyrkorna och direkt bland allmänheten. Statliga hjälpinsatser, förmerade genom sådana insatser, kan snabbt och effektivt nå Vietnams folk.

Svenska folket tycks hysa stort förtroende för de kyrkliga hjälporganens effektivitet och oväld. Det är också en betydelsefull faktor att räkna med.

Utrikesministern säger i sitt svar på min interpellation att han har goda

erfarenheter av samarbetet med de kyrkliga organisationerna när det gäller att förmedla hjälp till de nödlidande på olika håll i världen. Utrikesministern vill inte utesluta att även de kyrkliga organisationerna kan spela en roll i det framtida biståndet till Vietnam.

Till detta är att säga: De kyrkliga hjälporganen kommer givetvis under alla förhållanden att förmedla hjälp till Vietnam. Kanaler för denna finns via Kyrkornas Världsråd. Vad frågan gäller är om den svenska regeringen avser att utnyttja dessa hjälpkanaler också för en del av det statliga stödet, som jag hoppas skall bli utomordentligt omfattande. Vore det inte skäl att redan nu med företrädare för de svenska kyrkliga hjälporganisationerna börja samtala om hur svensk hjälp bäst skall förmedlas till Vietnam? Detta borde ske inte för att på något sätt minska den hjälp som skall och bör förmedlas via Röda korset utan för att bredda kontaktytorna i Vietnam och för att skapa förutsättningar för en så bred och effektiv kanalisering som möjligt till alla de nödlidande i Vietnam.

En fråga i detta sammanhang: Förhandlingar har förts mellan den svenska regeringen och Nordvietnam om fördelningen av det bistånd på 35 miljoner kronor som beslutats från svensk sida. Om jag är rätt underrättad skulle 25 miljoner kronor avse textila gåvor, 5 miljoner kronor medicinsk utrustning och 5 miljoner kronor gåva av papper för skolboksändamål. Nu har Svenska röda korset aviserat att man anser sig förhindrad att förmedla pappersgåvan. Från nordvietnamesisk sida har man då uppvakat UD med begäran att denna gåva av skolbokspapper skall förmedlas på annan väg. Skulle man inte på denna punkt kunna tänka sig att utnyttja något av de kristna hjälporganen för att skolbokspapperet verkligen skall nå fram till de vietnamesiska skolbarnen?

Jag hoppas att den positiva andan i utrikesministerns svar skall leda till

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
kontakter som skapar ännu ett exempel på fruktbar samverkan mellan staten och de kristna hjälporganisationerna.

Så till den vidare frågan om mission och statligt u-landsbistånd.

Under uppbyggnadsskedet rådde inom NIB en viss okunnighet om det arbete som bedrevs genom missionen och ungdomsrörelserna. Undan för undan har samverkan byggts ut, och under SIDA:s tid har ett förtroendefullt samarbete kommit att prägla relationerna. En rad principer har dragits upp för att reglera det stöd som det statliga biståndsorganet ger till missionens arbete. De viktigaste är följande:

1) SIDA stöder missionens arbete främst i de länder där Sverige har större biståndsinsatser eller på annat sätt lätt kan följa organisationens utvecklingsarbete.

2) Företråde ges åt landsbygdsutveckling och livsmedelsförsörjning, familjeplanering och undervisning, alltså samma prioriteringar som gäller för SIDA:s val av egna projekt.

3) Liksom i andra sammanhang är den primära bedömningsgrunden utvecklingseffekten i mottagarlandet.

4) En betydande del av kostnaderna skall falla på missionen själv. Även om bidrag i första hand ges till utrustning och byggkostnader, kan under ett uppbyggnadsskede också vissa driftskostnader bestridas.

5) Numera kan bidrag ges även för planering av byggnader, såsom arkitektarvoden.

6) Fredskårsarbete och frivilligtjänst genom ungdomsorganisationerna kan få bidrag. Så är fallet med flera kristna ungdomsförbunds arbete i Afrika för närvarande.

7) Informationsverksamhet genom enskilda organisationer kan också få bidrag. Detta kan gälla en mer allmän, u-landsinriktad information, alltså inte enbart information om statligt svenskt bistånd.

8) SIDA fattar numera beslut om bidrag som gäller utbetalningar under

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

flera budgetår och möjliggör på det sättet att organisationerna kan planera sin verksamhet mera långsiktigt. Projektet kan på så sätt bli mera omfattande.

Allt detta är rimliga principer, och jag tror att man från missionens sida utan vidare accepterar dem. Det utesluter emellertid inte att det finns önskemål inför framtiden. Här är några:

1) En kraftig höjning måste ske av anslagen för bidrag till information. Under budgetåret 1969/70 har hittills två utdelningar skett. I januari i år fanns ett 60-tal ansökningar inne om totalt cirka en miljon kronor, men endast 140 000 kronor var disponibla. Det beloppet är otillräckligt, framför allt med tanke på den stora räckvidd som missionens och ungdomsrörelsernas utlandsinformation har. Den vänder sig i allmänhet till människor med en mycket positiv förhållning. Anslagsbeloppen kan alltså utnyttjas effektivt.

2) Huvudsakligen utgår för närvarande bidrag till investeringskostnader och möjligen till driftskostnader under ett initialske. Det vore emellertid rimligt att visst bidrag skulle kunna utgå även till de löpande driftskostnaderna för ett projekt som stötts investeringsmässigt. Självfallet bör organisationen eller samfundet självt svara för merparten av driftskostnaderna. Men om man ensidigt gynnar investeringar kan detta leda till att man alltför mycket styr utvecklingen mot relativt kostsamma investeringar utan att alltid täckning finns för den löpande driften. Precis som i vårt eget land tenderar driftskostnaderna även i u-länderna att i förhållande till investeringarna bli allt högre. Eller också kommer kyrkorna att begränsa sig till projekt som inte ökar deras driftskostnader utan i sin helhet belastar mottagarlandet.

3) En avsevärt utbyggd samverkan mellan frivilliga organisationer och missionen å ena sidan och SIDA å den

andra bör kunna äga rum när det gäller att "låna ut" experter. Detta gäller framför allt på planeringsstadiet, där i vissa fall SIDA bör kunna tillgodogöra sig de erfarenheter och den kunskap som finns samlad hos ett samfund som bedrivit mission i ett nytt mottagarland under avsevärd tid. På motsvarande sätt bör man från missionens sida kunna få hjälp planeringsmässigt och administrativt från SIDA:s experter när projekt planeras som har pionjärkaraktär.

Över huvud taget vore det önskvärt med en mera informell och något mindre byråkratiserad relation mellan SIDA, missionen och de frivilliga organisationerna. En sådan öppen och okonventionell samverkan är på väg. Det finns all anledning, tycker jag, att också från riksdagens sida hälsa detta med glädje.

Ett par ord bör också sägas i detta sammanhang om missionens ideologiska karaktär. Men först en kort parentes om själva terminologin. I utskottsutlåtandet används genomgående uttrycket missionen som beteckning på det arbete som stöds av svenska trosamfund i länder i Latinamerika, Afrika och Asien. På de flesta håll har numera initiativet och beslutanderätten övergått från de svenska samfunden till inhemska kyrkor. För missionen har det alltid varit en målsättning att göra sig själv överflödig i den meningen att ansvaret och beslutanderätten så snart som möjligt skall föras över till asiater, afrikaner och latinamerikaner. Det är därför något oegentligt att utan vidare tala om missionen som ett enhetligt begrepp. Det kan ge ett intryck av att man fortfarande befinner sig på ett stadium där beslutanderätten ligger i svenska händer. Så är alltså inte fallet.

Detta medför i sin tur att de risker som stundom påtalas, nämligen att man från missionens sida skulle främja projekt som utvecklingsländerna själva inte har intresse av, är mycket små. Samverkan mellan de självständiga kyrkorna och u-ländernas regeringar är i all-

mänhet god. Detta i sin tur beror inte minst på att så många av t. ex. de afrikanska staternas ledare inte bara är fostrade i missionens skolor utan fortfarande är aktiva medlemmar i skilda kyrkor. De svenska trossamfundet uppfattar det som en samvetssak att fortsätta att ge ett starkt ekonomiskt och moraliskt stöd till de självständiga kyrkorna och värdesätter självfallet att SIDA på vissa punkter möjliggör en utvidgad insats, framför allt på sjukvårdens och undervisningens områden.

Nu till ideologin: Från missionens och den kristna kyrkans sida har man aldrig försökt dölja att man vid sidan av sjukvård och undervisning betraktar församlingsarbete eller evangelisation som huvuduppgiften. Fortfarande talas det ibland i nedsättande termer om denna del av missionens arbete. Undervisningen och sjukvården får lovord, medan församlingsverksamheten kritiserar. Det svenska statliga biståndet måste självfallet ges ideologiskt obundet, men låt oss inte glömma bort att från åtskilliga andra staters sida ges ett i högsta grad ideologiskt inriktat stöd. Det gäller framför allt insatserna från kommunistländerna. Inte skulle situationen ha varit sådan den i dag är i Kongo-Brazzaville, om man inte från kinesiskt håll varvat konkreta ekonomiska insatser med starkt ideologisk påverkan!

Erfarna religionshistoriker har påpekat hur vanskligt det är att beröva afrikanerna deras ursprungliga trossystem och livsmönster utan att erbjuda något nytt. För kommunisterna är det självklart vilket mönster som skall komma i stället. Från kristet håll önskar man givetvis inte tvinga på, men väl erbjuda den kristna livssynen. Jag tror faktiskt att det finns större gehör i vårt land i dag än för 10—15 år sedan för att missionen också på detta område gör betydelsefulla insatser. Afrika i dag kan inte längre betraktas som ett reservat för ursprungliga afrikanska tankegångar och ideologier. Också där

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

sker en brottning mellan livsåskådningarna, där kristendom, islam, kommunism, ateism, andra trossystem eller brist på trossystem konfronteras med varandra. För statsmän som Kenneth Kaunda är det självklart att kristen tro hör hemma i dagens Afrika lika väl som i ett sekulariserat västerland. Samma resonemang gäller naturligtvis, mutatis mutandis, den ideologiska påverkan som Kooperationen och fackföreningsrörelsen utövar i samband med sina insatser i u-länderna.

Låt mig till sist, herr talman, i korthet ge några synpunkter på kyrkan och befrielseörelsen. Den rhodesianske frihetsledaren Sithole berättar i sin bok "Ge oss vårt Afrika" om hur en afrikan kommenterade kolonialismen och missionen med följande ord: "När européerna tog vårt land, stred vi mot dem med våra spjut, men de besegrade oss efter som de hade bättre vapen. Och så grundades en kolonialmakt helt mot vår önskan. Men se, missionären kom i tid och lade krut under kolonialismen. Bibeln utträttar nu vad vi inte kunde göra med våra spjut."

Ingen tvekan kan råda om att den moderna afrikanska nationalismen är starkt underbyggd med kristna principer. Trots vissa markanta undantag — framför allt boerkyrkorna i Sydafrika — kan man säga att missionen påskyndat frigörelseprocessen i Afrika på samma sätt som den i dag gör i Latinamerika. I de länder där de koloniala regimerna dröjer sig kvar och där förtrycket växer har ofta motståndsrörelserna en stark anknytning till kyrkorna. Det gäller Angola och Moçambique precis som Rhodesia. Det är därför inte så underligt att man från missionens sida med stark sympati ser på dessa motstånds- och befrielseörelser och välkomnar det stöd som man från svensk sida kan ge åt dem.

I den arbetsgrupp som till folkpartiets landsmöte 1969 föreslog uttalanden om stöd till motståndsrörelserna fanns också representanter för mis-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

sionen. För mig var det även naturligt att motionera om ett vidgat stöd till motståndsrörelserna främst i södra Afrika. Också det är till sist en fråga om solidaritet med de afrikanska kyrkornas strävan efter självständighet och frigörelse för sig själva och sina nationer, men tillika en fråga om solidaritet med värden som från försia början varit självklara för missionen: frihet, rättvisa, demokrati, vaktsläende om de mänskliga rättigheterna.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr DAHLEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern kommenterade ett uttalande i Aftonbladet som jag läste upp, där man hoppades att utrikesministern skulle strunta i vad riksdagen säger på denna punkt, med att konstitutionsutskottet ju hade möjlighet att granska regeringens åtgärder. Jag hoppas att det inte var en antydan om att konstitutionsutskottet kommer att behöva företa en speciell granskning.

Det var väldigt intressant att i förväg fundera på vad utrikesministern egentligen skulle säga om statsutskottets skrivning. Han valde den för ett statsråd i den här situationen naturligaste och lättaste utvägen att säga: Det är ungefär så jag själv har tänkt. En gång sade herr Nilsson till och med att han undrade om han inte just hade sagt det som statsutskottet skrivit. Jag kan förstå honom. För en person som även i delikata spörsmål talar så på stundens inspiration är det svårt att ibland komma ihåg vad man har sagt. Det är möjligt att herr Nilsson sagt det som nu är gemensamt för honom och statsutskottet. Jag betvivlar inte det.

Det var bra att utrikesministern strök under vad statsutskottet skrivit,

att den svenska biståndspolitikens målsättning kan uppnås i länder med olika politiska och ekonomiska system.

Sedan ett par ord om Jacksonrapporten. Herr Nilsson sade att man måste vara optimistisk, att man måste tro på att det går att få en bättre samordning och effektivisering. Hur snabbt visste han inte, och det vet inte jag heller, men det blir snart ett ECOSOC-möte där man bl. a. skall behandla detta. Min förhoppning är att den svenska regeringen som förberedelse verkligen skall försöka få ett mera intimt samarbete mellan de länder som förstår betydelsen av att driva dessa saker. Det vore väldigt bra om man mer eller mindre klart uttalat fick en påtryckningsgrupp i detta sammanhang. Det kommer att behövas. När utrikesministern säger att han inte vet hur lång tid detta kommer att ta, ligger däri en misstanke om att det kanske kommer att dröja, framför allt om man inte har några möjligheter att driva på ärendet.

I Jacksonrapporten räknas upp en rad saker som kan lägga hinder i vägen vid genomförandet. Jag vill nämna några. Chefstjänstemän som nu har ett fredat område kan vända sig emot en samordning. En del fackorgan, som nu är oberoende, blir mer beroende om en samordning skall ske. Det tilläggs också i rapporten att det finns ministrar i givarländerna som vill driva sina egna fackintressen och som inte vill låta sig samordnas. Den punkten lämnar jag utan kommentar.

Beträffande nödvändigheten av industrialisering av u-länderna verkade det som om vi även på denna punkt nu är relativt överens. Herr Nilsson uttalade sig mycket positivt för detta. Det är nog ganska svårt att ha någon annan mening. När vi själva får besvärigheter i en landsända talar vi om lokaliseringspolitik eller, som det nu heter, regionalpolitik. Det är i regel detsamma som industrialisering.

Pearsonrapporten förklarar beträff-

fande privata investeringar i u-länderna att frågan är om inte de egentligen, om man räknar dollar för dollar, är effektivare än offentliga verksamhetsformer just därför att man måste räkna på att få tillbaka vad man sätter in. Jag vill tillägga att detta inte innebär att man inte skall ha andra synpunkter än att få tillbaka dollar för dollar när man gör insatser, men uppenbart är att det finns de som anser att det är effektivt. Det är redan nu effektivt, men det skulle kunna bli det i högre grad om vi fick de internationella regler för privata investeringar som jag efterlyste i mitt anförande. På denna punkt uppfattade jag inte att utrikesministern gav något svar. Är den svenska regeringen villig att medverka till just dessa internationella regler? Det kanske var ett förbiseende av utrikesministern eller att jag inte hörde upp.

Beträffande investeringsgarantierna är läget detta att regeringen, med stöd enbart av SSU som remissinstans, drev igenom att svenska staten kunde medverka till investeringsgarantier bara för huvudmottagarländerna. Men när vi nu slopar begreppet huvudmottagarländer, hur i all sin dar kan man då ha kvar begränsningen att investeringsgarantierna bara skall gälla den grupp av länder som vi inte har någon beteckning på? Vi skall ju också börja ägna oss åt andra länder. Det vore väldigt intressant att få ett svar från regeringen om den saken.

Utrikesministern slutade med att säga att vi endast genom att avstå en del av vår standardhöjning kan öka u-hjälpen. Jag instämmer däri. En fördubbling av den svenska u-hjälpen i dag skulle innebära att svenska folket under fem till sex veckor låter bli att *höja* sin standard — inte skära ned sin standard; mer är det inte. Jag tror ändå inte att det går att göra detta i ett slag, men låt oss tala om standardhöjningen i de riktiga sammanhangen!

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Herr VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern startade inte riktigt det gräl som jag nästan hade trott att han skulle göra, och jag skall inte anmärka på det. Jag hade faktiskt litet svårt att avgöra om de bröstoner som hördes härifrån — väljudande bröstoner skulle jag vilja säga — var anlagda av en cyniker eller av en tenor; men det spelar som sagt ingen större roll.

Jag vill gärna instämma med utrikesministern när han påpekar betydelsen av u-ländernas sysselsättning och de stora problem som den väldiga arbetslösheten utgör för dessa länder och när han säger att man i industrialiseringssammanhang måste lägga största vikt vid detta. Det är nödvändigt att vi, när vi diskuterar industrialiseringen i u-länderna, har aspekten om rationaliseringsgrad för ögonen. Vad u-länderna behöver är naturligtvis inte högrationaliserade kapitalkrävande industrier med elektronisk styrning o. s. v. utan industrier som för ett land som exempelvis Sverige måste framstå som omoderna på grund av deras stora behov av arbetskraft, alltså lågrationaliserade industrier. Jag tycker att det finns ett gott exempel på en sådan välanpassad etablering i Ernbergs läderfabrik i Tanzania, där man med stor framgång, såvitt jag vet, utnyttjar gammalmodiga men väl användbara maskiner till fördel som sagt för båda parter. Det är viktigt att lära u-länderna att det här inte är fråga om något sekunda utan tvärtom om en klok ekonomisk planering, om fabriker erbjuds som inte är moderna i ett utvecklat industriland.

Vad gäller det bristande intresset för investeringsgarantier skulle jag vilja erinra om ett uttalande som generaldirektör Michanek gjorde inom DAC så sent som i mitten av december 1969, när han blev tillfrågad om anledningen till att vi begränsar våra investeringsgarantier till huvudmottagarländerna. Han sade då att systemet med svenska investeringsgarantier fortfarande var i

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

en uppbyggnadsperiod och att reglerna för garantier endast fixerats sedan en kort tid. Det svenska systemet är inte särskilt enkelt, beroende på att man enligt riksdagens beslut ville betona de privata investeringarnas utvecklings-effekt sade han vidare.

Det kan hända att det är dessa omständigheter som förklarar att det ännu inte har blivit tillräckligt intresse för investeringsgarantier.

Herr ministern för utrikes ärendena
NILSSON:

Herr talman! Herr Wikström underströk ytterligare det önskvärda i att de kyrkliga organisationerna skulle få delta i det humanitära återuppbyggnadsarbetet i Vietnam. Jag har redan svarat vad jag själv anser i detta avseende. Men vi kan väl inte, herr Wikström, helt bortse från vilka som skall motta hjälpen och vad de tycker. Herr Wikström som är väl bevandrad när det gäller de religiösa motsättningar som tyvärr råder runt om i världen är väl medveten om att Vietnam i hög grad befolkas av buddister och katoliker. Jag betraktar det inte såsom helt uteslutet att detta kan komma att föranleda vissa svårigheter när det gäller att vinna förståelse för de synpunkter som herr Wikström för fram här i dag. Det har ju visat sig i andra sammanhang, när vi har hjälpt i andra delar av världen och religiösa organisationer engagerats, att motsättningar har framkallats. Det ingår väl i de mänskliga svagheter som vi är behäftade med även om vi bekänner oss till en viss tro att vi kan råka ut för dylikt. Jag vill bara göra herr Wikström uppmärksam på detta kanske inte helt oväsentliga faktum, även om jag naturligtvis med honom kan dela optimismen att man inte skall råka ut för sådana svårigheter.

Herr Wikström framförde en hel rad av önskemål. Jag har på det hela taget ingenting att erinra däremot. Han sade någonting om att man bör hjälpa i fria-

re former än de byråkratiska. Det är väl ett sådant där allmänt önskemål som alla kan ansluta sig till. Men herr Wikström vill väl inte därmed ha sagt att exempelvis SIDA bedriver sin biståndsverksamhet enbart i byråkratiska former. Det vill jag i så fall bestrida. Han gjorde samtidigt gällande att vi numera befinner oss på rätt väg, och det är väl i alla fall ett medgivande. Jag har vid flera tillfällen och senast i förra årets biståndsdebatt givit uttryck för regeringens och min uppskattning av det arbete som folkrörelserna och andra frivilliga organisationer uträttar i u-länderna. Detta arbete baseras också på en omfattande verksamhet — det skall erkännas — i form av insamlingar till u-länderna och aktivt informationsarbete om u-landsfrågorna. Härigenom bidrar folkrörelserna och organisationerna på ett betydelsefullt sätt till att sprida kunskap om u-ländernas utvecklingsproblem och vad vi kan göra för att hjälpa dessa länder att övervinna sina svårigheter. Jag tror inte att det finns delade meningar mellan herr Wikström och mig beträffande dylik verksamhet.

Samtidigt är det k'art att tyngdpunkten ligger på arbetet ute i u-länderna. Det är där som en kår av ideellt inriktade personer gör en humanitär insats, som i många fall når ut till människor som — det skall erkännas — vi inte kan nå med den statliga biståndsverksamheten. Det kan gälla människor som lever på krigsskådeplatser. Det kan gälla områden dit Röda korset och de religiösa hjälporganisationerna kan nå i större utsträckning än den statliga biståndsverksamheten. Vi har nu Nigeria och Biafrainsatserna i färskt minne. Jag vill också framhålla att reglerna för statliga bidrag till enskilda organisationer successivt har liberaliserats. Goda projekt kommer även under kommande år att stödjas inom ramen för det statliga biståndet. Innevarande år har som bekant cirka 8 miljoner kronor anvisats för dessa ändamål.

Herr Dahlén hade egentligen inte så

mycket att säga beträffande mitt förra anförande. Han konstaterade också inledningsvis, att vi var ense om så väldigt mycket. Jag hade stundom ett intryck av att han ville leta rätt på en och annan punkt där vi inte var ense. I varje fall har han skrivit ihop sig med de socialdemokratiska och centerpartistiska ledamöterna i utskottet och förresten på en hel del punkter även med moderaterna. Den ende som befinner sig i särklass — jag får än en gång uppmärksamma honom — är herr Åkerlund, som har sin lilla specialuppfattning.

Men när det gällde uttalandet i Aftonbladet hade herr Dahléen något att säga. Han frågade: Hur skall man tolka utrikesministern? Kommer han att handla på ett sådant sätt att konstitutionsutskottet skall ingripa mot honom — med andra ord kommer utrikesministern inte att följa statsutskottets och riksdagens allmänna anvisningar? Till detta vill jag säga att herr Dahléen som en sann kristen tydde allt till det bästa eller kanske till det sämsta; han kan ju stryka det som han inte önskar i den här karakteristiken.

Beträffande Jacksonrapporten är det klart — det har jag framhållit tidigare — att vi kommer att arbeta för att rapportens anda skall omsättas i verkligheten. Det är väl rätt naturligt att vi då i internationella sammanhang söker samarbete med stater som har förståelse för vad som står i denna rapport. Det betraktar jag som en självklarhet, och jag kan försäkra herr Dahléen att vi kommer att handla i enlighet därmed.

Eftersom herr Dahléen sedan kom in på investeringsgarantierna, vill jag än en gång understryka vad jag sade i mitt förra anförande, nämligen att investeringsgarantier kan ges för investeringar i länder som omfattar hälften av u-ländernas befolkning. Det är väl ändå en tillfredsställande omfattning. I övrigt vill jag säga att innan man går vidare skulle det vara intressant att veta hur de privata investeringarna i u-länderna

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet fungerar. Detta har ju varken herr Dahléen eller jag något klart begrepp om. I varje fall har de svenska investeringsgarantierna inte kommit att verka. Men också alla andra i-länders verksamhet i sådana sammanhang har en mycket begränsad verkningsgrad, och det är därför jag tycker att vi har alla skäl att ställa oss avvaktande.

Sedan får jag väl erkänna att även herr Virgin var ytterst sparsam med kommentarer till vad jag hade sagt. Det föreföll som om han inte hade några starkare invändningar mot vad jag har yttrat i dag. Han knöt emellertid an till vad jag sagt beträffande brösttoner och sade att när han hade lyssnat till de brösttoner som enligt hans förmenande jag hade avlevererat i dag så var det svårt att avgöra om jag är cyniker eller tenor. Jag vill säga att om det inte hade berott på den politiska tondövhet som jag tycker att moderaterna lade i dagen nyligen, när de gjorde sina uttalanden om vad som sker i Sydöstasien, så skulle herr Virgin kanske lättare ha uppfattat om jag är tenor eller cyniker.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! När utrikesministern återopade mig som den ensamme moderat som avvikit från det allmänna mönstret i utrikesdebatten och formulerade det så, att jag skulle ha gjort mig skyldig till en felbedömning som utrikesministern betecknade som betongsäker, så blev jag naturligtvis litet ledsen, eftersom jag inte hade någon replikrätt. Jag blev naturligtvis så mycket gladare när utrikesministern återkom och återopade mitt namn — och nu för säkerhets skull har gjort det för andra gången — eftersom jag på det sättet fick replikrätt.

Utrikesministern säger att han inte är tillräckligt god debattör för att övertyga mig om att jag har fel, och det instämmer jag naturligtvis i. Debattkonsten är säkerligen förstklassig hos utrikesminis-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

tern, men det är kunskaper och fakta som erfordras, och av sådana låter jag mig övertygas. Ett tyckande av socialdemokratiskt märke den 1 maj tycker jag däremot inte — om jag nu skall tycka någonting — är mycket att bygga på.

Jag skall be att få återkomma till uttrycket betongsäker felbedömning när det gäller — efter vad utrikesministern själv sade — Sydöstasien. Av vad skulle det vara en felbedömning? Kan det vara annat än i fråga om läge och utvecklingstendenser?

Regeringen säger att den tar avstånd från USA:s inmarsch i Cambodja — det var utrikesministerns egna ord här i kammaren, och det har ju sagts tidigare, t. ex. i förstamajtalen. Finns det dock inte, om man försöker att göra en någorlunda opartisk bedömning, ett syfte med denna inmarsch, nämligen det att få slut på de anfall som från Cambodjas territorium riktas mot Sydvietnam? Har inte nordvietnameserna ändå haft hela ett och ett halvt år på sig att i Parisförhandlingar och på annat sätt få en fredlig uppgörelse till stånd? De kan, säger president Nixon även nu, sedan han beordrat de amerikanska trupperna att marschera in i Cambodja, få till stånd en fredlig uppgörelse, om de är beredda att acceptera förhandlingar om en sådan?

Eftersom utrikesministern har strävat efter att nå goda och kanske litet intima kontakter med Nordvietnam, skulle inte utrikesministern kunna använda sitt inflytande för att försöka påverka Nordvietnam att ta ett steg så att man når fram till fred? Det är väl ändå en sak som alla önskar, om man får döma av vad som sägs.

Det är mycket svårt för många — jag vill inte direkt påstå att det gäller alla, i varje fall inte dem som står utrikesministern närmast — att fria sig från intrycket, att det för socialdemokraterna är något av en besvikelse att kommunistisidan inte får helt fritt erövra Cambodja, utan att det finns de som sätter

sig till motvärn häremot. Det går väl inte att komma ifrån att ett kommunistiskt övertagande var vad som höll på att ske när den amerikansk-sydvietnamesiska inmarschen kom.

Utrikesministern säger att inmarschen är en felbedömning. Ja, det ger anledning till en ny fråga: Besitter utrikesdepartementet för oss andra okända informationer av ett slag som säger att USA kommer att kastas ut ur Cambodja? Erfarenheterna från Sydöstasien i övrigt visar väl raka motsatsen. Om man går tillbaka några år i tiden, exempelvis till år 1965 när amerikanerna kom till Sydvietnam och jämför med nu, står det väl klart att utvecklingen har vänt i varje fall inom det cirka 175 000 km² stora område som Sydvietnam omfattar. Är det nu så säkert att inte utvecklingen i Cambodja kan komma att gå i samma riktning, även om ingen i dag kan bedöma hur lång tid det kommer att ta? Kanske är det fel när man i USA säger att det hela är slut inom åtta veckor; det förefaller vara ett förfluet uttalande av någon i icke ansvarig ställning. Men under alla förhållanden, utvecklingen hittills — och det är ju utvecklingstendenser som utrikesministern har antytt — talar i varje fall inte mot min uppfattning. Att den betongsäkert skulle vara en felbedömning har jag inte blivit övertygad om.

Under herr Åkerlunds yttrande hade herr förste vice talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Kammarens debattregler gav mig möjlighet att både ge en replik på utrikesministerns svar på min interpellation och samtidigt göra ett försök att dra upp vissa principiella riktlinjer när de gäller samverkan mellan kyrkorna och SIDA. Mitt inlägg var alltså inte tänkt vare sig som polemik

mot utrikesministern eller som kritik mot SIDA, utan det var faktiskt ett försök att föra ett principiellt resonemang. Det är möjligt att somt föll på hälleberget, men jag tröstar mig med att somt kanske ändå föll i god jord!

Jag är inte helt okunnig om Vietnams religiösa struktur. Men Kyrkornas Världsråd har ett mycket nära och gott samarbete med katolska kyrkan och dess hjälporganisationer, framför allt Caritas. Kyrkornas Världsråd är till och med så odogmatiskt i sitt hjälparbete att man mycket väl kan etablera samarbete även med buddister.

Men vi är naturligtvis överens om att förutsättningen för alla svenska hjälpinsatser skall vara att de önskas av det vietnamesiska folket. Jag hoppas att vi inte skall ha en sådan dogmatisk inställning här hemma att vi inte utnyttjar de olika hjälpkanaler som står till buds. Jag anförde ett exempel på att en svensk hjälporganisation nu har uppgivit sig vara förhindrad att förmedla en viss del av det stöd som regeringen har kommit överens med Nordvietnam om. Då kan det vara bra att ha fler hjälpkanaler.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern verkade litet besviken över att jag inte använde hårda ord i min replik till honom för några minuter sedan. Det verkade nästan som om han kände det litet ovant och skulle vara mer hemtam i en miljö där man alltid tar till storsläggan. Det finns emellertid en del ämnesområden där det inte lämpar sig att ha storsläggan som vapen. Därför uttryckte jag mig ganska försiktigt. När man har skrivit ihop sig anser jag att man också skall stå för det.

Det jag anförde om Aftonbladet och konstitutionsutskottet sades väl, hoppas jag, så att även utrikesministern skulle förstå att min kommentar inte behövde tas på alltför blodigt allvar. Men om utrikesministern anser att det är behövligt

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

att konstitutionsutskottet granskar honom har säkerligen någon av dess ledamöter lyssnat till denna debatt så att detta går att ordna. Jag tog emellertid inte denna diskussion så mycket på allvar.

Utrikesministern sade att Jacksonrapporten givetvis skall omsättas i verkligheten. Det tycker jag också. Om vi i dag också är överens om att detta kräver mycket tålmodiga insatser — det går verkligen inte på en gång — vore det naturligt att Sverige försökte vara med om att bilda det som jag kallade en påtryckningsgrupp för detta syfte. Vi vet ändå att sådana saker spelar en viss roll, framför allt i FN-sammanhang, där det är mycket svårt att få bukt med gamla fördomar och prestige när nya former skall skapas för en effektivisering. Jag lovar att jag skall söka se efter vad regeringen gör på denna punkt.

Utrikesministern kommenterade min fråga varför investeringsgarantierna endast skall gå till de åtta huvudmottagarländerna, som vi nu har avskaffat som begrepp. Han sade att biståndet går till halva delen av befolkningen i u-länderna. — Med statistik kan man bevisa precis allting. Det förhållandet att hälften av befolkningen i u-länderna kan inräknas beror bl. a. på att Indien och Pakistan finns med bland dessa åtta länder. Men, herr utrikesminister, det är på det sättet att dessa åtta länder inte ens utgör tio procent av alla de u-länder som finns. Jag tror inte att Sverige skall ge sig in på att investera i alla u-länder. Svenska företag har, enligt min mening, inte förutsättningar för detta. Men låt oss ändå vara överens om att svensk industri redan nu har gjort investeringar i många fler u-länder än de åtta. Varför försöker utrikesministern då smita ifrån ett rejält svar? Avskaffar vi begreppet huvudmottagarländer när det gäller biståndet måste vi göra det också beträffande investeringsgarantierna, om man skall ha något krav på logiskt handlande i politiken.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Herr VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte vad utrikesministern avsåg med sin antydan i slutet av sitt förra anförande om egendomliga uttalanden från moderata samlingspartiets sida rörande den sydöstasiatiska krisen. Om han avsåg de uttalanden som i utomordentligt förvårande skick har gått genom den svenska pressen såsom fällda av Yngve Holmberg, vill jag bara uppmana utrikesministern att ta upp den saken till diskussion i den kammare där Yngve Holmberg sitter.

Herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag kan svara herr Virgin omedelbart. Jag åsyftar just det uttalande, om vilket herr Björck i de moderatas ungdomsförbund och herr Wijkman i de moderatas studentförbund uttalade sig i går kväll i televisionen. Herr Virgin är väl inte obekant med vad de sade. Jag skall inte citera dem, men jag har ungefär samma uppfattning som de beträffande det uttalande som gjordes här i riksdagen under utrikesdebatten.

Jag hade inte räknat med att herr Dahlén skulle gripa till storsläggan. Jag bara anknöt till vad han själv sade i sitt första anförande, att det inte rådde så delade meningar om vår biståndsverksamhet. Då är det följaktligen inte heller, tror jag, gagneligt att gripa till storsläggan när man utbyter meningar. Men en sak skall jag säga herr Dahlén beträffande citatet och beträffande mitt svar. Jag har sagt till herr Ohlin vid något tillfälle att han hade en viss förmodning att dra kvadratroten ur humorn. Den egenskapen besitter tydligen inte herr Dahlén, om han av mitt anförande nyss drog slutsatsen att det var ett blodigt allvarligt svar som jag gav honom. I det fallet tror jag att han i alla fall skall kunna lära en del av herr Ohlin, även om jag nog måste anse att också hos herr Ohlin humorn sitter långt inne.

Herr Åkerlund frågade mig vad jag har för möjligheter att bedöma de åtgärder som nu vidtas i Sydostasien. Om jag drar den riktiga slutsatsen av vad han sade, skulle det innebära att vad som nu sker skulle bli avgörande för krigets utgång. Man skulle ha kommit betydligt närmare freden. Ja, herr Åkerlund, det har de amerikanska militärerna, enligt en uppgift som jag såg häromdagen, ett fyrtiotal gånger förklarat när man har satt i gång olika aktioner. Det har visat sig att man vid varje tillfälle har varit lika långt från verkligheten.

När herr Åkerlund talar om en fredlig uppgörelse gäller det ju en uppgörelse på militära villkor, och en sådan leder mycket sällan till någon varaktig fred. Han kan väl inte heller bestrida att vad som nu senast inträffat har ökat den allmänna spänningen i världen. När jag här gör en bedömning så är det inte, som herr Åkerlund tycks föreställa sig, en militär bedömning utan helt enkelt en politisk värdering med hänsyn till den skärningspunkt som Sydostasien utgör mellan de tre största makterna i världen. Jag betraktar det sålunda som uteslutet, att vad som nu sker skulle kunna leda till ett militärt avgörande som skulle föra oss närmare en politisk lösning. Men det är en politisk lösning som vi måste räkna med, och med utgångspunkt härifrån drar jag mina slutsatser av händelseutvecklingen just nu.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har vid flera tidigare tillfällen riktat anmärkningar mot utrikesledningen för att den inte skaffar sig korrekta informationer och vederhäftiga kunskaper om situationen i Vietnamområdet. Jag vidhåller detta, och det som utrikesministern säger bestyrker min uppfattning. Jag skall visa det.

Utrikesministern säger att slutsatsen av mitt resonemang skulle vara att jag menar, att man med aktionen i Cam-

bodja kommer närmare fred. Nej, herr utrikesminister, det var inte innebörden i mina ord. Innebörden var att man genom aktionen skyddar Sydvietnams territorium mot de anfall som riktas från cambodjanskt territorium mot Sydvietnam. I hela aktionen i Sydvietnam har det, som jag kan bedöma det, gällt att behärska landet och successivt skydda befolkningen mot terroraktioner, som är det farligaste och hemskaste vapen som tillgrips i denna kamp.

Jag tror inte man kan bilda sig en riktigt säker uppfattning om saken från vår horisont. Man är tvungen att göra det på platsen. Då förstår man det bättre.

I någon liten skala skulle man kanske kunna få en bild av det genom att se på vad som händer när dessa "små" grupper här i Stockholm gör anfall emot t. ex. USA:s kulturcentrum, Sydvietnam-kontoret, mot amerikanska ambassadören som skulle hälsa på statsrådet Wickman för något år sedan. Där anfaller man ännu med relativt oskyldiga ting som ruttna ägg och stenar — de senare för visso farligare. Men anta att man sätter det i system att använda sprängämnen, raketer och skjutvapen! Det är en sådan i stor skala och med militärt stöd bedriven verksamhet som man måste skydda sig från, och det är för detta man måste använda militär.

Det har man gjort i Sydvietnam, och det är det man kommer att göra om man har framgång i Cambodja.

Utrikesministern talar om en politisk bedömning som någonting han gör och som inte jag skulle göra. Men jag tror att en politisk bedömning som inte tillika bygger på ett militärt avgörande inte är en realitet. De båda sakerna hänger ihop, i någon form i varje fall.

Herr ministern för utrikes ärendena
NILSSON:

Herr talman! Det är kanske onödigt att fortsätta denna debatt mellan herr

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
Åkerlund och mig, eftersom herr Åkerlund tycks vara ganska ensam i sin uppfattning, t. o. m. isolerad i sitt eget parti, i varje fall beträffande graden av sina uttalanden.

Jag vill dock understryka att med en politisk lösning menar jag bl. a. att man kunde pröva den möjlighet som finns att bredda regeringsunderlaget i Saigon och få till stånd en koalitionsregering med deltagande av alla grupper, både religiösa och politiska, såsom ju har föreslagits. Och då måste man överge taktiken att till varje pris hålla den nuvarande Saigonjuntan under armarna. En sådan koalitionsregering kunde ju också — det har man förklarat — tänkas bestå av medlemmar som tillhör den nuvarande regeringen i Saigon.

Därtill vill jag bara göra en reflexion, när herr Åkerlund säger, att vad som nu sker tjänar bara till att skydda befolkningen. Vilken befolkning? Bönderna i Sydvietnam?

Bönderna och stadsbefolkningen i Cambodja — är det de som skyddas genom de nu pågående stridsåtgärderna? Skyddar man verkligen civilbefolkningen genom att öka stridsområdet och öka bombningarna? Det är efter vad jag kan förstå en snedvriden uppfattning. Och herr Åkerlund får förlåta mig om att jag inte kan följa med i det resonemanget.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern säger att jag är ensam i min uppfattning. Jag är inte helt ensam. Herr Hübinette har samma mening som jag, så det blir två. Det är bara vi två från denna riksdag som varit i Sydvietnam. Regeringen envisas med att hålla sin representation i Sydvietnam borta från landet. Jag har gång på gång begärt att representationen där skall återställas i sina funktioner, så att vi kan få vederhäftiga upplysningar.

I fråga om koalitionsregeringen an-

Interpellation ang. kreditivårigheter m. m. för företag inom det s. k. stödområdet
 förde jag i mitt utrikespolitiska anförande häromdagen mina synpunkter, och jag har ingen anledning att säga något ytterligare på den punkten.

Jag sade "skydda befolkningen i Sydvietnam", herr utrikesminister. Lagg inte ord i min mun som jag inte sagt! Det var en replik som Ni fällde mot mig en gång. Jag tycker att Ni skall avhålla Er från att lägga ord i min mun som jag inte sagt när det gäller Cambodja. Det är ytterligt beklagligt att kriget skall behöva gå in i Cambodja och att befolkningen — bönderna och andra — kommer in i krigszonen och därigenom blir dödade. Det är ytterligt sorgligt, utrikesministern, men syftet, sade jag klart, var att skydda den sydvietnamesiska befolkningen.

Herr ministern för utrikes ärendena
NILSSON:

Herr talman! När det gäller skyddet av den sydvietnamesiska befolkningen kan väl ingen bestrida att denna lidit oerhört under de amerikanska bomb-
 räderna, som gått ut över bondebefolkningen i de små byarna i Sydvietnam. När man nu utökar stridsområdet till Cambodja drabbas ju också bondebefolkningen och civilbefolkningen i Cambodja av dessa fruktansvärda bombräder. Det kan väl i alla fall inte utgöra ett skydd för civilbefolkningen när man handlar på detta sätt?

Beträffande vår representation i Saigon skall jag göra det personliga medgivandet att det enda hållbara argumentet för att vi skulle trappa upp vår representation i Saigon kunde vara att vi skulle få bättre tillfällen att vederlägga alla herr Åkerlunds påståenden beträffande förhållandena i Sydvietnam.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att vad utrikesministern bortser från är terrorns betydelse i Sydvietnam.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande frågor ävensom handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 187, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten jämte motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 37 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 132, med förslag till lag om ändring i taxeringsförordningen (1956: 623).

Interpellation ang. kreditivårigheter m. m. för företag inom det s. k. stödområdet

Herr PETERSSON, KARL, (m) erhöill på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I olika sammanhang pekas det på de olika regionernas olikartade förutsättningar och rådande förhållanden när det gäller att skapa selsättningstillfällen för invånarna.

Ett av medlen, som avses att utjämna dessa skillnader, är en aktiv lokaliseringspolitik.

Den femåriga försöksperioden närmar sig sitt slut, och avsikten är att verksamheten skall fortsätta med vissa kompletterande förändringar.

Det har ofta framhållits att svårigheterna för en företagslokalisering inom det s. k. stödområdet har varit brist på företagare vilka är villiga att satsa på utbyggnad eller nyetablering av företag.

Interpellation ang. kreditivårigheter m. m. för företag inom det s. k. stödområdet

Under den gångna försöksperioden har dock åtskilliga företagare varit viliga att engagera sig i såväl nyetablering som utbyggnad av olika former av företag. Dessa företagare har ofta tagit betydande ekonomiska åtaganden och risker förutom ett avsevärt ansvar och en många gånger stor arbetsbörda för att kunna klara företaget och därigenom skapa arbetstillfällen i berörda bygder.

Det har talats mycket om de överhettade områdena. Till dessa områden hör i vart fall icke skogslänen, och särskilt inte Norrlands inland. Statistiken visar en ökande arbetslöshet i dessa områden. I övriga delar av landet är f. n. antalet arbetstillfällen högre än antalet platssökande. Det är motsatta förhållandet i skogslänen.

Den nu rådande högkonjunkturen åberopas såsom skäl till de drastiska åtstramningar som har vidtagits inom kreditpolitikens område.

Så sent som i statsverkspropositionen och efterföljande offentliga debatt har framförts att det är av avgörande betydelse att näringslivets investeringar kan upprätthållas.

I den sista kreditåtstramningen anges att målet skall vara att dämpa den privata konsumtionen.

Sambandet emellan denna målsättning och nedskärning av företagens rörelsekapital genom nedpressning av beviljade checkräkningskrediter synes vara svårförståeligt, särskilt när det gäller företag som bedriver verksamhet i skogslänen.

Till stor del kämpar dessa företag med svåra likviditetsförhållanden, sämre säkerhetsbedömning för kreditgivning och därmed minskade möjligheter till långa krediter.

Det övervägande antalet av dessa företag utnyttjar checkräkningskrediter för sitt rörelsekapital.

De företag som är lokaliserade inom skogslänen och framför allt i Norrlands inland är ytterst konjunktur-

känsliga, varför de kommer att drabbas hårdare än företag i andra delar av landet när det gäller indragningar av företagens checkräkningskrediter eller nedskärningar av desamma.

Därför förefaller det icke vara den avsedda effekten med en aktiv lokaliseringspolitik att först bygga ut eller nyetablera företag till stödområdet och att omedelbart därefter genom andra åtgärder, exempelvis hårda kreditrestriktioner, försvåra eller omöjliggöra för dessa företag att fortsätta sin verksamhet.

Den åtstramning som nu vidtagits för tidigare omnämnd högkonjunktur kommer att få denna effekt för företagen inom stödområdet.

Med anledning av vad i motiveringen anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till chefen för finansdepartementet få ställa följande frågor:

Har finansministern uppmärksammat svårigheterna för företagen inom stödområdet på grund av vidtagna kreditåtstramningar genom nedskärning av rörelsekapital enligt uppgårelsen mellan riksbanken och affärsbankerna?

Är finansministern medveten om riskerna för konkurser och företagsnedläggelser vid företag inom stödområdet på grund av anbefallda kreditåtstramningar?

På vilket sätt avser finansministern att sysselsättningstillfällen skall kunna beredas skogslärens och Norrlands inlands invånare, vilka kan komma att beröras av sådana företagsnedläggelser?

Sammanfaller de lokaliseringsspolitiska strävandena inom stödområdet med de negativa effekter som kreditåtstramningen kommer att föra med sig för företagen inom stödområdet?

Är finansministern beredd att medverka till lättnader i restriktionerna för företagen inom stödområdet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

- nr 1225, av fru *Florén-Winther m. fl.*,
- nr 1226, av fru *Florén-Winther m. fl.*,
- nr 1227, av herr *Lidgard*,
- nr 1228, av herr *Lidgard*, och
- nr 1229, av herr *Palm m. fl.*,

i anledning av skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av ett från 1969 års organisationsutredning inkommet betänkande angående utskottens personalorganisation.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.51.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Tisdagen den 5 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet (Forts.)

Fortsattes överläggningen vid punkten 1 i statsutskottets utlåtande nr 84.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Ärade kammare! Debatten om statsutskottets utlåtande nr 84 har blivit en aning sönderstyckad genom det som inträffade före middagspausen. Kanhända är det litet synd, inte minst mot bakgrund av att det ligger ett mycket omfattande och intensivt utskottsarbete bakom detta utlåtande. Även om nu en rad reservationer har fogats till utskottsmajoritetens skrivelser och förslag finner jag det angeläget att framhålla den enighet som råder mellan de politiska partierna i huvudfrågan, nämligen den politiska viljan och kraften att ge hjälp från vårt land till de fattiga folken.

Det har under den senaste tiden antytts i den inrikespolitiska debatten att valutaläget och möjligen andra ekonomiska problem skulle kunna medföra påfrestningar under åren framöver gentemot fasthållandet vid det mål för biståndsverksamhetens uppbyggnad som 1968 års riksdagsbeslut innebär. Det är mot den bakgrunden särdeles värdefullt att nyssnämnda enighet är stark.

Det finns en ganska vanlig uppfattning att hittillsvarande u-landsbistånd generellt varit ineffektivt och att u-länderna, all hjälp till trots, bara halkar efter industriländerna mer och mer. Även om bilden är splittrad i ett mera globalt perspektiv måste man ändå nu kunna konstatera att u-länderna under

1960-talet gjort stora framsteg på väsentliga områden. Under åren 1960—1967 växte bruttonationalprodukten snabbare i u-länderna än i industriländerna, men eftersom befolkningstillväxten i u-länderna är större har nationalinkomsten per capita vuxit långsammare där än i industriländerna. Detta senare förefaller inge pessimism bland många. Men man bör då också konstatera att det för en del u-länder närmast gäller att med bistånd från industriländerna åstadkomma en endast marginell förstärkning av den ekonomiska tillväxttakten för att nå fram till en självutvecklande ekonomi inom en inte alltför avlägsen framtid.

Det är därför två konstateranden som för mig framstår som viktigare än andra. För det första att hjälpbehovet för överskådlig framtid fortfarande är mycket stort, och för det andra att biståndet ger god effekt och god grund för framtidstro.

Vad det gäller den svenska biståndsinsatsen förekommer då och då kritik mot enskilda projekt inom ramen för den svenska biståndsverksamheten. Jag kan inte säga att jag har särdeles stor erfarenhet av förhållandena i u-länder men ändå någon och tillräcklig för att jag skall våga säga att den form av kritik som understundom framförts mot enstaka projekt inte i rimlig utsträckning tagit hänsyn till de helt annorlunda förhållanden under vilka dessa projekt genomförs jämfört med de förhållanden som vi är vana vid från vårt eget land. För egen del har jag stort förtroende för SIDA:s sätt att sköta sina svåra uppgifter.

Det totala resursflödet till u-länderna uppgår nu till cirka 70 miljarder svenska kronor per år. Cirka 97 procent därav kommer från västliga in-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

dustriländer och från internationella organisationer. Det kan i denna debatt vara av intresse att nämna att det offentliga gåvobiståndet under år 1968 var t. ex. från Frankrike drygt 3 miljarder och från USA 13 miljarder räknat i svenska kronor. Sveriges offentliga biståndsinsats blir nu efter den föreslagna uppräknningen med 26 procent för nästa budgetår cirka 800 miljoner kronor, varav 436 miljoner kronor utgör gåvobistånd.

För de närmaste åren räknar vi med en fortsatt ökning av den svenska biståndsinsatsen fram till dess att det uppställda s. k. enprocentsmålet nåtts 1974/75. För tiden därefter finns ingen planering gjord. Det är god praxis i Sverige att stora och kostnadskrävande statliga engagemang blir föremål för utredning genom parlamentariskt sammansatta utredningar. När vi tidigare har framställt förslag om en parlamentarisk utredning beträffande biståndspolitikens utformning har det avvisats av riksdagsmajoriteten med motiveringen att ett flertal utredningar behandlat ämnet och att riksdagen år 1968 fastslagit riktlinjerna för biståndsverksamheten. Det bör med anledning härav anmärkas att även om åtskilliga utredningar och beredningar mera departementalt har sysslat med dessa frågor har vi hittills i vårt land inte haft någon parlamentarisk utredning på området. Vad vi i likhet med folkparti- och centerpartiledamöterna i utskottet önskat är inte att genom en sådan här utredning ifrågasätta huvudmålsättningen för biståndsverksamheten, utan vad vi vill är att en parlamentarisk beredning ges möjlighet att inventera och belysa aktuella problemställningar kring biståndspolitikens utformning och dess inriktning och studera hur målsättningen för verksamheten realiserar. Även utformningen av det tekniska och finansiella stödet och riktlinjerna för den svenska handelspolitiken gentemot u-länderna bör tas upp till diskussion av en sådan utredning,

liksom förutsättningarna för näringslivets, missionens och andra enskilda organisationers integrerade medverkan i biståndsverksamheten. Det skulle också vara naturligt att i en sådan utredning ta upp och belysa frågeställningar som blir akuta när enprocentsmålet har uppnåtts.

I den s. k. Algerstadgan som u-länderna antog på hösten 1967 heter det bl. a.: "Enskilda investeringar bör vara sådana att de ger bestående vinster åt det utvecklingsland där de görs. Inom ramen för nationellt bestämda prioriteringar och nationella utvecklingsplaner kan enskilda investeringar uppmuntras genom stimulerande åtgärder och garantier."

Av detta framgår att u-länderna själva väster avseende vid enskilda investeringar, om dessa passar in i nationellt fastlagda planer. Vi har aldrig invänt mot den restriktion som det sistnämnda innebär utan anser att det med självklart iakttagande av densamma bör underlättas för näringslivet att investera i u-länderna. Sådana investeringar är, menar vi, av långt större värde än vad blott och bart det investerade kapitalbeloppet representerar, eftersom de öppnar kanaler för överförande av teknologisk, ekonomisk och administrativ kunskap, som svårigen kan överföras på annat och lika effektivt sätt.

Vi finner det beklagligt att regeringens negativa attityd till enskilda företagsetableringar i u-länderna förhindrat ett sådant nära samarbete mellan biståndsgivande myndighet och näringsliv som skulle kunna vara av synnerligt värde för u-länderna. Vi delar uppfattningen att offentlig biståndsgivning och enskilda investeringar är skilda ting, men vi kan inte inse att de skulle utgöra varandra uteslutande eller motsatta företeelser. Vi har bl. a. föreslagit att en utredning får pröva inrättandet av ett halvstatligt utvecklingsbolag med uppgift att stimulera näringslivet till u-landsinvesteringar och dessutom utgöra samarbetslänk

mellan SIDA och de u-landsinvesterade företagen. I reservation 3 vid punkten 3 har vi tillsammans med representanter för folkpartiet och centerpartiet hemställt om utredning med anledning av detta och andra förslag, framförda i vår partimotion och mittenpartimotionen.

I reservation 4 vid punkten 3 har vi, likaledes tillsammans med folkparti- och centerpartirepresentanter, tagit upp den i det här sammanhanget mycket viktiga frågan om investeringsgarantier. När det här garantisystemet beslutades av riksdagen 1968 förutsattes att den då angivna begränsningen till länder som mottar svenskt offentligt bistånd endast skulle gälla under ett inledningsskede. Att hittills ingen ansökan inkommit om investeringsgaranti ger vid handen att kritiken mot länderbegränsningen från flera remissinstansers sida var berättigad. Vi hävdar att garantisystemet bör utvidgas att gälla utvecklingsfrämjande investeringar i alla de länder som definitionsmässigt är att betrakta som u-länder.

Beträffande den blanka reservationen 5 vid punkten 3 vill jag bara kort anmäla att den tillkommit av den anledningen att utskottet i sitt yttrande över motion II: 625 uttalat att det i allt väsentligt deklarationernas uppfattning. Reservationen innebär endast att vi velat markera att de generella och svepande formuleringarna om att u-landsinvesterade enskilda företag genom en orimlig vinsthemtagning spolierar väsentligt av det värde som annars skulle ligga i den här verksamheten rimligen inte borde i utskottets utlåtande få omfatta också svenska företag. All erfarenhet och allt som redovisats inför utskottet visar klart att sådana generella omdömen inte kan anses gälla för de svenska företag som investerat i u-länder.

Herr talman! Inledningsvis nämnde jag att u-ländernas ekonomiska tillväxt besväras av den kraftiga befolkningsökningen. Den utgör ett av de största problemen i deras kamp för att förbättra

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
levnadsvillkoren. Sverige har gått i spetsen internationellt i familjeplaneringsarbetet och har nu 15 års erfarenhet därav. Det är naturligt att vår strävan på detta område fortsätter och att den förstärks. Befolkningsökningen är emellertid en mycket komplicerad fråga, komplicerad sociologiskt, pedagogiskt, religiöst och kulturgeografiskt. Vi finner det därför önskvärt att det inrättas ett särskilt familjeplaneringsinstitut, som bör fungera såsom rådgivande organ för SIDA. Det bör också svara för forskning och utvecklingsarbete och bedriva utbildning av svensk och utländsk personal i befolkningsfrågan.

Herr talman! Genom att utrikesministern här i dag besvarat interpellationen om möjlighet för kyrkorna att förmedla hjälp till Vietnam har vi redan fått en mer svepande behandling av missionens verksamhet på biståndsområdet. Jag skall därför bara helt kort beröra den sista reservation som är fogad till utskottsutlåtandet och som just gäller de enskilda organisationerna.

Enligt senast tillgängliga statistiska uppgifter har den svenska missionen för närvarande cirka 1 300 personer från Sverige arbetande i u-länderna. Ungefär hälften av dem är lärare, läkare och annan sjukvårdspersonal, socialarbetare, tekniker och administratörer. Även om de enskilda organisationerna har behandlats tämligen väl i utskottsmajoritetens skrivning förefaller det fortfarande finnas en viss benägenhet att vilja skjuta missionen litet åt sidan i detta sammanhang. Möjligen kan det bero på att man har en felaktig uppfattning om vilken inriktning som missionens arbete har. Det är därför väsentligt att här omnämna att cirka hälften av alla dem som aktivt arbetar ute på fältet i missionens regi har nyssnämnda inriktning.

Såsom jämförelse med dessa cirka 1 300 personer kan nämnas att SIDA:s fältpersonal i u-länderna inklusive fredskårister uppgår till cirka 500 personer. Ytterligare några siffror bör här nämnas. Missionen driver eller stöder cirka

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

2 000 grundskolor med cirka 230 000 elever, 215 mellanskolor med cirka 50 000 elever och 40 realskolor och läroverk med cirka 18 000 elever. Därtill kommer över 2 000 elever vid sjukvårds- och hantverksskolor. Man driver cirka 70 sjukhus med ungefär 95 000 patienter inneliggande under året och 170 — inte 17 som det står i reservationen — polikliniker med drygt 1 miljon patienter om året. Man driver vidare 72 barnbördsavdelningar med över 21 000 födselar per år och 32 barnhem med cirka 1 500 barn. Vid sidan härav driver man en radioverksamhet som använder 70 procent av sändningstiden för att på lokala språk förmedla nyhets- och upplysningsprogram.

Det är en imponerande verksamhet som har byggts upp av frivilliga krafter i missionens regi. Vi tycker därför att det vore rimligt att när statsmakterna nu har gått in för att årligen bygga ut det svenska biståndsprogrammet också det anslag som genom SIDA skulle gå till missionen räknas upp i motsvarande mån. Ett problem som missionen brottas med är nämligen att man saknar möjlighet att kunna klara av den materiella förnyelse som behövs för att kunna vidmakthålla den sjukhus- och skolverksamhet som missionen nu driver.

Eftersom bidragen till enskilda organisationers biståndsverksamhet hittills har varit mycket blygsamma har vi funnit det rimligt att de räknas upp för nästa budgetår till en anslagspost på 15 miljoner kronor. Vi har närmare motiverat detta förslag i reservation a vid punkten 11.

Jag ber, herr talman, att nu få yrka bifall till reservationen vid punkten 1.

Herr **ERIKSSON, OLLE**, (cp):

Herr talman! Vi lever i en tid då tekniken och utvecklingen rusar i väg i en allt snabbare takt, i ett alltmer accelererande tempo. Vi har nått bländande resultat tekniskt och vetenskapligt — ett stort antal exempel kan nämnas. Det

räcker att peka på de rymdraketer som korsar varandra i rymden. Dessa raketter speglar på något sätt människans kunskaper, människans fantasi, kraft och förmåga, människans rikedom. Men på samma gång, herr talman, kan man i raketens spegelbild se vår jords primitiva fattigdom. Vi kan i raketens spegelbild tydligt uppfatta människors oförmåga att nå fred och förståelse länder och folk emellan.

Vi får inte använda vår förmåga och våra resurser till att ständigt öka klyftan mellan rika och fattiga. När vi trots växande biståndsinsatser ser hur klyftan mellan industriländer och utvecklingsländer bara ökar då får ord som jämlikhet en litet torr smak i munnen. Ordet jämlikhet får på något sätt en ihållig klang. När man nu ser de enorma behoven av biståndsinsatser får man lätt också en känsla av vanmakt, men denna vanmakt får inte på något sätt verka förlamande. Vi skall aldrig någon gång förringa vår insats — den insats som har riktmärket att nå solidaritet över gränserna, den insats som präglas av att vilja. Sådana insatser når allra längst.

1968 antog riksdagen planen för det svenska utvecklingsbiståndets utbyggnad, vilken bl. a. innebar att enprocentsmålet genom successiva anslagsstegringar skulle vara uppnått senast under budgetåret 1974/75. Många tycker att detta enprocentsprogram är ett ambitiöst biståndsprogram, men vi skall fördenskull inte bortse från möjligheterna att öka ambitionsgraden. När enprocentsprogrammet antogs underströks från riksdagens sida att detta skulle vara en minimimålsättning och att man borde eftersträva en snabbare ökningstakt om det allmänna budgetläget tillät det.

När det gäller att närmare pröva förutsättningarna för det tidigare uppnåendet av enprocentsmålet, om vars önskvärdhet principiell enighet råder, finner vi reservanter det angeläget att Kungl. Maj:t tar initiativ till överläggningar mellan riksdagspartierna. Då

kan man bl. a. få en medveten planering för att skapa de statsfinansiella och samhällsekonomiska förutsättningar som är nödvändiga härför.

Riksdagen fattade också år 1968 ett beslut rörande de stora linjerna för den utformning och inriktning som den svenska biståndspolitiken skulle ha under de närmaste åren. Detta bör inte hindra att en parlamentarisk beredning tillsättes. En sådan beredning kan fylla en uppgift när det gäller att arbeta vidare med planeringen och den långsiktiga utvecklingen av det växande svenska biståndet. Det finns stora uppgifter när det gäller att följa upp vunna erfarenheter. Det finns samordnande uppgifter genom näringslivets, missionens och enskilda organisationers engagemang. Det finns kommande uppgifter för den svenska handelspolitiken om den utformas på ett sådant sätt att den inriktar sig på att uppnå ett utvidgat handelssamarbete med utvecklingsländerna.

När det gäller det svenska investeringsgarantisystemets tillämpning har vi reserverat bl. a. anfört:

”Ett grundläggande villkor för att statsmakterna genom investeringsgarantier skall stödja en investering i ett u-land bör enligt utskottets mening vara att den är inordnad i landets utvecklingsplan och av mottagarlandet självt bedöms främja dess sociala och ekonomiska framåtskridande.”

Den länderbegränsning som vi har skulle från början tillämpas under systemets uppbyggnadsskede. Länderbegränsningen kan vara den främsta orsaken till att någon ansökan ännu inte ingetts till exportkreditnämnden. Vi anser att reglerna för det svenska investeringsgarantisystemet bör ändras så att det i princip skall kunna gälla för utvecklingsfrämjande investeringar i alla de länder som definitionsmässigt är att betrakta som u-länder.

Vi måste ha klart för oss att den ökade ekonomiska satsningen på bistånd till utvecklingsländerna förutsätter även

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
en ökad personell insats. Vi kan inte i det avseendet köpa oss fria. Bistånd i form av kapital är bara en del av vad utvecklingsländerna behöver.

Det finns många i vårt land som har en sådan yrkesutbildning och yrkeserfarenhet som man från många u-länders sida i högsta grad efterfrågar. Möjligheterna för dessa att i utvecklingsländerna förmedla sin kunskap och erfarenhet måste i möjligaste mån underlättas. Det är i detta sammanhang enligt min mening nödvändigt att vår utbildning här hemma inriktas med tanke på detta.

En internationalisering av utbildningen är nödvändig också av andra skäl. En ökad satsning på bistånd till u-länder kräver ökad kunskap om u-ländernas situation. I det sammanhanget är det viktigt att kunskapen om och förståelsen för främmande kulturer får en mer framträdande plats.

Det talas ibland om att det i den svenska folkopinionen inte finns tillräckligt stöd för alltför kraftigt utökat bistånd till utvecklingsländerna. Mot bakgrund av den världsbild jag inledningsvis tecknade är det då så mycket större skäl att satsa på information om u-ländernas problem. I vissa sammanhang har diskuterats lämpligheten av att den svenska u-landsinformationen har koncentrerats till SIDA. Man menar att SIDA i alltför stor utsträckning måste tala i egen sak. Ur den synpunkten är det värdefullt att konstatera att SIDA i så stor utsträckning kanaliseras medel till information som bedrivs av organisationer och sammanslutningar. Jag tror personligen att informationen om utvecklingsländerna tjänar på att kanaliseras på olika vägar.

Avslutningsvis vill jag understryka att en grundläggande idé i vårt utvecklingsbistånd bör vara att inte dra upp ideologiska och geografiska gränser. Vi skall inte glömma att lidande, svält och krigshandlingar drabbar människorna lika hårt, oavsett vilken regim som råder.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Jag vill också, herr talman, uttrycka min beundran för alla de SIDA-arbetare och övriga som inom det svenska utvecklingsbiståndets ram gör mycket goda och ibland berömvärda insatser, ofta under mycket svåra förhållanden. Alla dessa gör att vårt bistånd inte bara blir ett bidrag, utan att vi när ett meningsfullt utvecklingssamarbete.

Herr talman! Jag vill beträffande statsutskottets utlåtande nr 84 nu yrka bifall till reservationen vid punkten 1.

Beträffande det särskilda yttrandet från mittenpartierna till statsutskottets utlåtande nr 85 vill jag stödja innehållet i herr Dahléns inlägg, och i fråga om utrikesutskottet utlåtande nr 9 kommer jag, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Först bara några ord med anledning av den reservation som folkpartiledamöterna har fogat till utrikesutskottets utlåtande.

Avsikten med denna reservation är uppenbar. Det gäller att skapa ett intryck av att folkpartiet är mera aktivt intresserat av stöd i olika former till motståndsrörelser än vad övriga partier är. När man närmare studerar reservationens innehåll upptäcker man emellertid att dess första yrkande utöver utskottets är att "Sverige måste kraftfullt och långsiktigt verka för respekt för den folkrättsliga noninterventionprincipen". Det är ett mycket aktningvärt yrkande men innebär uppenbarligen inget ökat stöd åt motståndsrörelserna.

Inte heller på övriga punkter innebär reservationen något väsentligt nytt. Möjligen finns det en ny tankegång när det sägs: "På ett aktivt och konsekvent sätt bör vårt land också utnyttja möjligheten till diplomatiska påtryckningar i olika internationella sammanhang för att ge politiskt och moraliskt stöd åt motståndsrörelser vi sympatiserar med." Ja, det låter väl säga sig. Min

privata reflexion är då bara hur det kan komma sig att folkpartiet inte går i spetsen i sådana sammanhang. De problem det här gäller avser ju i första hand Portugal och dess kolonier. Jag påminner mig att när vi tog upp dessa frågor om Portugal vid EFTA-parlamentarikernas möten var det socialdemokrater som fick lov att göra detta. När vi helt nyligen lyckades få till stånd en debatt i Europarådet om besläktade frågor var det också svenska socialdemokrater som agerade, medan folkpartiets representant höll sig tyst. Men, som sagt, tanken är ju god.

Tidigare debatter om utvecklingsbiståndet har gällt helt andra frågor än dem som uppmärksamheten koncentreras till i dag. De har framför allt gällt enprocentsmålet och tiden för dess förverkligande. En stilla efterklang av tidigare års debatter finner man i ett mittenpartiyrkande om överläggningar mellan partierna för att finna vägar att snabbare uppnå målet än vad riksdagen har beslutat. Detta får väl också betraktas som en liten krusidull utan allvarlig avsikt. Vi har ju hört i dagarna att herr Dahléns vill ha en stabiliseringskonferens.

Jag har svårt att tänka mig att man skulle betrakta det som ett bidrag till stabiliseringen att ytterligare plussa på u-hjälpen med ett eller annat hundratal miljoner redan nu, vilket givetvis måste vara innebörden av yrkandet att vi snabbare skall nå fram till enprocentsmålets förverkligande.

Lika litet allvar ligger väl bakom tanken att Vietnambiståndet, eller åtminstone en del av det, skall ligga utanför ramen för det egentliga u-landsbiståndet. Det skulle gälla 50 miljoner i år. Det är bara så att reservanterna på den punkten har glömt bort att tala om hur det tomrum på 50 miljoner skulle fyllas, som skulle uppstå inom biståndsbudgeten. Men, som sagt, det var ju mera en gest åt parketten.

Däremot har betydande intresse på förhand ägnats frågan om vilka länder

vi skall hjälpa. Där har förekommit en tämligen förvirrad debatt i pressen och andra massmedia. Upprördheten har varit stor på borgerligt håll över de uttalanden som gjorts i statsverkspropositionen, men lugnet har så småningom lägrat sig på nytt. Herr Virgin har redan vittnat om hur den föredragning, som statsutskottets första avdelning fick av den nye chefen för UD:s biståndsavdelning, väsentligt lugnade känslorna på den borgerliga sidan. Han har naturligtvis rätt i att statsutskottets utlåtande innebär ett instämmande i de synpunkter som kom fram vid denna föredragning.

Men jag skulle nog gärna vilja göra en komplettering. Man har ibland inbillat sig att utskottet hittat på allt möjligt självt i denna fråga och velat korrigera utrikesministern. I själva verket förhåller det sig så att utskottets uttalanden praktiskt taget hundraprocentigt innebär ett instämmande antingen i tidigare uttalanden av regeringen, d. v. s. i första hand utrikesministern, eller av det socialdemokratiska partiet på utrikesministerns föredragning. Det gäller utskottets understrykande av synpunkterna i regeringens skrivelse till FN:s generalsekreterare, det gäller uttalandet om att omfattningen och varaktigheten av svenskt bilateralt utvecklingsbistånd givetvis måste betingas av i vilken mån biståndet kan tänkas bidra till de uppställda målsättningarnas förverkligande. De reservationer som anförs i detta sammanhang återfinns exakt i ett utlåtande enhälligt antaget av den senaste socialdemokratiska partikongressen.

Det uttalande som utrikesministern tyckte sig känna igen återfinns mycket riktigt i det program för u-hjälpen som han själv lade fram till 1967 års socialdemokratiska partikongress. Jag skall också läsa upp en formulering som har tilldragit sig en viss uppmärksamhet i debatten:

"I de fall då ett u-land sedan länge behärskats av en regim som visat sig

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet ointresserad av en både ekonomisk och social utveckling finns det skäl att visa återhållsamhet i fråga om nya svenska biståndsinsatser. I de fall då starka indicier talar för att en u-landsregim allvarligt strävar till ekonomisk och social utjämning och har realistiska förutsättningar att samtidigt öka den allmänna utvecklingstakten, om den får bistånd utifrån, kan det vara särskilt befogat för vårt land att underlätta dess strävanden."

Herr talman, de raderna i sin tur är direkt hämtade ur den socialdemokratiska jämlikhetsgruppens rapport, som utarbetades under ledning av statsrådet Alva Myrdal.

Det är naturligtvis mycket glädjande att de borgerliga partierna på detta sätt har velat ge sin anslutning till synpunkter som sedan länge fastslagits av det socialdemokratiska partiet. Man har väl bara att säga: Välkommen i det röda!

Jag vill dock tillägga att någonting har vi hittat på själva. Vi säger följande: "Från allmän utjämnings synpunkt ställer det sig naturligt att utvälja särskilt fattiga länder som mottagare av svenskt bistånd, men detta innebär inte att sådant bistånd endast skall vara förbehållet de allra fattigaste länderna."

Det är en tankegång som i och för sig kan ledas tillbaka till tidigare propositioner och partiuttalanden — det speciella hänsynstagandet till de särskilt fattiga länderna. Men vi har också velat göra klart att man inte alltför dogmatiskt bör hålla på detta fattigdomskriterium. Den omständigheten exempelvis att Cuba redan före Castros maktövertagande hade en genomsnittlig bruttonationalprodukt som låg väsentligt över andra u-länders behöver enligt vår mening inte utgöra något hinder för fortsatta svenska biståndsinsatser på Cuba.

Mot denna bakgrund kan man undra hur det kom sig att exempelvis moderaterna så häftigt angrep uttalandet i propositionen, att det betecknades som

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

anmärkningsvärt och uppseendeväckande. I slutomgången har ju även moderaterna anslutit sig till exakt detta uttalande. Detta kan ha sina psykologiska skäl. Det är rätt typiskt för herr Yngve Holmbergs parti att man först rusar i väg och gestikulerar och är upprörd. Sedan, när man fått tillfälle att tänka på saken, kryper man tillbaka och säger att man inte menat det så allvarligt och att man egentligen är överens med oss.

Något liknande kan möjligen sägas om en del av mittenpartiernas kritik. Det är ju bra att man ansluter sig till socialdemokratiens linjer. Det är i och för sig ingenting nytt. Ni är ju allesammans anhängare till ATP i efterhand och till den aktiva arbetsmarknadspolitiken i efterhand. Att ni nu ansluter er i efterhand till ett kritiserat uttalande i u-landspropositionen är att upprätthålla en tradition.

Den ende som alltjämt förefaller en aning desorienterad är centerpartiets ledare, herr Gunnar Hedlund. Om man studerar hans uttalande i utrikesdebatten i förra veckan förefaller det som om han alltjämt anser ländervalet för u-hjälpen alldeles likgiltigt, som om han tycker mycket illa om statsverkspropositionens uttalande. Jag tycker att centerpartisterna i statsutskottet borde ha underrättat honom om att de har skrivit på uttalandet. Så mycket hänsyn skall man väl ändå visa en partiledare.

Till de stridsfrågor som ändå kvarstår hör synen på samarbete mellan stat och näringsliv när det gäller insatser i u-länderna. Det hävdas av flera talare att regeringen här skulle inta en allmänt fientlig och negativ attityd till näringslivet. Så är ingalunda fallet. Det framgår även av utskottsmajoritetens uttalande att man i och för sig är öppen för olika former av samarbete.

Skiljelinjen mellan oss går när det gäller i vad mån kommersiella intressen skall tillåtas styra insatser i u-länderna och samtidigt kunna betecknas

som u-hjälp. Vi menar att det är angeläget att här dra en klar gräns. Vi utesluter inte möjligheten att privata investeringar i viss utsträckning kan behöva främjas även gentemot u-länderna, men vi menar att det då i första hand får betraktas som ett näringspolitiskt problem och behandlas i sådant sammanhang.

Ett tämligen överdrivet intresse har ägnats investeringsgarantierna. Jag skall inte säga mycket om den saken. Jag konstaterar bara att de borgerliga reservanterna å ena sidan gör följande uttalande på sidan 65 i statsutskottets utlåtande: "Den hittillsvarande länderbegränsningen synes vara den främsta orsaken till att någon ansökan ännu inte ingetts till den för systemets förvaltning ansvariga myndigheten, exportkreditnämnden." Samma borgerliga ledamöter har i samma utlåtande på sidan 14 gett sin anslutning till följande uttalande: "En av huvudförklaringarna till att de existerande nationella investeringsgarantisystemen hittills i relativt ringa grad kommit att utnyttjas, samtidigt som investeringarna utan sådan garantigivning i betydande grad ökat, — — — torde just ligga i de villkor till skydd för u-ländernas egna intressen som uppställts och måste uppställas, om det egentliga biståndssyftet inte skall förfuskas."

I det ena fallet skyller man med andra ord investeringsgarantiernas hittills uteblivna succé på att de har begränsats till hälften av tredje världens folk. I det andra fallet instämmer man i synpunkten att ett huvudskäl är att man i samband med investeringsgarantier måste ställa upp sådana allmänna villkor som ligger i u-ländernas intressen och som följaktligen gör hela saken mindre intressant för de privata investerare som är ute för att göra vinster.

Jag tror inte att det finns behov av särskilt utförliga kommentarer till de övriga stridsfrågor som finns mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. När det gäller Vietnambiståndet kan

man påminna sig den stora kampanj som förekommit i borgerlig press i fråga om regeringens planer. I utskottets utlåtande upptäcker man att socialdemokraterna, centerpartiet och folkpartiet i sak är fullständigt ense. Här skiljer sig moderaterna ut på samma sätt som herr Holmberg och kanske också hans parti har skilt sig ut i den allmänna synen på Vietnamfrågan och därtill anknutna skeenden. Moderaterna gör här anspråk på — förefaller det — att företräda en högre grad av neutralitet än utskottsmajoriteten. Man hävdar nämligen att biståndsinsatser i väsentligen samma mån skall inriktas på Sydvietnam som på Nordvietnam redan i dagens läge.

När utskottets majoritet gett sin avslutning till de aktuella biståndsinsatserna för Nordvietnam har det emellertid skett på goda grunder. Hur man än bedömer den politiska situationen där måste man nämligen konstatera, att när den svenska regeringen upptar förhandlingar med regeringen i Nordvietnam om bistånd i olika former så är det med en regering som sannolikt kommer att sitta i Hanoi vid krigets slut. Om man skulle följa moderaternas önskan att uppta parallella förhandlingar med Saigonregeringen och inrikta ett parallellt bistånd till Sydvietnam tvingas man konstatera att det där är fråga om en regering som med stor sannolikhet icke kommer att sitta kvar vid krigets slut. Jag behöver inte gå ytterligare in på denna problematik.

Det är klart att ett visst humanitärt bistånd är möjligt även till Sydvietnam under de mycket förvirrade förhållanden som nu råder. Men jag måste erkänna att jag känner vissa hämningar inför tanken på att i större skala försöka kanalisera humanitärt bistånd via Saigonmyndigheterna — myndigheter som i hela världen är beryktade för sin korrupktion och sitt maktmissbruk.

Herr Wikström har i den föregående debatten sagt många vackra ord om missionen. Så har även företrädare för

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

andra partier gjort. Även med risk att nu göra herr Wikström en aning ledsen måste jag säga att jag fick ett litet intryck av att han företrädde vad som med ett aktuellt uttryck skulle kunna kallas för ideologisk imperialism. Han föreföll så övertygad om värdet av kristen mission i konkurrens med andra religioner och andra ideologier att han ansåg att de svenska statsmakterna borde släppa sina hämningar när det gäller denna sida av missionens verksamhet. Jag vet inte om han menade så mycket allvar med sina formuleringar på den punkten, men om så är fallet skulle jag vilja uppmana honom att studera utskottets utlåtande angående stöd åt u-ländernas nationella kultur. Där heter det: "Det svenska bilaterala utvecklingsbiståndet bör givetvis präglas av all tänkbar hänsyn till och respekt för mottagarländernas kulturella och sociala egenart. Omvänt bör ingenting göras så att väsentliga och djupt rotade kulturmönster onödigtvis rubbas eller sönderbryts till förfång bl. a. för den nationella självkänslan."

Det är uppenbart att till detta kulturmönster i u-länder hör också de religiösa mönstren. Om man talar om respekt för kulturmönster, då måste man också visa respekt för de lokala religionerna.

Tillåt mig, herr talman, att komma med ytterligare en synpunkt på bistånd via missionen. Herr Brundin talade också varmt för detta och gav en detaljrik bild av vad som här har utträtats. Vi har alla respekt för detta. Jag har vid besök i olika u-länder blivit imponerad av missionärernas offervilja och praktiska duglighet. Men jag tror att när vi nu har kommit överens om att föra en u-landspolitik som i hög grad tar hänsyn till u-ländernas egna intressen och där våra insatser skall ingå i dessa länders egna utvecklingsprogram, då får vi ålägga oss vissa begränsningar när det gäller bistånd till missionen. Det kan inte få vara så att vi den vägen bryter sönder den kon-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

centrationsprincip som vi alla har avslutit oss till. Missionen verkar ju i åtskilligt fler länder än dem dit det svenska bilaterala biståndet koncentreras. Det får inte heller vara så att de medel som går via missionen blir föremål för mindre kontroll och mindre insyn än de som direkt administreras av SIDA. Vi har ju fått uppleva hur exempelvis svenska skolbyggen i Etiopien blivit infamt påpassade av massmedia. Några av oss har i förbigående sagt haft tillfälle att själva på ort och ställe konstatera hur djupt ovederhäftig den misstroendekampanjen har varit. Men om man accepterar en full insyn i dessa skolbyggen i statlig regi, då måste man också göra det när det gäller missionens skolor. De administrativa problemen och kontrollproblemen blir rimligtvis större om man alltför mycket sprider ut sina insatser. Jag vet att det är mycket populärt att ständigt höja buden vad gäller bistånd via missionen, men man får nog lov att något litet tänka efter hur långt dessa yrkanden stämmer överens med de allmänna riktlinjer för den svenska u-landspolitiken som vi ändå sägs vara eniga om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk kritiserade moderata samlingspartiet för dess inställning till biståndets inriktning, länderval o. s. v.

Jag har tidigare påpekat, men jag kan ju upprepa det, att vi hela tiden har stått bakom — liksom för övrigt alla de demokratiska partierna — den målsättning som formulerades i proposition 100 år 1962 och proposition 101 år 1968. Vi står fortfarande bakom den målsättningen. Att den socialdemokratiska jämlikhetsgruppen 1969 också anslöt sig till den påverkar inte på något sätt vårt ställningstagande i vare sig den ena eller andra riktningen.

Vi fick vid föredragningen i utskottet klart utsagt att det egendomliga uttalandet i statsverkspropositionen inte skall tolkas så som nästan alla tolkade det, nämligen som en signal till ändrad inriktning, utan så att den målsättning som tidigare gällt även i fortsättningen skall gälla. Jag kan gärna här upprepa vad jag då sade i utskottet, nämligen att om vi vetat det från början, hade vår motion i det avsnittet förmodligen inte blivit skriven.

Herr Björk ger vissa antydningar om orsaken till att investeringsgarantierna inte har utnyttjats. Man kan dock inte med säkerhet veta vad det beror på, det blir gissningar. Herr Björk har angivit två olika typer av gissningar. Jag talade för en stund sedan om en tredje typ, nämligen den som SIDA-chefen gav uttryck för inför DAC. Det spelar emellertid inte så stor roll vad orsaken är. Faktum är att investeringsgarantierna inte har utnyttjats. Det är olyckligt, i första hand för u-länderna själva. Det kan finnas skäl att framhålla detta.

I fråga om Vietnam säger herr Björk litet håfullt att högern — eller jag tror att han till och med sade moderata samlingspartiet — iakttagit en högre grad av neutralitet än andra genom att vi har velat fördela biståndet till båda delarna av Vietnam. Säg precis lika gärna, herr Björk, en större grad av mänsklighet. Det kan man lika gärna säga, eftersom lidandena p. g. a. kriget väl är lika stora i båda delarna.

Herr Björk förklarar sedan att det är orimligt att lämna hjälp till Sydvietnam därför att man inte vet vilken regering som kommer att sitta kvar där. Nu är det så att humanitär hjälp skall lämnas och brukar lämnas genom Röda korset; och sannolikt är det väl ändock samma Röda kors som kommer att sitta kvar.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först noterar jag att inte ens herr Björk, som brukar ge sig

på de mest omöjliga uppgifter ibland, sökte försvara det förhållande som jag påpekade i debatten med utrikesministern att när man går ifrån begreppet om huvudmottagarländer måste man också revidera frågan om till vilka länder investeringsgarantierna skall ges. Har man inte kvar denna bestämning får man, om man skall vara logisk, finna sig i att ta konsekvensen när det gäller investeringsgarantierna — om man nu har den positiva inställning till samverkan mellan stat och näringsliv som herr Björk påstår finns inom socialdemokratiska partiet.

Herr Björk hade som vanligt litet otur när han skulle karakterisera andra partier. Han sade att det var väldigt välkommet att vi har anslutit oss till tanken att biståndsverksamheten är en utjämningsfråga och har med jämlikhet att göra. Jag var ordförande i den arbetsgrupp i folkpartiet som hösten 1967 skrev en utredning om biståndsverksamheten. Det är synd för herr Björks del att det första tema som tas upp i den här boken är de rika ländernas ansvar med underrubriken "En jämlikhetsfråga". Vi går igenom varför detta verkligen är en jämlikhetsfråga, och avsnittet avslutas med följande ord: "Ökad hjälp till de fattiga folken är därför vår tids viktigaste jämlikhetsfråga." Välkommen, herr Björk, till den ståndpunkten!

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk berörde som hastigast det av oss efterlysta djupare samarbetet mellan näringslivet och den biståndsgivande myndigheten och drog därvid upp en gränslinje. Han sade att så fort det var fråga om kommersiella insatser som kunde komma att styra utvecklingen av biståndsverksamheten var det inte längre av intresse. Men vi har aldrig ställt något yrkande om att stödja kommersiella

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet insatser av sådan art, utan vi har hela tiden sagt att de kommersiella insatserna bör vara ordentligt inordnade i de nationellt fastställda utvecklingsplanerna. Men även med denna begränsning brister det tydligen väsentligt i regeringens vilja att engagera näringslivet i ett nära integrerat samarbete inom biståndsverksamhetens ram, och det är detta som vi självklart opponerar oss emot.

Om jag får säga det, herr Björk, är "kommersiellt" inte något fult. Jag tror att det är dags att ni inom det socialdemokratiska partiet försöker lära också de unga i ert parti och dem som befinner sig på yttersta vänsterkanten att det även när staten ger sig in på att driva affärsverksamhet och industriföretag blir fråga om en kommersiell inriktning som är utomordentligt viktig.

Herr Björk berörde vidare att man i samband med missionens verksamhet särskilt måste observera respekten för de nationella kulturmönstren. Jag vill, herr Björk, bara göra en kort anmärkning med anledning därav. Det finns utomordentligt fina exempel på att svenska missionärers insats inte bara har inneburit att de i praktiken visat en djup respekt för nationella kulturmönster utan även har inneburit att de helt enkelt lyckats att dokumentera nationella kulturmönster. Låt mig bara nämna Tanzania som exempel!

De allmänna ordalag med vilka herr Björk uttrycker förståelse och respekt för missionens arbete rimmar dåligt med den bristande viljan att besluta ökade anslag som skulle möjliggöra för missionen att planera sitt arbete från en högre anslagsnivå. De människor som arbetar i missionen har vant sig vid att väl hushålla med pengarna och att inte skaffa sig mera medel genom att överskrida de anslag de fått. De måste få ett besked om högre anslag för att kunna ge sig in på en planering på en högre nivå.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk trodde sig göra mig ledsen genom att påstå att jag möjligen skulle göra mig till tolk för något slags ideologisk imperialism. Herr Björk har rätt, fast han har fel.

Det råder inga delade meningar om respekten för de "lokala religionerna" — vad nu det är för någonting. Inte heller har vi olika uppfattningar om vikten av att bevara de ursprungliga kulturmönstren och kulturtraditionerna. Det är utan tvekan så att hela den afrikanska etnografin har byggts upp av människor som var missionärer men som greps av ett starkt intresse för dessa frågor. Men här gäller det frågan, om man skall betrakta dagens afrikanska eller asiatiska eller latin-amerikanska stater som reservat, förbehållna en ideologi eller en religion.

Jag vill inte beskylla herr Björk för ideologisk imperialism. Men jag tror att herr Björk har ett något ålderdomligt synsätt i denna fråga. Jag sade ordagrant i mitt anförande: "Afrika i dag kan inte längre betraktas som ett reservat för ursprungliga afrikanska tankegångar och ideologier. Också där sker en brottning mellan livsåskådningarna, där kristendom, islam, kommunism, ateism, andra trossystem eller brist på trossystem konfronteras med varandra." Jag tror att det är viktigt att understryka att det finns afrikanska stater som i realiteten i dag är mer präglade av kristen tro och tradition än vad Sverige är. Vi skall inte längre utgå från att man där förbehåller sig en viss typ av religion eller livsåskådning. Man kan t. ex. i Afrika inte undgå den kulturkonfrontation och den religionskonfrontation som präglar ett pluralistiskt Västerland.

Men herr Björk har rätt så till vida att det i kristendomen precis som i andra ideologier och livsåskådningar finns ett anspråk på att man företräder en sanning, kanske på ett annat sätt än man menar att andra ideologier gör. Men där skiljer sig ju inte situa-

tionen i vårt land från situationen i Afrika.

Därför hade herr Björk rätt, fast det var fel.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Virgin påstår att man kan ha olika gissningar om orsakerna till att investeringsgarantisystemet haft så ringa effekt. Men herr Virgin har ju själv skrivit under ett uttalande, som är väsentligt mer än en gissning. När utskottet enhälligt säger att en av huvudförklaringarna till den ringa effekten torde ligga i de villkor till skydd för u-ländernas egna intressen som har uppställts och som måste uppställas om det egentliga biståndssyftet inte skall förfuskas, har vi inte inbillat oss att det är fråga om någon lös gissning, utan det har väl legat något av en övertygelse bakom. Det brukar det åtminstone göra, när man ställer sig bakom ett utskottsutlåtande.

Illustrerar inte detta snarast att hela diskussionen om investeringsgarantier har blivit utomordentligt överdimensionerad? Man kan både i vårt land och i andra länder tämligen oberoende av vilka villkor som blivit uppställda konstatera att det inte har inneburit någon särskilt betydande stimulans till privata investeringar i u-länderna. Då kunde man kanske ta det litet lugnare med frågan än vad man hittills har gjort.

Till herr Dahlnén måste jag säga, att det inte alls är något ologiskt i att avskaffa huvudmottagarbegreppet men ändå begränsa systemets tillämpning till de länder där man för närvarande anser det lämpligt att tillämpa det. Att ett fenomen ändrar beteckning innebär ju inte att fenomenet försvinner. Det finns alltså ett antal länder där Sveriges biståndsarbete är särskilt väl utvecklat och där vi har särskilt goda kunskaper om förutsättningarna för u-hjälp, och den begränsningen kan alltså alltså alltså bestå.

När det gäller moderata samlingspar-

tiets högre grad av mänsklighet gentemot de lidande människorna i Vietnam fruktar jag att herr Virgin i någon mån missförstod mina påpekanden. Jag sade att det ändå är skillnad mellan att förhandla och samarbeta med en regering, som sannolikt kommer att sitta kvar vid krigets slut, och att försöka göra det med en regering, som sannolikt inte kommer att sitta kvar vid den tidpunkten. Mitt uttalande om detta anknöt givetvis till vad som sägs i moderata samlingspartiets reservation vid punkten 10, nämligen att "Utskottet förutsätter sålunda att Kungl. Maj:t snarast möjligt inleder planering av återuppbyggnadsinsatser även i Sydvietnam". Majoriteten menar att detta är en realistisk begäran. Det är inte rimligt att i dag ta kontakt med den aktuella Saigonjuntan och diskutera hur Sydvietnam skall återuppbyggas efter krigets slut.

Herr Dahlén hänvisar till väklingande uttalanden av folkpartiet om jämlikheten. Jag tvivlar inte alls på att det finns sådana, och om folkpartiet hade velat, kunde vi ha försökt att få in dem också i utskottsutlåtandet, men det förekom inte något sådant förslag.

Allmänt taget är vi naturligtvis inte så förfärligt oense i de grundläggande frågorna. Detta har just kommit till uttryck i att det har varit så lätt för de borgerliga partierna att ansluta sig till uttalanden, som är direkt hämtade ur socialdemokratiska programtexter.

Herr Brundin har givetvis rätt i att det finns missionärer som visat en djup respekt för nationella kulturmönster. Jag tror liksom han att missionärerna ute på fältet ofta är klokare än herr Wikström tycktes vara åtminstone i sitt första inlägg. Jag tror att de förstår att man inte skall utöva någon aggressiv ideologisk påverkan och att det inte är rimligt att begära att man med svenska statsmedel skall främja något slags ideologisk konkurrens i u-länderna. Jag lyssnade uppmärksamt till herr Wikströms andra inlägg, och hur många gånger han än försäkrade att jag hade fel fast-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet
än jag hade rätt — eller rätt fastän jag hade fel, eller hur det nu kunde vara — så upptäckte jag inte något riktigt klart besked om hans syn på det här.

Menar herr Wikström att eftersom de afrikanska och latinamerikanska staterna inte är eller bör få vara reserivat för vissa ideologier, så bör svenska staten hjälpa den kristna missionen att aktivt bedriva en ideologisk konkurrens, exempelvis med den kinesiska kommunismen? Jag kan förstå, om herr Wikström från sina utgångspunkter tänker på det sättet, men utifrån allmänna överväganden om Sveriges roll i världen och om vilka uppgifter vi har att fylla, synes det mig vara en äventyrlig tanke, och jag är tacksam för besked huruvida herr Wikström verkligen hyser denna äventyrliga tanke.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När vi nu inte bara går ifrån begreppet huvudmottagarländer för åtta namngivna stater utan dessutom tänker oss att flera länder skall komma inom ramen för den biståndsverksamhet som vi förut har givit namnet bistånd till huvudmottagarlängder, är det egendomligt om investeringsgarantierna bara skall gälla beträffande de åtta tidigare huvudmottagarländerna — ja, de var väl egentligen sju från början. Detta går inte riktigt ihop.

Om flera länder får en betydande del av svensk biståndsverksamhet — och det förefaller som om vi har varit överens om detta i statsutskottet — varför skall inte ramen för investeringsgarantierna också vidgas? På detta finns det fortfarande inget svar.

Herr VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan påpeka för herr Björk, om han inte observerat det, att jag faktiskt inte deltagit i utskottets beslut. Jag säger inte detta för att på något sätt undvika att ta ansvar, ty jag instämmer helt i de meningar som ut-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

skottets moderata reservanter givit uttryck åt.

Jag borde kanske ha sagt teorier i stället för gissningar, när det gällde att försöka bedöma varför u-landsinvesteringsgarantierna inte haft någon effekt, men det spelar ju mindre roll vad man kallar det för. Huvudsaken är att de inte haft någon verkan; och jag måste säga att jag blev litet häpen i dag när jag fick höra de uttalanden som SIDA-chefen gjorde i december och som vi, såvitt jag vet, i utskottet inte haft någon som helst kännedom om.

Vad beträffar Vietnam talade jag och även herr Björk, såvitt jag förstod, förut om det humanitära stödet. Men så började herr Björk nu plötsligt tala om återuppbyggnadsbiståndet i stället, och där är det klart att förhandlingar med en regering kan spela större roll. Jag håller med om att vi kan ha större svårigheter att göra ett förberedelsearbete i Sydvietnam än i Nordvietnam, men det beror inte i första hand på att en regering kan vara besvärlig — en regering som vi rimligen inte kan veta så mycket om — utan på den utomordentligt egendomliga åtgärd som vår regering har vidtagit genom att helt dra tillbaka vår diplomatiska representation i Sydvietnam. Därigenom har vi berövat möjligheten att med nämnvärd säkerhet veta så mycket om det som många uttalar sig så utomordentligt bestämt om och dessutom minskat vår möjlighet att på ett meningsfullt sätt planera återuppbyggnadsbiståndet.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern sade i en replik till mig tidigare i dag att han i stort sett kunde ansluta sig till det resonemang som jag förde om samverkan mellan SIDA, svensk mission och frivilliga organisationer.

Herr Björk måste inte ha lyssnat vid det tillfället. Nu säger han plötsligt att jag skulle ha gjort mig till talesman för en "aggressiv ideologisk påverkan" med statsstöd.

Om herr Björk läser protokollet, kommer han att märka att det framgår mycket klart att jag talade om det stöd som från statens sida ges till undervisning och sjukvård i missionens regi. Jag framhöll att missionen också sysslar med församlingsarbete; det är en självklar uppgift för den kristna kyrkan. Det intressanta är faktiskt inte vad jag sade — jag ställde aldrig något förslag om statligt stöd till den delen av verksamheten — utan vart herr Björk vill komma med sitt resonemang.

Jag skulle förstå om herr Björk sade att slutsatsen måste bli att inget statligt stöd skall utgå till någon som helst verksamhet som missionen bedriver, därför att missionen också sysslar med församlingsarbete. Om det är detta herr Björk syftar till, så säg det rent ut. Jag har inte talat om statsstöd till den ideologiska verksamheten, men herr Björk har uttalat sig på ett sådant sätt att jag finner det angeläget att vi får ett besked om vart herr Björk vill komma på den här punkten: Skall missionen kunna räkna med statligt stöd i fortsättningen, eller har herr Björk inför trycket av diverse vänstergrupper börjat glida över till en ståndpunkt som innebär att missionen — därför att den också har en bestämd ideologi — inte skall räkna med fortsatt samverkan med och stöd från statens sida?

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ser mig nödsakad att göra herr Dahlén uppmärksam på vad utskottet faktiskt har skrivit i fråga om investeringsgarantier.

När vi på nuvarande stadium gått med på en generell tillämpning av biståndet i alla u-länder så är det av två skäl, dels att systemet nätt och jämnt har trätt i funktion och att vi följaktligen knappast ännu har någon erfarenhet av det, dels att intresset för ett internationellt garantisystem på nytt tycks öka och att en sådan lösning givetvis är att föredra.

Utskottets uttalande utesluter inte möjligheten för regeringen att i någon mån vidga kretsen med länder som i växande utsträckning skall kunna få svenskt bistånd, exempelvis med Zambia eller vilka andra länder som det kan bli fråga om i fortsättningen.

Herr Virgin klagar över att regeringens beslut att icke på nytt ackreditera sin Bangkokambassadör även i Saigon skulle ha försvårat möjligheterna att inleda samarbete med Saigonregeringen om återuppbyggnadshjälp. I varje fall har jag svårt att tolka hans uttalande på något annat sätt. Men även om man inte har en ambassadör som då och då reser till Saigon finns det tillräckligt material för slutsatsen att den nuvarande Saigonjuntans framtid är ytterligt oviss och att det skulle vara ett rätt äventyrligt företag att inlåta sig i några förhandlingar med den om ett eventuellt återuppbyggnadsbistånd i Sydvietnam.

Herr Wikström försöker på något sätt att vända på den fråga som jag har ställt till honom. Jag har gång på gång efterlyst vart han vill komma, och då svarar han med att fråga mig vart jag vill komma. Jag har gett min helt positiva syn på missionens verksamhet och på SIDA:s bistånd till missionen.

Jag vill påpeka för herr Wikström att den här debatten handlar om u-hjälp.

Herr Wikström har hållit ett mycket ordrikt anförande, i vilket han gått in på missionens ideologiska roll i u-länderna. Då har varje lyssnare ändå rätt att fråga: Vart vill herr Wikström komma med det? Vill han i denna anslagsdebatt begära att vi också skall ge statliga anslag till den ideologiska sidan av missionens verksamhet i u-länderna? — Jag fick inte besked första gången, men nu har jag tydligen fått ett besked, eftersom herr Wikström säger: Det var inte min mening. — Men då kvarstår frågan: Vad var egentligen meningen med att hålla detta anförande i denna debatt?

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Det mesta om svensk biståndspolitik har vid det här laget sagts, men jag tar ändå risken att komplettera debatten med några personliga synpunkter och att — vilket kan innebära en del upprepningar — stryka under några avsnitt, som enligt min mening är aldeles särskilt väsentliga.

Men innan jag gör det, herr talman, vill jag gärna ta upp en handske som utrikesminister Torsten Nilsson kastade. Han är tyvärr inte här nu, men det är inte mitt fel, och jag tycker inte att jag kan låta hans uttalande gå spårlöst förbi. Utrikesministern knöt an till herr Virgins förordande av det enskilda näringslivets insatser i u-länderna. Om man talar så varmt, sade utrikesministern, för kapitalismens verksamhet i u-länderna, hur kan man då reagera så våldsamt som man gjorde mot utrikesministerns angrepp på Förenade staterna för kapitalistiska motiv i Vietnamfrågan? Ja, det kan man givetvis fråga sig, om man inte *vill* förstå vart kritiken mot honom egentligen syftade. Jag vill inte ställa i tvivelsmål att utrikesminister Torsten Nilsson förstår. Det är viljan det är fråga om. När han nu, som han gjorde för en stund sedan, kommer tillbaka till vår kritik förment oskyldig och oförstådd kan jag inte, herr talman, låta bli att ta upp handsken och kommentera hans uttalande.

Ordets makt över tanken är ett stort problem — kanske större och farligare nu än det var tidigare, eftersom vedertagna semantiska distinktioner har börjat suddas ut i mycket stor utsträckning. George Orwell var på många sätt en visionär — för att använda statsministerns favorituttryck. Vad han förut sade när han skrev sin roman "1984" har i alltför stor utsträckning förverkligats. På sina håll har faktiskt informationsdepartement blivit Ministry of Truth — sanningsdepartement — och krigsdepartement har blivit Ministry of Peace — fredsdepartement. Demokrati i folkdemokratisk tappning är någon-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

ting helt annat än vad vi lägger in i det ordet i västerländskt språkbruk.

Meningsutbyten människor och länder emellan försvåras givetvis därigenom. Men då vi använder förfalskade och förvanskade begrepp måste vi just därför vara medvetna om vilken innebörd vår motpart lägger in i dem, med rätt eller orätt. Annars vet vi inte vart han syftar. Då blir meningsutbytet meningslöst. Vi kan inte förstå varandra.

Till de väl inarbetade och starkt negativa klichéer som vissa öststatsdiktaturer brukar klistra på sina motståndare hör just uttrycket "kapitalistisk-imperialistisk." Det har blivit ett samlande invektiv, lämpligt att spridas i statskontrollerad radio, statskontrollerad TV och statskontrollerad press, och avser att karakterisera de stater man vill komma åt. Man vill genom dessa uttryck göra gällande att staterna av rent vinningsbegär eller av makthunger våldför sig på mindre, frihetsälskande nationer eller frihetsrörelser över huvud taget. Då Peking och Moskva utnyttjar denna vokabulär, behöver alltså inga som helst tvivel råda om vad som egentligen menas. Den som i en debatt om Vietnam använder precis samma klichéer, precis samma jargong, kan därför inte slingra sig ifrån detta genom att påminna om det obestridliga faktum att vi i vårt land har ett i stor utsträckning kapitalistiskt näringsliv och att alla stora stater då och då föret imperialistiska drag i sin utrikespolitik. Det duger inte, herr talman, som ursäkt att göra på det sättet.

Herr talman! Vi är alla ense om att utvecklingshjälpens mål är att stödja u-länderna i deras egna ansträngningar att, kort uttryckt, bygga upp en ekonomi. Det gamla slagordet "hjälp till självhjälp" skall alltså vara vägledande för våra och andra länders insatser. Jag vill påminna om att efter de första årens entusiastiska och av stor offervilja präglade biståndsarbete, då många människor räknade med möjligheten att vi relativt snabbt skulle kunna av-

läsa positiva resultat, följde en period av starkt dämpade förhoppningar. På många håll kom en reaktion, som delvis präglades av hopplöshetens och de svikna förväntningarnas eftertanke. Behoven befanns vara för stora och nöden för skrämmande. Insatserna tycktes oss klart otillräckliga och möjligheterna att inom rimlig tid nå resultat nästan helt obefintliga.

Inte minst mot denna bakgrund är ett studium av Pearsonrapporten både intressant och hoppningivande. Rapporten, och kanske i ännu högre grad de debatter som den har föranlett, ger en ljusare bild av möjligheterna än den som varit mest framträdande under de senaste åren. Det konstateras att hittillsvarande insatser, trots misstag och felaktiga satsningar, på många håll har medfört värdefulla konkreta resultat och faktiskt lagt en grund för fortsatt utvecklingsarbete. Rapporten pekar också fram mot ett icke alltför avlägset tidsskede, under vilket u-ländernas egna åtgärder skulle kunna successivt ersätta avtagande insatser från i-ländernas sida. Rapporten vederlägger alltså den uppfattningen att hjälpbehoven är bottenlösa och att u-ländernas självgenererande verksamhet kommer att vara så svag, att ständigt ökande utvecklingsbistånd är något som industriländerna måste räkna med.

Men även om framtiden alltså ter sig något ljusare än vad många tidigare förutsatte, är likväl prognoserna för de närmaste åren långt ifrån tillfredsställande. Ju mer aktiv utvecklingsverksamheten blir, desto klarare har ofta problemens svårighetsgrad och storlek framstått och desto större krav ställs också på industriländernas förmåga att realistiskt och förutsättningslöst angripa u-landsproblematiken utan de ideologiska och känslöbetonade bindningar som på alltför många håll har präglat den debatt vi för. Det avgörande måste vara — jag har tidigare understrukt det — att kanalisera vårt starka engagemang i praktiskt genomförbara åt-

gärder till stöd för folk som vi måste hjälpa till bättre förhållanden för deras egen skull men också på lång sikt för vår egen skull och för den fredliga utvecklingens skull. Inlevelsen och oferviljan då det gäller den underutvecklade världens problem och befolkning får alltså inte vara ett självändamål, ett medel att döva samvetet, att reagera av sig, eller att sova gott om natten; de måste utgöra stimulans för praktiskt, målmedvetet handlande som leder till effektiva resultat.

Ett led i de svenska strävandena att effektivisera våra insatser utgör den nya administration, som nu byggs upp i utrikesdepartementet och för vars ledning skapats en särskild statssekreterarbefattning. Den åtgärden har alla, såvitt jag vet, hälsat med tillfredsställelse.

Men, herr talman, mot bakgrunden av de synpunkter jag här understrukt inger det en viss oro att ta del av den u-landsfilosofi som den till nämnda befattning utsedde tjänstemannen har utvecklat i en artikel i Aftonbladet för några månader sedan.

Denna artikel präglas nämligen delvis av den förutfattade syn på utvecklingsinsatserna som enligt min mening kan vara ägnad att försvåra realistiska och snabba åtgärder för att bygga upp u-ländernas ekonomi. Belysande är exempelvis de får jag säga griniga synpunkterna på den nyss omnämnda Pearsonrapporten, som sägs ge uttryck åt "traditionellt liberalt betraktelsesätt och glida förbi de politiska förutsättningarna för en rättvist fördelad välförbättring: sysselsättningsproblemen, u-landskraven på att få utvecklas oberoende av kommersiella och andra maktintressen i de rika länderna". Rapporten stämmer upp, säger vederbörande, "en närmast parodisk hyllning till de privata investeringarna".

Vederbörande är, liksom vissa socialdemokratiska motionärer här i riksdagen, kritisk mot Världsbankens och IDA:s verksamhet och vill liksom

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet de tydligen förskjuta tyngdpunkten i bistandsverksamheten över till de direkta FN-organen — tydligen oberoende av den förödande kritik för ineffektivitet som Jacksonrapporten riktar mot just de organen.

Motivet skulle vara bl. a. att u-ländernas röstetal i IDA är begränsat och u-ländernas inflytande därmed för litet. Därigenom skulle, säger vederbörande, onekligen skapas "ett dilemma för ett land som vill se också sitt multilaterala bistånd använt med entydigt sikte på en radikal social utjämning och en ekonomisk utveckling som verkligen kommer de fattiga människorna till del".

Men, herr talman, de kritiska rösterna har å andra sidan svårt att bortse ifrån att IDA gjort de verkligt stora insatserna, och att u-länderna själva betraktar IDA som en mycket viktig finansieringskälla. I en rad gemensamma uttalanden, bl. a. i Alger-stadgan har — som flera talare här, bl. a. Torsten Nilsson påvisat — begärts att organisationen skall få starkt ökade finansiella resurser. Mot den bakgrunden medger man att Sverige måste starkare engagera sig i IDA för att påverka dess politik och frigöra IDA från det västvidna samarbetet med Världsbanken. Vi måste, menar man, "konsekvent arbeta för en tydligare orientering av IDA:s verksamhet mot insatser som verkligen bidrar till en ekonomisk och social utveckling för folkflertalet i mottagarländerna".

Det är någonting annat än den förstärkning av IDA:s ställning som utrikesministern talade om här för någon timme sedan och som även Pearsonrapporten har förordat.

Självfallet har ingen i denna kammar, herr talman, någon som helst invändning att rikta emot målsättningen för vårt och andras utvecklingsbistånd på längre sikt, nämligen att åstadkomma en social och ekonomisk utveckling — tvärtom. Enighet i det hänseendet kommer också till uttryck i

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

det statsutskottsutlåtande som vi nu håller på att behandla. Men man kan fråga sig varför den sociala utjämnningen skulle behöva vara radikal, och man kan fråga sig om inte en alltför stark förenkling av Sveriges strävanden i detta hänseende kan försvåra för oss att, ensamma och tillsammans med andra, på lång sikt förverkliga våra intentioner.

Även om vårt land per capita satsar betydande belopp är dock vår medverkan i förhållande till industrivärldens gemensamma biståndsinsatser försvinnande liten. Och relativt sett — i förhållande till bruttonationalprodukten — ligger vi med våra bidrag långt under genomsnittet, det vet vi. Våra möjligheter att styra och påverka utvecklingen skulle — som världen nu ser ut — måhända må väl av inte fullt så anspråksfulla aspirationer att sätta vår prägel och våra värderingar på omvärlden.

Statsutskottet har naturligtvis rätt då det understryker att ekonomisk utveckling är nära förbunden med social utveckling och att ekonomisk utveckling är av begränsat värde så länge den inte minskar rådande ekonomiska och sociala klyftor.

Men de sociala och ekonomiska klyftorna kan inte utjämnas om icke ekonomin ger något att utjämna. Det är därför jag så starkt vill stryka under att vårt bistånd liksom andra länders måste i första hand vara inriktat på att sätta u-ländernas ekonomi på fötter, att lägga grunden för den motsvarande välståndsutveckling som ägt rum exempelvis i vårt eget land och som möjliggjort den utjämning som här skett och alltjämt pågår. Många nya världsförbättrare har alltför lätt att glömma bort att det tog lång tid för det en gång fattiga u-landet Sverige med dess ogynnsamma klimatologiska och näringsekonomiska förhållanden att bygga upp ett välstånd. Vi har haft god hjälp av utländska investeringar, av utländska tekniker, köpmän, indu-

strimän och gruvmän. Men helt avgörande för utvecklingen fram till i dag har varit ett målmedvetet och hårt arbete under århundraden. Det har bokstavligen talat varit en lång kamp för brödfödan, en kamp som från fattigsamhället lett fram till dagens välfärdssamhälle. Vi har inte fått vårt välstånd till skänks, än mindre till följd av omvärldens önskemål att styra eller bestämma över vår egen utveckling.

En direktriktning på en utjämningspolitik i u-länder kan, jag vill alltså upprepa det, leda till att det tar längre tid och kan bli svårare att förverkliga de ekonomiskt-sociala ambitionerna. Sådana strävanden kan också, delvis med rätta, uppfattas som överambitiösa pekpinningar, som en kränkning av den nationella suveräniteten och som en politisk inblandning i u-ländernas interna angelägenheter.

Samarbetet med mottagarlandet — det samarbete som utrikesministern så starkt och så ofta i dag apostroferade — kan försvåras. Det bästa kan med andra ord bli det godas fiende. Det är vanskligt nog, menar jag, att förverkliga det som bör vara våra primära strävanden. Det har den hittillsvarande utvecklingen bekräftat. Orsaken är framför allt att flertalet enbart råvaruproducerande länder saknar vad vi skulle kunna kalla för näringspolitiska förutsättningar för uppbyggnaden av industriell verksamhet.

I dessa länder förekommer ju ingen egentlig kapitalbildning. De har ingen kapitalmarknad. De saknar industriell erfarenhet. De saknar kunskaper. Och allteftersom de allra nödvändigaste utbildningsmöjligheterna byggs upp går den utbildade ungdomen till den administrativa och politiska sektorn eller till försvaret. Det embryonala näringslivet utövar ingen som helst dragningskraft på dessa människor. De rika ländernas u-landsbistånd kanaliseras dessutom i första hand till den offentliga sektorn. Det har gällt att bygga upp förvaltning, utbildning och kommuni-

kationer för att ge landet en sådan infrastruktur att en näringspolitisk vidareutveckling blir möjlig.

Medan inte föraktliga resultat nåtts i förstnämnda hänseende, är resultatet av hittillsvarande försök att stimulera direkt produktiva tillverkande funktioner hittills utomordentligt nedslående.

Låt mig, herr talman, i detta sammanhang återge ett par uttalanden som verkligen inte kan betecknas som partipolitiska och som belyser vad det här är fråga om. Det ena uttalandet gjordes av avdelningschefen i SIDA, Lars Kalderén, i en debatt på Nationalekonomiska föreningen för ett och ett halvt år sedan. Han strök under att den offentliga investeringsverksamheten självfallet är av avgörande betydelse som ett underlag för fortsatt ekonomisk utveckling och för privata kapitalströmningar. Offentliga investeringar i infrastrukturen får inte den avsedda effekten, sade han, om de inte följs upp med direkt produktion i jordbruk, industri, samfärdslösning etc. Det sätt på vilket investeringarna läggs upp och genomförs är det viktiga. Man kan inte sätta likhetstecken mellan industriella investeringar och privata investeringar. I många u-länder görs en betydande del av de produktiva investeringarna i offentlig regi — men, sade han, på ett föga effektivt sätt. Det är en grannliga uppgift att hjälpa u-länderna att få till stånd en lämplig avvägning mellan infrastruktur och varuproduktion och att ge en effektiv produktionsapparat vid den av dem själva valda politiska "mixen". "Men denna uppgift måste axlas av de utländska kapitalintressenter som kan och är villiga att finansiera en betydande del av investeringsverksamheten i landet."

Lars Kalderén fick instämmande av en annan talare, LO:s Clas-Erik Odhner, som underströk att vi måste medverka till att utveckla u-länderna genom både biståndsinvesteringar och kommersiella investeringar. Problemet

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet är så stort, sade han, att alla resurser måste mobiliseras. "De kommersiella investeringarna måste genomföras så att både investerarna och värdlandet tjänar på dem."

Odhner fortsatte: "Lars Kalderén visade att investeringsverksamheten i många u-länder har fått en viss slag-sida genom att man satsat mest på den offentliga sektorn som inte haft resurser att inom sig bygga upp en industriproduktion. I och för sig är det naturligtvis ingenting som säger att u-ländernas investeringsutveckling behöver bli obalanserad därför att man satsar mer på den offentliga sektorn. Man kan ju inom denna bygga upp en varu- och industriproduktion. Men det har alltså hittills inte skett", säger han, "eftersom man inte haft inhemska företagare som man kunnat anlita, och man inte heller kunnat få bistånd från andra länder till en industriell utbyggnad inom den offentliga sektorn."

Det finns alltså, herr talman, inget alternativ till den både/och-utveckling som Kalderén och Odhner talade för. Om vi skall nå målet — att skapa förutsättningar för välbild och utjämnning i de fattiga länderna och utjämnning mellan dem och de rika — då måste vi lita till både statligt bistånd och privata investeringar. Vi måste dessutom göra allt vad vi kan för att stimulera och stödja de företag som är villiga att ta risker — risker kommer alltid att finnas — vid sina investeringar, vid satsning av pengar, teknik, know-how och människor i dessa länder. Vi måste göra det därför att — jag citerar på nytt Odhner — "industriell utveckling är och förblir kärnan i den allmänna ekonomiska utvecklingen i u-länderna. Men varken de socialistiska eller de kapitalistiska staterna har visat sig ha vilja eller resurser att hjälpa till med en industriell utbyggnadspolitik i dessa länder. Det behövs nämligen inte enbart kapital. Den förutsätter också tekniska kunskaper och kanske framför allt kunskaper i företagsledning."

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Odhner slog till sist också fast att "det helt enkelt inte finns resurser till en alternativ utveckling för att ersätta vad som kan åstadkommas med privata investeringar i u-länderna. Det är ett sorgligt faktum som vi står inför", var hans konklusion. "Antingen måste vi acceptera de privata investeringarna men ändå försöka göra någonting åt dem, eller också måste vi lämna u-länderna åt deras öde." Det är en hård dom och en på många sätt träffande kritik.

Det är i detta hänseende, herr talman, som statsutskottets utlåtande och herr Björks anförande från mina utgångspunkter — och den bistra verklighetens — är mest otillfredsställande. Formuleringarna vittnar inte om någon djupare insikt eller någon lust att förskaffa sig insikter om de för u-ländernas utveckling betydelsefulla problem det här är fråga om. Andra talare från mitt parti har redan berört dessa avsnitt. Jag kan därför med det sagda blott uttrycka en förhoppning — för u-ländernas skull — att vi inte alltid skall ha en riksdagsmajoritet som är så främmande för de resultat som skulle kunna åstadkommas genom ett förutsättningslöst samarbete i olika former — reservanten har pekat på ordet olika — mellan stat och näringsliv.

Då det gäller utvecklingsbefrämjande insatser inom den svenska inhemska regional- och lokaliseringens politikens ram då är man beredd att gå långt. Men utanför landets gränser är man av någon anledning låst i förutfattade positioner. Det är inte konsekvent. Är det måhända vulgärdebatten om privatkapitalets utsugning och utplundring av de fattiga länderna som lett till denna låsning? Det vore utomordentligt betänkligt, bl. a. därför att det leder till att vårt handlande grundas på felaktiga utgångspunkter och att vi får svårare att nå de konkreta resultat vi alla eftersträvar och är överens om.

Herr talman! Jag har flera gånger

apostroferat Pearsonrapporten för dess relativt optimistiska tongångar. Men optimismen i rapporten är byggd på förutsättningen att i-länderna är medvetna om sitt ansvar. Och rapporten pekar på ökande behov under de närmaste åren. Även om Förenade staterna fortfarande svarar för hälften av biståndsinsatserna, och tillsammans med Storbritannien och Frankrike för inte mindre än 72 procent av det totala offentliga biståndet, har dessa länders insatser sjunkit under de senaste åren, både reellt och i relation till bruttonationalprodukten. Penningvärdeför-sämring och bytesbalansproblem har bidragit härtill.

Även för vårt lands vidkommande kan betalningsbalansutvecklingen komma att försvåra det framsynta biståndsprogram som riksdagen band sig för 1968. I den ekonomiska rapport om Sverige som OECD publicerade för någon månad sedan och som väckt stor uppmärksamhet för sina pessimistiska analyser av den svenska samhällsekonomin, har bl. a. just vårt ambitiösa u-landsprogram återopats som motiv för behovet av ökad tillväxttakt i den svenska ekonomin.

Under större delen av det senaste decenniet har — erinrar OECD-rapporten — bristen i betalningsbalansen tenderat att öka i förhållande till bruttonationalprodukten. Denna utveckling, säger man, strider emot ett grundläggande syfte i svensk ekonomisk politik, nämligen att garantera att ett växande överskott i varu- och tjänstebalansen skall finansiera den snabbt växande utvecklingshjälpen och möjliggöra en förstärkning av valutareserven. Rapporten erinrar om vår avsikt att öka den statliga utvecklingshjälpen med 25 procent per år under nästa femårsperiod, så att den skall uppgå till en procent av bruttonationalprodukten — omkring 2 500 miljoner kronor — år 1975. För att nå detta mål skulle handelsbalansen, fortfarande enligt OECD, uppskattningsvis behöva förbättras med minst 0,3 pro-

cent av bruttonationalprodukten årligen mellan åren 1970 och 1975 för att uppnå någorlunda balans år 1975. Det är alltså avsevärt mycket mera än de 0,1 procent per år som förverkligades under åren 1962—1970.

Mot bakgrunden av dagens ekonomiska prognoser förefaller dessa OECD-förhoppningar vara tilltagna minst sagt i överkant.

Därmed, herr talman, har jag kommit tillbaka till början av den tråd som jag inledningsvis anknöt till, nämligen att möjligheterna att åstadkomma solidariska och rättvisa utjämnings effekter beror på att man först skapar erforderliga ekonomiska resurser. På samma sätt som utvecklingsinsatserna måste syfta till att bygga upp de hjälpbehövande ländernas ekonomi för att sedan ge dem möjligheter att åstadkomma de önskvärda sociala effekterna, beror vårt lands möjligheter att fullfölja den aktiva biståndspolitiken på att vår samhällsekonomi är så stark, att den ger utrymme inte bara åt den reformverksamhet som erfordras inom våra gränser utan även åt de insatser därutöver som i den internationella solidaritetens intresse krävs för att bistå fattiga folk på andra håll i världen.

Detta, herr talman, kräver uppoffringar av oss alla. Det kräver arbete. Men det kräver också en ekonomisk politik inriktad på att öka tillväxttakten i samhällsekonomin och därmed våra gemensamma tillgångar. Annars kan vi inte uppfylla de löften som vi har givit.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman har naturligtvis rätt i att vi inte skrivit så väldigt utförligt om industrialiseringsfrågorna i vårt utlåtande. Det har ju blivit ett ganska mastigt utlåtande i alla fall, och kammaren förlåter oss kanske för att vi inte brett ut oss ännu mera.

När herr Bohman efterlyser ett mer aktivt intresse från regeringens sida i detta sammanhang, får jag ett intryck

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet av att han inte lyssnade till utrikesministerns anförande i dag. En väsentlig del handlade just om industrialiseringsproblem, och utrikesministern signalerade flera betydelsefulla åtgärder, som nu studeras av SIDA och som man hoppas kunna sätta i gång. I själva verket föreföll denna del av utrikesministerns anförande närmast vara ett direkt svar på flera av de intressanta synpunkter som LO-ekonomen Clas-Erik Odhner anført och som herr Bohman med all rätt citerade.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse på både utrikesministern och herr Kaj Björk, och jag kunde märka vissa nyansskillnader mellan dem. Utrikesministern var obestriddligen mera positiv än herr Björk, som förklarade att han "inte ville utesluta" kommersiella insatser. Men det avgörande är ju att man kan konstatera klart skiljaktiga ståndpunkter i fråga om angelägenheten att stödja enskilda investeringar i u-länderna. Läs vad majoriteten har sagt om det samarbete mellan stat och näringsliv som minoriteten begärt, och läs minoritetens krav på intensifierade åtgärder i sådant hänseende.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är verkligen intressant att läsa reservationen på dessa punkter, och det är vissa märkliga omständigheter förenade med detta uttalande. Det förhöll sig nämligen så, att majoriteten i avdelningen menade att flera av de yrkanden som förekom i motionerna om utvecklingsfond, investeringsfond och vad det nu hette var så lösligt utformade att det var utomordentligt svårt att ta ställning till dem. Minoriteten höll tyst, och först i sina reservationer utvecklade man de tankar man tidigare tigit med. Det är en egenomlig procedur, men sådant händer i riksdagsarbetet.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Herr **BOHMAN** (m) kort genmäle:

Herr talman! Tyvärr har jag ingen möjlighet att replikera i sak, eftersom jag inte deltagit i arbetet i statsutskottets avdelning. Jag hoppas att någon av representanterna för det parti jag företräder kan vederlägga herr Björks påstående.

Herr **BRUNDIN** (m) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Björk rimligen måste avse är reservationerna 3 och 4, som är fogade till punkten 3 i utskottsutlåtandet. Jag måste nog be att herr Björk preciserar sin anklagelse. Vid behandlingen av ärendet har det nämligen aldrig förevarit någon tvekan om att vi vid vårt ställningstagande skulle komma att stödja de krav som framförts i respektive partimotioner. Det har klart sagts ifrån av alla tre oppositionspartierna under behandlingen. Jag ber att herr Björk artikulerar sig litet bättre.

Herr **BJÖRK** (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har t. ex. i vårt majoritetsutlåtande apropå bildandet av ett halvstatligt utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar och ett eventuellt statligt investeringsföretag för u-landsetableringar sagt att det råder viss oklarhet om det tänkta utvecklingsbolagets respektive investeringsföretagets närmare konstruktion och uppgifter. Denna oklarhet skingrades inte under behandlingen i avdelningen. Däremot utvecklas plötsligt dessa förslag i reservationerna.

Herr **BOHMAN** (m) kort genmäle:

Herr talman! Får jag tolka herr Björks yttrande så att han, när han nu läst vad oppositionspartierna tycker och tänker som komplement till vad som framförts i partimotionerna, kommer att rösta för reservationerna?

Herr **BJÖRK** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag påpekade ett egendomligt förhållande i arbetet med dessa frågor. Det innebär givetvis inte att jag plötsligt skulle vara beredd att rösta för förslag som inte varit föremål för avdelningens behandling.

Herr **BRUNDIN** (m) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag förstår måste det väl höra till ovanligheterna att man, om det i en motion har yrkats på en utredning, redan vid behandlingen i utskottet kommit till fullständig klarhet om vad utredningen skulle kunna leda fram till. Inte heller i detta avseende har vi kunnat åstadkomma något undantag.

Vi har yrkat på en utredning om bl. a. ett halvstatligt bolag som skulle engageras för att stimulera till enskilda investeringar i u-länderna. Det kan rimligen inte leda till att vi i utskottet klarlägger frågan i hela dess räckvidd.

Herr **PALM** (s):

Herr talman! Det har onekligen varit intressant att följa den dialog som förts mellan utskottets talesman och representanterna för moderata samlingspartiet och att jämföra den med de ytligt sett bra mycket mera revolutionära tankegångar som folkpartiet framfört och som finns sammanfattade i den vid utrikesutskottets utlåtande nr 9 fogade reservationen. Det visar en stor spännvidd inom den borgerliga oppositionen. Jag skall på utskottsmajoritetens vägnar be att få motivera den skrivning som utskottet här har gjort.

När herr Dahlén för några timmar sedan motiverade reservationen, sade han att ett bifall till reservationen skulle vara nyttigt, därför att ett uttalande av riksdagen om ett vidgat stöd till motståndsrörelserna skulle ha ett mycket stort värde inte minst för att tillgodose ungdomsgruppernas intressen. Den motion som reservationen bygger

på är ju mycket luftigt skriven. Den är författad av herrar Per Ahlmark och Ola Ullsten. Reservationen är mycket mångordig och omfattar en och en halv sida, men ser man till dess innehåll finner man att den består mest av en rad truismer, där det inte finns så särdeles mycket nytt att hämta. Icke desto mindre skulle jag vilja rikta kammarens uppmärksamhet på motionen II: 624 som erbjuder ett intressant studium. Bland annat sägs i en av de elva att-satserna i motionen att folkpartiet bör inrätta en internationell fond med uppgift att främja kontakt och samarbete med organisationer i den s. k. tredje världen. Någoting sådant har vi inrättat inom socialdemokratin för länge sedan utan att skriva in det i någon riksdagsmotion.

Det finns en hel del liknande att-satser i motionen som kan uppfattas som en beställning av folkpartiets landsmöte att framföras till riksdagen. Detta har alltså föranlett en folkpartireservation som inte heller biträtts av mittenpartibrodern, utan folkpartiets representanter står här ensamma.

I motionens kläm, som vi egentligen haft att ta ställning till, sägs för det första att riksdagen måtte uttala sig för att ge ett vidgat stöd till motståndsrörelser främst i södra Afrika och för det andra att riksdagen måtte uttala sin anslutning till de i motionen angivna riktlinjerna och principerna för svensk stöd till motståndsrörelser i den s. k. tredje världen, d. v. s. detsamma som folkpartiets landsmöte avsåg i höstas.

Utskottet är mycket positivt och ansluter sig till de riktlinjer som riksdagen antog i fjol. De är knappt ett år gamla. Utskottet erinrar vidare om att principbeslutet om enprocentsmålet fattades 1968. Det sägs också i utskottsutlåtandet att det enligt utskottet bör vara möjligt att inom ramen för det sålunda växande utvecklingsbiståndet ägna stor uppmärksamhet åt bistånd av det slag som nämns av motionärerna, d. v. s. stöd till motståndsrörelser av den typ

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet som ovan beskrivits. Vi tyckte att denna skrivning skulle vara tillräcklig, och det är tre partier som står bakom skrivningen. Folkpartiets representanter har lika fullt reserverat sig till förmån för sin motion. De säger också att de ansluter sig till vad riksdagen beslöt i fjol men att de vill göra en skrivning som enligt min mening är mycket allmänt hållen.

I motionens kläm begärs vidare att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att regeringen måtte tillsätta en särskild beredning med representation från de demokratiska partierna och med uppgift att bereda *och fatta beslut* om stöd till motståndsrörelser. Vi vill erinra om att det redan finns en beredning tillsatt. Visserligen talas det i folkpartireservationen om den s. k. flyktingberedningen som tillsattes år 1964, men den är ju avlöst sedan något år. Det är alltså en helt annan beredning som sysslar med dessa uppgifter. Nu hör det till bilden att folkpartireservanterna har prutat på folkpartimotionärernas friska krav att beredningen också skulle få fatta beslut i sådana här väsentliga frågor.

Allt detta gör att vi finner denna reservation tämligen överflödigt. Det förefaller ligga en beställning bakom det hela. Det finns alltså en stor riksdagsmajoritet som ansluter sig till de riktlinjer som antogs vid föregående års vårriksdag när det gäller biståndet till motståndsrörelserna det här är fråga om.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm har besvärligt på en del punkter, bl. a. att hålla rätt på årtal o. s. v. I utskottsutlåtandet finns det fel -- det är möjligt att det är tryckfel. Herr Palm har för sig att flyktingberedningen gjordes om för några år sedan till en beredning som skall syssla med stöd till motståndsrörelser. Det är fel. Den gjordes om i fjol. I ut-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

låtandet står också att riksdagen hade tillfälle att ta ställning 1968. Det är fel, ty det gjordes i fjol, men det hade tydligen herr Palm observerat.

Vidare konstaterar jag att jag fick rätt när jag i mitt första anförande sade att socialdemokraterna inte är särskilt intresserade av att dra upp principiella riktlinjer för stöd till motståndsrörelser. Herr Palms anförande bekräftar detta på ett alldeles utomordentligt sätt.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att i brådskan kan det uppstå hörfel. Jag sade "för något år sedan". Vi skall inte gräla om sådana småsaker.

Jag har en fotostatkopia, av vilken framgår den instruktion som gäller för beredningen för studiestöd och humanitärt bistånd till afrikanska flyktingar och nationella befrielseörelser. Kopian återger en sida ur statskalendern, och det kan kanske vara av intresse att höra vad beredningen egentligen skall syssla med, eftersom det inte sagts så ordagrant i utskottets utlåtande: "Beredningen, som förordnats enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 juni 1969, åligger att till SIDA avgiva förslag rörande användningen och fördelningen av statsmedel under riksstatsens tredje huvudtitel ställda till förfogande för humanitärt bistånd i form av studiestöd eller humanitär hjälp till afrikanska flyktingar och nationella befrielseörelser. I uppdraget ingår även att lämna synpunkter och förslag rörande fortsatt svenskt bistånd på dessa områden samt rörande andra lämpliga åtgärder i syfte att främja stödet till afrikaner, som befinner sig i landsflykt eller som i hemlandet är utsatta för diskriminering i utbildningsmässigt och socialt hänseende."

I beredningen ingår SIDA-chefen Ernst Michanek, som är ordförande, samt vidare avdelningschefen Anders

Forsse i SIDA, en representant för LO, nämligen dess internationelle sekreterare Thorbjörn Carlsson, en representant för missionen, missionssekreterare Arvid Stenström, sekreterare Roland Morrell, aktiv folkrörelseman och en gång tjänsteman i SACO, författaren Per Wästberg och slutligen departementssekreteraren Ethel Ringborg. Detta har utskottsmajoriteten ansett vara en tillräckligt vederhäftig sammansättning hos en beredning som skall syssla med dessa saker.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palms anförande bekräftar än en gång att det från socialdemokratiska partiets sida inte finns ett intresse av att den växande förställesen inom de politiska partierna — inte minst deras ungdomsrörelser — för behovet av stöd åt motståndsrörelserna kanaliseras genom att de politiska partierna, som vi föreslår i reservationen, bereds plats i beredningen. Herr Palms yttrande klarlägger att man inte är särskilt intresserad därav utan att man kan låta andra människor sköta detta.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att vi på ömse håll hade respekt för de människor som sitter i beredningen och tilltro till deras förmåga att sköta dessa ting. Vad ni begär är att arbetet skall överlåtas till representanter för de olika politiska partierna. Vi anser att dessa personer, som förordnades så sent som i juni i fjol, så nyligen kommit i gång med sin verksamhet att de bör få fortsätta med arbetet och att man inte nu skall laborera med de funderingar som herrar Ahlmark och Ullsten uttalat i sin motion.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm vill inte släppa in företrädare för de politiska

partierna nu, men bara de här personerna som tillsattes i fjol har fått sitta ett tag så är han villig att förordna parlamentarisk representation. Det var ju ett snabbt framsteg, herr Palm.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Många motioner har väckts i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående det statliga utvecklingsbiståndet. Utskottsutlåtandet ger vid handen att mycket stor enighet har nåtts på de flesta punkter. Det är därför man med visst bekymmer följer debatten här i dag, eftersom den av företrädarna för oppositionspartierna förs på ett sätt som ger intryck av att det är något skumt med regeringspartiets representanter, med deras bevekelsegrunder och över huvud taget med orsaken till deras ställningstagande. Det har vid ett flertal tillfällen talats om påtryckningar från vänstergrupper.

Såsom medmotionär i två tunga socialdemokratiska motioner, nämligen den som sysslar med biståndet till Cuba och den som behandlar biståndet till Vietnam, vill jag tvärtom konstatera att vad som här har visats är en klar uppslutning från det socialdemokratiska partiet kring de idéer som har burit vår biståndspolitik genom åren, kring de idéer som har formulerats vid partikongressen.

Cubamotionen har speciellt miss-tänkliggjorts av herr Dahln, som i sitt allra första anförande i dag uttryckte sig ungefär så, att den regim som existerar på Cuba — med andra ord det politiska system som där finns — skulle utgöra skäl nog för vår motion om ökat bistånd. Han ansåg sig kunna utläsa detta ur motionens skrivning. Jag kan inte uppfatta detta som någonting annat än ett försök att skjuta in en kil mellan de breda grupper av vårt folk som omfattar de jämlikhetsidéer vilka ligger bakom den socialdemokratiska biståndspolitiken och det socialdemo-

kratiska partiarbetet, genom att miss-tänkliggöra partimedlemmarna i riksdagen, i utskottet och bland motionärerna för en annan inställning till politiska problem än den som vi alla är ense om. Jag vill här såsom motionär klart deklarerat att den skrivning som utskottet här har givit när det säger: "Utskottet utgår dock ifrån att önskemål om bistånd från kubanskt håll kommer att prövas på sedvanligt sätt, varvid såväl biståndsbehov som kraven på svensk medverkan i förplanering och resultatvärdering kommer att beaktas" och där man alltså förutsätter att dessa frågor i första hand kommer att bedömas och prövas av Kungl. Maj:t och SIDA, är fullt tillfredsställande från vår synpunkt. Jag skall inte ägna flera ord åt den motionen.

När det sedan gäller motionen om annan inriktning av biståndet till Vietnam kan man också konstatera att det har rätt en betydande enighet bland de olika partiernas representanter vid utskottsbehandlingen. Situationen när motionen skrevs var sådan att man kunde befara att tidpunkten för krigshändelsernas upphörande kanske kunde komma att framflyttas. Det var den långsamma takten i stilleståndsförhandlingarna i Paris som väckte den oron hos oss motionärer. I dag befinner vi oss dess värre i en helt annan situation. Händelseutvecklingen i Indokina gör väl att praktiskt taget alla i denna kammare är överens om bedömningen att tidpunkten för krigshändelsernas upphörande i Vietnam har flyttats fram till ett fullständigt ovisst fjärran. Det är därför så mycket tackammare för oss motionärer att även här kunna läsa en skrivning, som tillsammans med de goda kontakter som finns mellan berörda regeringar ger förhoppningar och förväntningar om att pengarna skall komma till den bästa användning som kan tänkas i det försämrade läget.

Det står i utskottets utlåtande: "Viss osäkerhet kan råda om möjligheterna att under budgetåret 1970/71 fullt ut-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

nyttja de 25 milj. kr., som enligt Kungl. Maj:ts förslag är avsedda för humanitärt bistånd. Skulle det visa sig möjligt att under budgetåret förbruka mer än 25 milj. kr. för detta ändamål, vill utskottet för sin del inte motsätta sig att de medel som är avsedda för återuppbyggnadsbistånd efter krigets slut i viss utsträckning tas i anspråk för humanitärt bistånd under budgetåret 1970/71. Förutsättningarna härför är dock att Demokratiska republiken Vietnams regering gör framställning här om och att de praktiska möjligheterna för en sådan omdisposition föreligger.”

Med andra ord, de ändrade behov som kan uppstå efter anledning av de nya förhållandena har regeringen och SIDA genom detta utskottsutlåtande tackning för att kunna tillmötesgå, om den situationen uppstår.

Jag har också, herr talman, varit engagerad i en tredje motion som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 84, men innan jag går in på den vill jag — eftersom den är av något annorlunda karaktär — med några ord kommentera den attityd som jag i början av mitt anförande försökte betygsätta, nämligen detta, som jag upplever det, försök från oppositionspartiernas sida att misstänkliggöra vår u-hjälppolitik.

Konkret sluter oppositionen upp och säger sig vara på samma våglängd som vi — man säger sig till och med vara påskyndare till många av initiativen — men i praktiken ägnar man sig åt formuleringar som med sin glidande karaktär och även i övrigt är ägnade att utså misstänksamhet mot den socialdemokratiska politiken.

Jag vill här bara ta ett exempel. Det har här i kammaren framförts kritik mot en socialdemokratisk ledamot i medkammaren. Vederbörande har inte möjlighet att gå i svaromål, men eftersom jag känner mig ganska nära knuten till de tankegångar som vederbörande gav uttryck åt vill jag citera ett avsnitt som kritiserades. I andra kammarens utrikesdebatt sade fru Dahl:

”Gång på gång har man på borgerligt håll visat hur känslig man är för påtryckningar från reaktionära grupper inom och utom landet. Därigenom har man liksom i samband med EEC- och NATO-debatterna avslöjat att man inte sätter en obrottslig neutralitetspolitik före alla andra hänsyn i utrikespolitiska frågor.”

Detta uttalande ansågs vara oförsynt — det fanns ingen täckning för ett sådant resonemang. Jag skulle då bara vilja fråga hur herr Virgin under sådana förhållanden här kan säga att USA kräver att den humanitära hjälpen skall gå över Röda korset och att man därför inte kan räkna med att de medel som i vår Vietnammotion har förutsatts skulle kunna gå till humanitär verksamhet kan komma att tas i anspråk. Vad vet vi om vad USA kräver, och vilket inflytande har ett sådant krav på vår u-hjälppolitik? Det är tydligen så att företrädare för moderata samlingspartiet har bättre kontakt än vi med USA:s önskemål i dessa frågor.

Ja, herr talman, nu måste jag återfalla på ett klagomål som folkpartiets gruppleddare herr Dahln framförde under utrikesdebatten, nämligen att utrikesministern och statsministern inte deltog i den debatten i den utsträckning som de borde ha gjort. Jag hoppas att någon har möjlighet att framföra till herr Dahln vad jag nu säger. När herr Dahln ville göra gällande att socialdemokratin faller undan för vissa grupper sade han gentemot utrikesministern att vi är mycket kallsinniga på vårt håll beträffande investeringsgarantierna. Det kanske var oturligt eller av misstag, men formuleringen föll sig så, att förslaget om investeringsgarantier endast hade skickats på remiss till SSU. Det är en formulering som kan ha gjorts av misstag eller också är avsedd att spela ut det man talar om, nämligen att vi på något sätt skulle styra efter enstaka opinionsgrupper inom vår rörelse.

Det är mycket trist att behöva ta till källkritik för att komma till rätta med

denna typ av argumenteringar, men det roar mig ändå att i detta speciella fall läsa ur Kungl. Maj:ts proposition nr 101 år 1968 i frågan om investeringsgarantierna:

”Vid den fortsatta beredningen av ärendet inom finansdepartementet har upprättats en utredningspromemoria, PM angående ett svenskt system för investeringsgarantier (Stencil Fi 1967: 17).

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av SIDA, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, kommerskollegium, arbetsmarknadsstyrelsen, exportkreditnämnden, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) — — — Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Svensk industriförening och Svenska företagares riksförbund, handelskammarna i Stockholm och Göteborg samt Skånes handelskammare. Vidare har yttrande kommit in från Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU) och Kooperativa förbundet (KF).”

Så var det med den remissen.

Efter denna något nedslående diskussion om debattmoral skulle jag till slut bara vilja nämna en flerpartimotion, som jag varit med om att under-teckna och som kommer att utvecklas ytterligare av herr Nyman, som är huvudmotionär. Den gäller frågan om ett institut för proteinforskning, knutet till ett fältlaboratorium. Vi anser att utskottet därvidlag har varit litet lätt-sinnigt. Utskottet utgår, heter det, emellertid från att även frågor som sammanhänger med proteinforskningen och som anknyter till centrala problemställningar inom biståndsverksamheten blir uppmärksammade inom ramen för den utredning om inriktningen och utformningen av forskning med anknytning till u-landsproblem varom redan hemställts i det omtalade utlåtandet.

Det är naturligtvis förhoppningsfullt att räkna med detta, men om man läser

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

en annan formulering, där utskottet säger sig inte ha haft möjligheter att inhämta kunskaper i ämnet, kan man anföra att de möjligheterna hade funnits och kanske också hade bort utnyttjas, så att utskottet hade försäkrat sig om att utredningen verkligen skulle ha dessa uppgifter. Att det finns kunskaper att inhämta redan nu kan utläsas av det förhållandet att till grund för motionen ligger ett betydande arbete och ett betydande intresse, inte minst från Ingenjörsvetenskapsakademiens sida.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Ett par ord om det som herr Hansson nämnde allra sist i sitt anförande. Inom Förenta nationerna har man lagt upp ett stort forsknings- och utvecklingsarbete just för att få fram proteinrikare livsmedel. Jag tror att det är mer fördelaktigt att man satsar på de ansträngningarna än att gå fram med nationella proteinprogram.

Herr talman! När Förenta nationerna i höst skall lägga fast riktlinjerna för sitt andra utvecklingsårtionde har regeringarna i världen en fullkomligt unik chans till en total översyn och bedömning av hela FN:s biståndsverksamhet. Det har, som erinrats om i dagens debatt, under hösten framlagts en rad utredningar vilka ger ett mycket fylligt underlag för bedömning av FN-biståndets innehåll, omfattning och organisation. Det är de i dag så flitigt apostroferade Pearson-, Tinbergen- och Jackson-rapporterna, och det är det seminarium som hölls i Stockholm under Gunnar Myrdals ledning och med Inga Thorsson som inspiratör. Det är vidare FN:s utvidgade kommitté för program och koordinering som har lagt fram en analys i en rapport.

Det är angeläget att regeringarna griper detta unika tillfälle och att man gör en ordentlig granskning — kritisk och ingående men positiv till syftet — av FN:s biståndsverksamhet. Onekligen kommer det att behövas både målmed-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

vetna beslut och ordentliga organisatoriska ändringar för att röja upp i den något vildvuxna flora, som nu finns på detta område, och försöka leda in arbetet i effektivare banor.

Pearsonkommittén, som kom till på Världsbankens initiativ — tanken på Pearsongruppen väcktes av Världsbankens förre chef Mr. Woods vid ett möte i Stockholm — har gjort en mycket ingående analys av den hittillsvarande u-hjälpen, dess former och omfattning, samt lagt fram ett handlingsprogram. Det konstateras där att det totala biståndsfördelningen för närvarande är omkring 13 miljarder dollar och att det officiella biståndet är cirka hälften därav men i sjunkande. Endast genom att de privata insatserna ökat har totalflödet kunnat hållas uppe under de senaste åren. Det är värt att notera med stort bekymmer att av detta totala flöde går en växande andel tillbaka till de s. k. givarländerna i form av räntor och amorteringar. Problemet med u-ländernas skuldbörda förvärras för varje år, och man kommer, om inte nuvarande tendenser bryts, teoretiskt fram till en tidpunkt när kapitalflödet till u-länderna förbyts i sin motsats, så att mer pengar går ut från u-länderna än som kommer dit från industriländerna.

Pearsonrapporten tränger icke särskilt djupt in i denna problematik, och man kan därför säga att den ger en alltför ytlig bild av detta problem — kanske det allra svåraste — i kapitalflödet. Den svenska regeringen bör icke förtrötta att ta upp skuldbördan till behandling i FN-organen och försöka driva fram lösningar så att industriländerna lättar på villkoren och skriver av lånen i lämplig takt.

Pearsongruppen har rekommenderat ett fördubblat multilateralt bistånd, som skulle innebära en höjning från nuvarande 10 till 20 procent av det totala biståndet. Det kan tyckas vara ganska blygsamt för oss i Sverige, vars multilaterala del är omkring 40 procent. Men de stora industriländerna sköter ju

merendels själva större delen av sitt bistånd, och det är endast en liten rännil på cirka 10 procent som passerar genom FN-organen. När Pearson vill ändra på detta förtjänar han självfallet allas vårt stöd.

Det bilaterala stödet från de stora givarländerna är ofta mycket hårt bundet till leveranser från industrilandet till vederbörande u-land. Detta kan innebära att det s. k. givarlandet självt kan bestämma priserna för produkterna och på det sättet reducera värdet av hjälpen. Så sker också i stor utsträckning. Utredningar visar att u-länderna härigenom ofta får betala orimliga priser, 30—50 procent över världsmarknadspriserna. I sådana fall blir den s. k. u-hjälpen i själva verket en dold subvention till industrilandets eget näringsliv. Det vimlar av sådana brister och svagheter i det som går under namnet bistånd till de fattiga folken.

Pearsonrapporten sätter upp en hel del mål i siffror och procent, och det ser i och för sig tilltalande ut. Rapporten vänder sig i första hand till industriländerna i väster, främst USA. Man kunde säga att den allra främst riktar sig till amerikanska kongressen. Den målar en ljus bild. Herr Bohman som nyss talade föreföll vara positivt överraskad av detta. Den tycks liksom vilja visa att "det lönar sig att hjälpa". Rapporten säger att om u-hjälpen förbättras på det sätt man föreslår, bör u-länderna kunna utvecklas så pass hyggligt att biståndet kan upphöra omkring år 2000.

Det är en hoppgivande föreställning, som väl är ämnad att fungera som morot för industriländerna. Men här måste nog en ordentlig dosis tvivel tillsättas. I alla händelser kan en sådan ljusmålning icke få användas för att dämpa takten i biståndet ifrån de rika länderna.

En väsentlig punkt, ja, det kanske mest sensationella i hela Pearsonrapporten är påpekandet att kapitalbildningen och investeringarna i u-länderna i överväldigande grad beror på de

ras egna prestationer. Det framgår att 85 procent av alla investeringar i u-länderna under den period rapporten omspänner, d. v. s. efterkrigstiden, har kommit från u-länderna själva, och endast 15 procent av kapitalflödet har kommit ifrån industriländerna. Det är alltså en sanning med stor modifikation när herr Bohman nyss sade att det inte pågår någon kapitalbildning i u-länderna. Det är tvärtom förbluffande huru som dessa med sina små resurser kan få fram så mycket skattemedel och investeringskapital.

Pearsonrapporten har en ganska ensidig betoning av ekonomiska aspekter och privatekonomiska räntabilitetssynpunkter. Den är något konventionell till sin uppläggning. Dess rekommendationer är i hög grad kända från UNCTAD-konferenserna, ofullbordade symfonier kan man säga.

Desto angelägnare är det att den kompletteras med sådana sociala och socialpolitiska aspekter som FN-seminariet i Stockholm betonade med Inga Thorsson som pådrivare. Alltmer framstår det som väsentligt att u-ländernas ekonomiska utveckling förknippas med social utveckling och rättvisare fördelning.

Då är Jacksonrapporten så mycket tyngre vägande — en inträngande studie, som med sina 600 sidor är utomordentligt upplysande. Den är ytterligt kritisk mot FN:s biståndsverksamhet och de nuvarande organisatoriska formerna. Den syftar till att bedöma hur FN:s främsta biståndsorgan UNDP skall behöva ändras och utformas för att motaga en fördubblad hjälp under loppet av fem år. FN:s bistånd har från en blygsam början för 20 år sedan på cirka 100 miljoner kronor nu kommit upp i två miljarder kronor om året, främst genom UNDP, Internationella livsmedelsprogrammet (WFP) och barnfonden (UNICEF). Biståndet kan alltså komma att betyda ganska mycket om det sättes in på rätta ställen och i lämpliga former.

Men Jacksonrapporten är en depri-

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet merande läsning. Den talar om den "administrativa djungel" som råder i biståndsarbetet. Den slår ned på den huggsexa som utspelas mellan olika FN-organ om olika biståndsprojekt. Den klandrar och kritiserar FN-organen — UNESCO, Världshälsoorganisationen, Internationella arbetsorganisationer och vad de allt heter och många andra av de cirka 30-talet organ som finns inom FN:s ram — för deras sätt att bekämpa varandra och söka hugga för sig sina bitar och slå fram sina program, allt utan någon egentlig samordning. Det blir då ofta inte mottagarlandets behov och egen prioritering som avgör utan de olika biståndsorganens, som Jackson säger, skicklighet att "försälja" sina projekt. Jackson bedömer att i cirka 20 procent av UNDP:s projekt är s. k. dödkött i den meningen att de inte tillmätts hög prioritet av mottagarlandet. De skulle alltså motsvara cirka 40—50 miljoner dollar om året.

Lika allvarligt är att det tar så många år från det ett projekt börjar arbetas fram tills det är färdigplanerat. Ett uttryck härför är att det för närvarande i UNDP:s "rörledning", den process som projekten genomlöper, finns inte mindre än 1 200 biståndsprojekt.

Jackson pekar varnande på det öde som drabbade de urtida dinosaurerna som blev så stora och "kolossiga" att de till slut dukade under. Det är för att förhindra att ett sådant öde drabbar FN-organen som Jackson föreslår mycket ingripande organisatoriska omläggningar i UNDP, med ett reformerat UNDP som kärna och samordnare och med fackorganen som mindre självständiga men verksamma som bidragande organ.

Det är en hård kritik, men den är inte desperat. Den syftar till att hjälpa, och den målar ett bättre perspektiv. Det är utan tvivel en utomordentligt svår process att genomföra Jacksongruppens rekommendationer, särskilt när man skall söka begränsa fackorganens nuvarande mycket självständiga ställning.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Men förslagen förtjänar stöd, och vi har med tillfredsställelse hört hur utrikesministern kraftigt betonat att svenska regeringen kommer att stödja förslagen i deras huvuddelar. Statsutskottet ställer sig också mycket positivt härtill.

Det finns annars risk för att de stora givarländerna vänder sig bort från UNDP och än mer minskar sitt multilaterala bistånd eller låter Världsbanken ta hand om en ökad del av kapitalflödet med de mycket sämre villkor och högre räntor detta innebär för u-länderna. Världsbanken är närmast en internationell affärsbank och gör i och för sig en nyttig insats, men på strama villkor, och u-länderna har ett klennt inflytande i denna bank. Det är de stora industriländerna i väster, främst USA, som dominerar Världsbanken.

I en motion i första och andra kamraren har herr Mats Hellström och jag m. fl. tagit upp en del av dessa finansieringsfrågor beträffande u-hjälpen. Vårt huvudärende är dock att slå ett slag för ökat bistånd till den industriella verksamheten i u-länderna. Vi menar att detta är tvingande nödvändigt för att öka utvecklingstakten och skapa sysselsättning. Hittills har biståndet i hög grad haft tonvikt på infrastrukturrella åtgärder, på utbildning och jordbruk. Därigenom har en grundval skapats för industrialisering i många u-länder, och man kan avläsa lovande resultat. Det är angeläget att detta arbete fullföljs med ett aktivare stöd åt industrialiseringen för att bemästra de sociala verkningar och lösa de svåra arbetslöshetsproblem som uppstår genom folkomflyttningen från landsbygden till storstäderna, där människorna ofta driver omkring arbetslösa, proletariseras och bildar ghetton i en förfärande omfattning.

Det är fördenskull angeläget att driva fram en ökad takt i industrialiseringen för att kunna ge arbete åt dem som lämnar landsbygden. Den s. k. gröna revolutionen kommer att förstärka

tendenserna till avflyttning från landsbygden och in till tätorterna och storstäderna i u-länderna.

För att bemästra de sociala verkningarna av en sådan folkomflyttning krävs snabbare industrialisering i u-länderna. Det är en process som kommer att behöva ett ökat både offentligt och kommersiellt bistånd. Kommersiella insatser kan ibland snabbare än offentligt bistånd påskynda överföring av industriell teknik och teknisk kunskap.

Jag är glad över att notera statsutskottets mycket positiva behandling av vår motion på s. 10—13 i utlåtandet. Betoningen att våra önskemål redan delvis beaktas i biståndsarbetet är korrekt, men vi vill förstärka detta drag. Det är därför tilltalande att SIDA förbereder och planerar ett utvidgat stöd till u-ländernas industrialisering. Vi förutsätter att dessa synpunkter mer markant skall framföras i biståndsdebatten i FN:s olika organ.

Vi tar också i motionen upp frågan om Världsbanken till resonemang och uttalar vår tveksamhet om lämpligheten att förstärka dess inflytande. Vi vill hellre skjuta fram ett reformerat UNDP och förordar mycket energiskt att Världsbankens avläggare, Internationella utvecklingsfonden (IDA), ges ökade resurser. Där har Sverige en fin tradition genom att dels ge betydande bidrag — till och med extrabidrag — dels genom att också vara kraftigt pådrivande när det gäller att fylla på IDA:s fonder. Det är uppenbart att de västliga industristaterna nu är saktfärdiga härvidlag, och det tycks som om flera av dem är inne i en process av omprövning av sin inställning till u-hjälpen. Besvikelserna har naturligtvis varit åtskilliga under u-hjälpens korta tid, dels genom bristande organisatorisk effektivitet, dels genom det tvivel och den skepsis som instabiliteten i många u-länder vållat. Man kan också som ett bistert faktum konstatera att u-länderna lägger ned nästan dubbelt så mycket årligen på militära rustningar som bruttokapital-

utflödet till dem utgör. Det är en storleksordning på 12—13 miljarder dollar i kapitalutflöde dit och en beräknad årlig militär rustning i u-länderna på cirka 20 miljarder dollar. Det är en beklämmande prioritering som kastar en skugga över hela biståndsdebatten. Men det finns för oss inget annat än att fortsätta på den inslagna vägen för att lindra en nöd som ligger bortom vår vardagliga fattningsförmåga.

Statsutskottet säger liksom Kungl. Maj:t att det internationella och svenska biståndet bör medverka till "en samhällsutveckling i demokratisk riktning". Det är ett önskemål som vi alla kan instämma i, och det är naturligt för en svensk att göra så.

Samtidigt måste vi konstatera att demokratierna är ytterligt sällsynta bland u-länderna. Kanske endast Indien kan formellt sägas uppfylla det kriteriet. Utvecklingen mot demokrati går mycket sakta och ingalunda säkert. Det är uppenbart att man måste hysa måttliga förväntningar i den vägen under lång tid. Under tiden får vi ge bistånd även till diktaturer och enpartistater — annars är det risk för att vi får sitta med vårt bistånd för oss själva.

Mot den bakgrunden har den senaste tidens diskussion i vårt land beträffande ländervalvet verkat något konstlad. Frågeställningen — som ibland har sammanfattats i slagordet om "vi skall hjälpa Etiopien eller Cuba" — är skruvad och onödigt hårdragen. Jag kan helt instämma i vad utrikesministern och statsutskottet säger, att nya insatser i första hand bör gå till länder vilkas regeringar bedriver en politik som främjar såväl ekonomisk och social utjämning som utveckling. Men det är alldeles uppenbart att begreppet måste ges en vid tolkning och appliceras med tålmod. Det kan inte få komma i fråga att vi abrupt skulle avbryta våra hjälpinsatser i länder som t. ex. Etiopien eller Pakistan. Det skulle allvarligt skada våra möjligheter att verka i Förenta nationerna och det internationella bi-

ståndsarbetet, samtidigt som det skulle innebära att vi lämnade ett par av världens fattigaste folk i sticket på irrationella grunder. Låt oss hellre pröva mer positiva metoder, t. ex. sådana som de SIDA nu söker använda i projektet CADU i Etiopien med förbehåll om en mer demokratisk jordlagstiftning. Sådana metoder pekar framåt och kan hjälpa de svagaste medborgarna i berörda länder.

För övrigt anser jag att statsutskottet på ett skickligt och klokt sätt formulerat en praktisk och hållfast handlingslinje vad gäller ländervalvet och vissa andra något kontroversiella detaljfrågor.

Till dem som begär att vi skall söka uppnå enprocentsmålet tidigare än vad den av riksdagen fastlagda flerårsplanen innebär, d. v. s. tidigare än 1974/75, vill jag hävda att med nuvarande starka påfrestningar på bytesbalansen, vilka kan väntas bestå ännu något år, kan vi vara glada om denna ambitiösa plan kan genomföras så som den är tänkt. Det innebär att Sveriges offentliga u-hjälp sannolikt växer snabbare än i något annat land i världen. Vi skall heller inte underskatta de påfrestningar denna flerårsplan för u-hjälp kommer att få på vår bytesbalans och våra strävanden till stabilitet i samhällsekonomin. Låt oss i stället se till att aktivisera opinionen så att den är starkt positiv även när biståndet om några år passerar tvåmiljardersstrecket. Det är viktigare än att nå enprocentsmålet något år tidigare än det årtal riksdagen uttalat sig för.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Vad vi anförde från vårt partis sida när u-landshjälpen diskuterades i fjol, nämligen att enprocentsmålsättningen inte i och för sig är huvudfrågan utan att *inriktningen* av stödet till utvecklingsländerna är det, är fortfarande lika aktuellt.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Liksom i fjol vill utskottet i det nu föreliggande utlåtandet att såväl termen "huvudmottagarländer" som termen "prioritetsländer" om möjligt undvikas. Man skall, säger utskottet, inte skapa föreställningar om en fastlåsning till viss länderkrets.

När det gäller att följa en linje, som kan inge "föreställningar" om den svenska utvecklingshjälpens inriktning behöver väl inga farhågor hysas — tvärtom! Det vore bra om klarhet skapas att vägledande för biståndsinsatserna från svensk sida är att stödja och hjälpa länder och regimer, vilkas utveckling går i en ekonomiskt och socialt progressiv riktning. I motionsparet I: 453 och II: 499 vid årets riksdag har vår grupp uttryckt denna inställning på följande sätt: "U-landsbiståndet bör inte ges till länder, vilkas maktstruktur skyddar en orättvis inkomst- och förmögenhetsfördelning med påföljd att stödet utifrån blir ett stöd för de redan rika och maktägande. Därigenom konserveras rådande maktförhållanden och fördröjes i själva verket en ekonomisk och social utveckling till fördel för befolkningens stora majoritet."

Samtidigt som utskottsutlåtandet innehåller formuleringar som ger uttryck åt samma tankegångar, heter det emellertid också att vi gradvis bör åstadkomma en förskjutning, "så att nya insatser i första hand kommer i fråga i sådana länder".

I motioner vid förra årets riksdag drog vi konkreta slutsatser av resonemang om att förskjuta det svenska utvecklingsbiståndet till länder med ekonomiskt och socialt progressiv utveckling. Vi nämnde två länder, nämligen Cuba och Vietnam. Sakligt bärande skäl anfördes för dessa förslag. Men utskottet ansåg vid detta tillfälle likväl att förslaget borde avvisas därför att det restes "utan föregående utredning".

I år uttrycker sig utskottet i andra ordvändningar men intar i sak samma avvisande hållning. Det har från utskottets sida ingalunda uteslutits att ett

väsentligt större utvecklingssamarbete med Cuba under kommande år kan bli möjligt och motiverat. Än märkligare blir fortsättningen i utlåtandet: "Utskottet förutsätter dock att denna fråga i första hand bedöms och prövas av Kungl. Maj:t och SIDA."

Vilken roll vill egentligen utskottet tilldela riksdagen — att avvakta och registrera regeringens ställningstagande eller att hävda en egen mening? Och hur blir det egentligen i praktiken med talet om "gradvis" förskjutande av utvecklingsbiståndet till länder av den kategori det här är fråga om?

I årets statsverksproposition upptas under rubriken gåvobistånd för Cuba en summa av endast 2,5 miljoner kronor. I det motionspar jag nyss åberopade föreslår vi en uppräkningsmedel på ytterligare 20 miljoner kronor och pekar på en rad angelägna behov, såsom medicinsk utrustning och mediciner.

När det gäller bistånd åt Vietnam vill jag helt underkänna ståndpunkten att två tredjedelar av det sammanlagda belopp som föreslås såsom bistånd till Demokratiska republiken Vietnam skall få utnyttjas först när USA-imperialismen tvingats upphöra med sitt anfallskrig. I detta läge när USA utvidgar sitt smutsiga krig i Sydostasien är en sådan hållning en absurditet. Vilken etikett stödet till såväl Nordvietnam som republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering ges är naturligtvis inte det avgörande. Väsentligt är att hjälp ges och att den ges nu. Hur detta uppfattas i USA och av den man som för evigt fått sitt namn förknippat med detta utrottningskrig är en underordnad fråga. Väsentligt är att en vidgad svensk hjälp till Vietnams folk i nuet svarar mot solidaritetens bud gentemot ett överfallet folk och överensstämmer med kraven hos en växande svensk opinion.

I motionsparet I: 334 och II: 366 har vi yrkat om anslag på sammanlagt 75 miljoner kronor för bistånd till Demokratiska republiken Vietnam att helt

utgå under budgetåret 1970/71, att ingen ränte- eller återbetalningsskyldighet bör förekomma samt att riksdagen på samma villkor anvisar 75 miljoner kronor till Sydvietnams provisoriska revolutionära regering. Vi anser att ett stöd av denna omfattning är rimligt avvägt.

Herr talman! Problemet stöd åt Vietnam visar frågan i hela dess vidd, nämligen vad som nyligen av utrikesministern blivit nämnt med de rätta orden: följderna av kapitalistisk och imperialistisk politik i dess mest avskyvärda form. Kampen mot imperialismen är därför en huvudfråga för att få fred och frihet åt folken att bygga sina samhällen och gestalta sina förhållanden såsom de själva önskar.

I detta sammanhang står också frågan om stödet åt de nationella och sociala befrielseörelserna. Vi har från vår grupps sida i flera år aktualiserat denna fråga och ställt konkreta förslag om ett svenskt stöd åt dessa befrielseörelser. Såväl i fjolårets motioner som i årets har vi ingalunda hemlighållit att det föreslagna stödet avsetts att ge politiskt och moraliskt stöd till befrielsekampen mot den portugisiska kolonialmakten och de befrielseörelser som kämpar mot denna.

Vi noterar att kravet röner allt starkare anslutning. Men vi nödgas också notera att utskottet fortfarande vill en begränsning av stödet till att utgå med blygsamma 700 000 kronor till Moçambique Institute samt till PAIGC med en miljon kronor. Vi har i motionerna I: 452 och II: 500 hänvisat till behovet av ett samlat stöd till de portugisiska koloniernas nationella organisationers sammanslutning — förkortat CONCP — som är erkända av de självständiga afrikanska staterna och av deras sammanslutning OAU. De organisationer som genom denna skulle kunna få del av stöd i sin frihetskamp är den redan nämnda PAIGC — rörelsen för Guineas och Cap Verde-öarnas självständighet. Vidare gäller det MPLA — folkrörelsen

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet för Angolas befrielse — och FRELIMO — Moçambiques befrielsefront.

Den socialdemokratiska utskotts- och riksdagsmajoriteten borde kanske lyssna mera till rörelsen och upphöra med det ängsliga undanglidandet från en konsekvent hållning till stöd för i princip samma rättvisesak för vilken folken i Sydostasien i dag kämpar.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herr Hansson har redan tidigare annonserat mitt inlägg. Det avser motionerna I: 333 och II: 371 — en fyrtio motion som RIFO visat intresse för och ställt sig bakom.

Motionerna tar upp proteinforskning som ett av de kanske viktigaste medlen för att lösa livsmedelskrisen i u-länderna. Det torde vara känt för oss alla att närmare två tredjedelar av världens befolkning i dag lider av en otillräcklig tillgång på näringsämnen, framför allt vad gäller proteiner. Om situationen skall vara tillfredsställande vid sekelskiftet måste enligt beräkningar fem à tio gånger mera proteiner än nu produceras.

Det är långt ifrån säkert att dessa mängder protein kommer att kunna produceras med de konventionella metoderna, även om dessa kraftigt förbättras. Intresset måste därför riktas även mot andra tänkbara proteinkällor. Dessa har det gemensamt att de än så länge är föga utvecklade och först på någon sikt kan ge utbyte i storproduktion inom realistiska ekonomiska ramar. Det är därför synnerligen nödvändigt att forskningen om dessa proteinkällor snart intensifieras. Speciellt måste den tillämpade delen av denna forskning förstärkas.

Vårt förslag i motionerna gäller inrättandet av en försöksstation i ett lämpligt u-land för samarbete med inhemska institutioner och företag. Det kan eventuellt vara ändamålsenligt att stationen inkopplas i ett samarbete med institutioner i andra nordiska länder.

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

Det vore intressant att vinna erfarenhet av om inte en gemensam station i ett u-land skulle kunna erbjuda synnerligen goda nordiska samarbetsmöjligheter på detta område.

Vid behandlingen av motionerna har utskottet pekat på vad som i fjol anfördes beträffande liknande motioner, nämligen att en del av den svenska biståndsverksamheten redan är särskilt inriktad på från proteinsynpunkt förbättrad kostsammansättning. Beträffande årets motioner framhåller utskottet att det "saknar underlag för en närmare bedömning av den i de nu förevarande motionerna aktualiserade frågan om inrättandet av en försöksstation i tillämplad biologi, främst proteinforskning". Utskottet förutsätter emellertid att frågor som sammanhänger med proteinforskningen och som anknyter till centrala problemställningar inom biståndsverksamheten blir uppmärksammade i den utredning om inriktningen och utformningen av forskning med anknytning till u-landsproblem som utskottet hemställde om i fjol. Någon sådan utredning har ännu inte tillsatts, och det finns inte heller några direktiv för en sådan.

Herr talman! Vi kanske borde vara helt nöjda med att motionerna hänvisats till en kommande utredning. Jag ställer mig dock frågande inför att utskottet deklarerar sig sakna underlag för bedömning av den aktualiserade frågan. Jag har frågat mig varför inte utskottet varit i kontakt med någon sakkunnig på området eller remitterat motionerna t. ex. till Ingeniörsvetenskapsakademien vilken, som herr Hansson erinrade om, alldeles särskilt intresserat sig för ett sådant fältprojekt. Möjligen kan förklaringen ligga i att liknande motioner behandlades så sent som i december förra året och då föranledde ett visst inhämtande av sakkunskap. Jag är också fundersam över om nämnda utredning, som ju i första hand skall utreda inriktningen och organisationen av forskning med anknyt-

ning till u-landsproblemen, är den rätta att ta upp just den här frågan. Jag tycker att mycket talar för att en sådan utredning kan bli en vid säck som proteinforskningen bland mycket annat släpps ned i och att det sedan inte kommer ut så mycket.

Jag kanske är pessimistisk, men jag tycker att den här frågan behöver tas upp av specialister. Det ärende motionerna har som jag försökt föra fram efter år är värda en stor uppmärksamhet. Nu är det inte lönt att strida mot ett enigt statsutskott, och jag får väl vara tacksam för att motionerna i år har blivit hänvisade till den nämnda utredningen. Min förhoppning är att kravet på ökad proteinforskning inte skall tystna i riksdagen, utan att det skall höras en dag.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag skall säga några ord med anledning av ett par motioner, väckta i denna kammare med mig som första namn och i andra kammaren av herr Oskarson m. fl., om vilka jag är glad att kunna säga att de har skrivits under av representanter för såväl centerpartiet som folkpartiet till ett antal för oss alla överstigande 20.

Motionerna tar upp frågan om fördelningen av anslaget på 25 miljoner kronor till humanitär hjälp åt Nordvietnam respektive 50 miljoner kronor till finansiellt utvecklingsbistånd åt samma land och föreslår en ändring så att beloppen skulle delas till lika stora delar åt vardera Nordvietnam och Sydvietnam.

Utskottsmajoriteten vill ge alla 25 miljonerna till Nordvietnam och hänvisar till den utomordentligt omfattande förstörelsen där — det är utskottets term, och jag tror nog att det i och för sig är riktigt att förstörelsen är stor i Nordvietnam. Riksdagens beslut 1968/69 gäller emellertid hela det krigshärjade Vietnam, såväl Nord som Syd. Frågan är hur mycket som nu erbjudes

Syd. Ja, av de aktuella 25 miljoner kronorna ingenting alls. Utskottet kryper nu bakom påståendet att andra medel än de i detta sammanhang aktuella går till humanitärt bistånd till Nord och Syd. Det som går till Syd delas så att FNL — alltså ingenting annat än Nord i en annan form — får en del och Saigon en del. Resultatet beträffande dessa medel blir alltså att Nord gynnas i förhållande till Syd.

Utskottet säger vidare att fördelningen skall fortsätta på samma sätt som hittills. Man frågar sig varför. Jo, det rådande stridsläget i Syd försvårar möjligheterna, säger utskottet, att förmedla humanitärt bistånd till Syd. Jag har vid flera tillfällen tidigare starkt kritiserat den okunnighet som utskottet härigenom lägger i dagen. Rent ut sagt är detta ett skalkeskjul för någonting som man inte vill göra.

Vad blir då det samlade resultatet? Jo, av de i detta utskottssammanhang icke aktuella humanitära medlen går mer än hälften till Nord och mindre än hälften till Syd. Av de i detta sammanhang aktuella humanitära medlen får Nord 25 miljoner kronor och Syd noll. Av de aktuella medlen för återuppbyggnad som utskottet berör skall Nord ha 50 miljoner kronor, om kriget tar slut före den 1 juli 1971, och Syd noll. Av kommande medel för återuppbyggnad respektive för humanitär verksamhet — de är alltså inte skilda åt i detta sammanhang — skall Nord få 75 miljoner kronor för vardera av de båda följande åren, om det uppsatta beloppet 225 miljoner kronor skall överföras till Vietnam. För Syd talas det om en planering, men den skall ske när realistiska förutsättningar härför kan anses föreligga. Det är, måste jag konstatera, alltså högst oklart vad "realistiska förutsättningar" betyder.

Detta anslagsbistånd har enligt min mening en våldsam slagsida till förmån för Nord. Vad detta än är — neutralitet är det i varje fall inte. Det är

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

ett klart partitagande för den ena krigförande parten, nämligen kommunist-sidan. Enligt min mening kan inte neutralitet nås om man inte är beredd att ge lika mycket till båda parter, eller ingenting åt någondera. I de motioner som här är aktuella har jag uttalat mig för att båda parter bör få bistånd och då lika mycket. De humanitära skälen härför väger tungt. Man bör inte skjuta frågan om fördelningen på framtiden, utan man bör redan nu bestämma sig för att fördela pengarna lika.

Herr **BLOMQUIST** (m):

Herr talman! Både i propositionen och i utskottets utlåtande framhålls hur viktigt det är att hos den breda folkopinionen skapa förståelse för ett, vad man kallar, nytt internationellt perspektiv och medvetande. Man är också medveten om att det därför är nödvändigt att kraftigt bygga ut informationsverksamheten för att kunna möta det alltmer ökande behovet av information om u-länderna.

Jag instämmer helt i kravet på ökad informationsverksamhet och noterar med tillfredsställelse att SIDA för nästa år ges ökade resurser till information i olika avseenden.

Vi vet — och det har framskyttat i vissa anföranden i dag — att intresset för u-landsbiståndet i vårt land för närvarande är begränsat. Detta faktum borde få oss att vara ytterligt måna om och på allt sätt stödja de grupper och sammanhang i vårt land där intresset verkligen finns.

Under rubriken Bidrag till enskilda organisationers bistandsverksamhet sorterar det statliga mellanhavandet med dessa grupper och deras insatser för u-landsbiståndet. Bland dessa organisationer har vi ett verkligt levande u-landsintresse och en stark vilja till värdefulla insatser. Missionen, som ligger mig nära, har i dag upprepade gånger apostroferats.

Herr Brundin har i sin plädering för reservation a vid punkten 11 visat på

Ang. det statliga utvecklingsbiståndet

de sakupplysningar som ges i reservationen — upplysningar som talar sitt tydliga språk om omfattningen av missionens insats på kulturell och humanitär bas och som motiverar en generösare anslagsgivning.

Från utskottets sida har svarats att man är medveten om de värdefulla insatser i biståndsarbetet som utförs av missionen och andra enskilda organisationer och att man tror att bidragsvolymen kommer att visa en fortsatt stigande kurva till följd av ansökningarnas egen bärkraft och kvalitet. Detta låter ju både fromt och förhoppningsfullt. Man tillägger också att vederligen inga bidragsansökningar har behövt avvisas på grund av brist på medel och därför behöver man ingen fixerad gräns för anslaget till de frivilliga organisationerna.

Jag undrar om detta är riktigt. Tidigare i år underhandlade Svenska kyrkans missionsstyrelse med SIDA om ett mycket omfattande skolutbyggnadsprogram i Madras-regionen i Indien — ett projekt som är integrerat i statens eget utvecklingsprogram, med Tamilkyrkan som huvudman, som skulle svara för driften i samverkan med den indiska staten. SIDA gav då den upplysningen att man inte kunde åtaga sig detta just på grund av brist på medel.

Låt mig också fästa uppmärksamheten på den internationella missions-sjukvården. Den är i en rad länder stor i jämförelse med dessa länders statliga sjukvård, och det säger sig självt att den är mycket väsentlig för dessa länder. I Indien t. ex. beräknas den av missionen bedrivna sjukvården vara 18 procent och i Tanzania 45 procent av den totala sjukvården i landet.

Kraven på att få modernare sjukhus och än mer välutbildad personal gör det allt svårare med finansieringen. Risk för nedskärning av antalet sjukhus föreligger. Här finns alltså ett verkligt behov av hjälp till missionen för att den skall kunna fullfölja sina humanitära åtaganden.

Nu undrar jag om inte tiden snart är inne då vi ser över bidragsreglerna — de som nu gäller — så att det skapas möjligheter att ge anslag till driftkostnader för skolor och för sjukhus. Som bekant går det inte nu.

Herr talman! Jag nämnde i början av mitt anförande hur viktigt det är att stödja de grupper i vårt land som verkligen har ett levande u-landsintresse — stödja deras aktiva konkreta insatser — ty det är det bästa sättet att bevara och fördjupa deras intresse och goda vilja. Jag vill ytterligare trycka på det. Inom kyrkan och samfunden pågår ett intensivt studiearbete i u-landsfrågor. Vid konferenser och möten tas u-landsproblematiken upp på ett mycket kvalificerat sätt. Varför? Jo, missionsintresset har sedan gammalt grundlagt inte bara intresse för utan även en solidaritet med människor i den tredje världen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Ang. vägen till 1 % målet

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 55.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2**Ang. vägen till 1 % målet**

(Debatt rörande denna punkt hade förekommit i anslutning till behandlingen av punkten 1 i detta utlåtande.)

I denna punkt hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 450, av herrar *Helén* och *Bengtson*, samt II: 497, av herr *Hedlund* och herr *Gustafson* i Göteborg, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära initiativ till överläggningar mellan riksdagspartierna om ett snabbare uppnående av det s. k. 1 % målet, varvid dessutom borde beaktas motionernas krav på

a) att återuppbyggnadshjälpen till Vietnam skulle finansieras genom medelstildelning utöver den som krävdes för 1 %-planens förverkligande,

b) att i avvaktan på resultatet av här föreslagna förhandlingar eventuella utbetalningar av det till Nordvietnam utlovade kreditbiståndet finge ske över tilläggsstat samt

c) att riksdagen i anslutning till nu aktuella beslut i fråga om den svenska Vietnamhjälpens måtte fastslå, att denna avsåges omfatta såväl Nord- som Syd-vietnam.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 450 och II: 497 i vad de avsåge överläggningar mellan riksdagspartierna om ett snabbare uppnående av 1 % målet.

Reservation hade anförts, beträffande överläggningar mellan riksdagspartierna om ett snabbare uppnående av 1 % målet, av herrar *Dahlén* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Lindblad* (fp), *Wikström* (fp), *Olle Eriksson* (cp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp), *Andersson* i Knäred (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 450 och II: 497, såvitt nu vore i fråga, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till överläggningar mellan riksdagspartierna om ett snabbare uppnående av 1 % målet samt att vid dessa överläggningar även måtte beaktas motionernas krav att återuppbyggnadshjälpen till Vietnam skulle finansieras genom medelstildelning utöver den som erfordrades för 1 %-planens förverkligande.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna

Ang. u-landsinvesteringar och investeringsgarantier

proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 34.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 3**Ang. u-landsinvesteringar och investeringsgarantier**

(Debatt rörande denna punkt hade förekommit i anslutning till behandlingen av punkten 1 i detta utlåtande.)

I förevarande punkt hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 272, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 309, av herr *Holmberg m. fl.*, i vad avsåge tre yrkanden, nämligen att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att riktlinjer måtte utarbetas för hur

samarbetet mellan näringslivet och de biståndsgivande myndigheterna skulle kunna utvecklas i enlighet med vad som anförts i motionerna, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att ett särskilt utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar måtte bildas enligt i motionerna uppdragna riktlinjer, samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att investeringsgarantisystemet måtte utsträckas och tillämpas på sätt som i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 450, av herrar *Helén* och *Bengtson*, samt II: 497, av herr *Hedlund* och herr *Gustafson* i Göteborg, i vad avsåge två yrkanden, nämligen att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en utredning måtte tillsättas för att närmare undersöka vilka andra åtgärder, som kunde vidtagas för att stimulera från biståndssynpunkt motiverade svenska u-landsinvesteringar, varvid borde beaktas vad som i motionerna anförts beträffande en fond för förinvesteringar, särskilda exportkreditförmåner och ett eventuellt statligt investeringsföretag för u-landsetableringar, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att reglerna för investeringsgarantier för u-landsinvesteringar ändrades så, att de i princip skulle kunna utgå för investeringar i alla länder som definitionsmässigt hänfördes till u-länder,

dels de likalydande motionerna I: 557, av herr *Möller m. fl.*, och II: 498, av herr *Hellström m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i anslutning till behandlingen av bilaga 5 i statsverkspropositionen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala önskvärheten av en successiv tyngdpunktsförskjutning inom biståndspolitikerna, varvid bistånd till industriell verksamhet borde givas samma vikt som övriga prioriterade ändamål i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 560, av herr *Ottosson m. fl.*, och II: 654,

Ang. u-landsinvesteringar och investeringsgarantier

av herr *Hovhammar m. fl.*, vari förslagslågits, att riksdagen skulle besluta, att garantier lämnades för investeringar i u-länder oberoende av vårt bilaterala utvecklingsbistånd,

dels ock motionen II: 625, av herr *Fäldin m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte uttala, att Sverige borde arbeta för internationella överenskomelser om sådana enhetliga regler för direkta investeringar i u-länderna, att en positiv utveckling i respektive u-land verksamt främjades, samt hemställa hos Kungl. Maj:t om att Sveriges representanter i FN och dess organ finge i uppdrag att verka i nämnda syfte.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 557 och II: 498 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anført angående bistånd till industriell verksamhet,

2. att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 625 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført angående enhetliga regler för direkta investeringar i u-länderna,

3. att riksdagen måtte avslå dels motionerna I: 272 och II: 309 i vad de avsåge riktlinjer för samarbetet mellan näringslivet och biståndsmyndigheterna samt upprättande av ett utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar, dels motionerna I: 450 och II: 497 i vad de avsåge utredning av åtgärder för att stimulera svenska u-landsinvesteringar m. m.,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 272 och II: 309, I: 450 och II: 497 samt I: 560 och II: 654 i vad de avsåge det svenska investeringsgarantisystemets tillämpning.

Vid punkten hade avgivits tre särskilda, med 3—5 betecknade reservationer.

I reservationen 3, beträffande utredning av åtgärder för att främja svenska u-landsinvesteringar, hade herrar *Boh-*

man (m), *Dahlén* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Lindblad* (fp), *Brundin* (m), *Wikström* (fp), *Olle Eriksson* (cp), *Nordstrandh* (m), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m) och *Ullsten* (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført i anledning av motionerna I: 272 och II: 309 samt I: 450 och II: 497 i vad de avsåge utredning av åtgärder för att främja svenska u-landsinvesteringar.

I reservationen 4, beträffande det svenska investeringsgarantisystemets tillämpning, hade herrar *Bohman* (m), *Dahlén* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Lindblad* (fp), *Brundin* (m), *Wikström* (fp), *Olle Eriksson* (cp), *Nordstrandh* (m), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m) och *Ullsten* (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 272 och II: 309, I: 450 och II: 497 samt I: 560 och II: 654, i vad de avsåge det svenska investeringsgarantisystemets tillämpning, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført.

Reservationen 5, beträffande enhetliga regler för direkta investeringar i u-länderna, hade avgivits av herr *Brundin* (m) och herr *Petersson* i Gäddvik (m), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr VIRGIN (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3 och 4.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. u-landsinvesteringar och investeringsgarantier

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 och 2 samt där- efter särskilt avseende vartdera mom. 3 och 4.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i mom. 1 och 2.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten 3 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 56.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de gällande mom. 4 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten 3 mom. 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 56.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkten 4**Ang. biståndets länderinriktning m. m.**

(Debatt rörande denna punkt hade förekommit i anslutning till behandlingen av punkten 1 i detta utlåtande.)

I denna punkt hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 272, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 309, av herr *Holmberg m. fl.*, i vad avsåge hemställa att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att avgörande vid val av mottagarländer för den svenska u-hjälpen borde vara hjälpbehovet och möjligheten att uppnå god utvecklingseffekt och icke politiska värderingar,

dels de likalydande motionerna I: 450, av herrarna *Helén* och *Bengtson*, samt II: 497, av herr *Hedlund* och herr *Gustafson* i Göteborg, i vad avsåge anhållan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad som anförts i motionerna beträffande principerna för val av mottagarländer för svenskt bistånd,

dels de likalydande motionerna I: 453, av herr *Werner*, och II: 499, av herr *Hermansson m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen såsom förslagsanslag skulle anvisa sammanlagt 22,5 miljoner kronor till Cuba,

dels de likalydande motionerna I: 556, av fru *Lindström m. fl.*, och II: 648, av fru *Dahl m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala, att det svenska utvecklingssamarbetet med Cuba under de närmaste åren successivt borde givas en väsentligt större omfattning än för närvarande,

dels de likalydande motionerna I: 566, av herrarna *Wikström* och *Lindblad*, samt II: 646, av herrarna *Ahlmark* och *Ullsten*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att regeringen snarast måtte upptaga förhandlingar med Zambia i avsikt

att giva s. k. mjuka krediter till Zambia för projekt av infrastrukturell karaktär, dels ock motionen II: 207, av herr *Björck* i Nässjö, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Chile utsåges som huvudmottagarland för det svenska u-landsbiståndet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 272 och II: 309 i vad de avsåge uttalande om biståndets länderinriktning,

2. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 450 och II: 497 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anfört angående biståndets länderinriktning,

3. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 556 och II: 648, I: 566 och II: 646 samt II: 207 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående bistånd till Chile, Cuba och Zambia,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 453 och II: 499 angående bistånd till Cuba.

Vid punkten hade avgivits två särskilda, med 6 och 7 betecknade reservationer.

I reservationen 6 hade herrarna *Bohman* (m), *Brundin* (m), *Nordstrandh* (m) och *Petersson* i Gäddvik (m) ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 272 och II: 309, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda om biståndets länderinriktning.

I reservationen 7 hade herrarna *Bohman* (m), *Brundin* (m), *Nordstrandh* (m) och *Petersson* i Gäddvik (m) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den ändrade avfattning, denna reservation visade.

Ang. biståndets länderinriktning m. m.

Herr VIRGIN (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 6 och 7.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 453 och II: 499.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten 4 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 18.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i mom. 2.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan med godkännande av vad utskottet uttalat samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med godkännande av det uttalande, som förordats i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 7 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av vad utskottet uttalat, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten 4 mom. 3 med godkännande av vad utskottet uttalat, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med godkännande av det uttalande, som förordats i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Ang. familjeplanering

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;
Nej — 20.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes enligt de avseende mom. 4 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 453 och II: 499; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 5—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9**Ang. familjeplanering**

(Debatt rörande denna punkt hade förekommit i anslutning till behandlingen av punkten 1 i detta utlåtande.)

Beträffande familjeplanering hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 272, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 309, av herr *Holmberg m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att ett familjeplaneringsinstitut måtte inrättas i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 272 och II: 309 i vad de avsåge inrättande av ett familjeplaneringsinstitut.

Reservation hade anförts, beträffande inrättande av ett familjeplaneringsinstitut, av herrar *Bohman* (m), *Brun-din* (m), *Nordstrandh* (m) och *Petersson* i Gäddvik (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 272 och II: 309, i vad de avsåge inrättande av ett familjeplaneringsinstitut, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført.

Herr **VIRGIN** (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

Ang. humanitärt bistånd

nen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 19.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 10**Ang. humanitärt bistånd**

(Debatt rörande denna punkt hade förekommit i anslutning till behandlingen av punkten 1 i detta utlåtande.)

Beträffande humanitärt bistånd m. m. hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 272, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 309, av herr *Holmberg m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att den föreslagna hjälpen till Vietnam borde omfatta såväl Nord- som Sydvietnam,

dels de likalydande motionerna I: 334, av herr *Werner*, och II: 366, av herr *Hermansson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen, med bifall till förslaget i proposition nr 1 om anslag under tredje huvudtiteln på sammanlagt 75 miljoner kronor för bistånd till Demokratiska republiken Vietnam, måtte besluta, att detta i sin helhet skulle kunna utgå under budgetåret 1970/71 samt att ingen ränte- eller återbetalningsskyldighet borde förekomma, samt att riksdagen på samma villkor såsom förslagsanslag måtte anvisa 75 miljoner kronor till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering,

dels de likalydande motionerna I: 450, av herrar *Helén* och *Bengtson*, samt

II: 497, av herr *Hedlund* och herr *Gustafson* i Göteborg, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla, att Sverige skulle vara berett att lämna ett omfattande bistånd till nödlidande i f. d. Biafra, varvid medel förutsattes bliva beviljade över tilläggsstat under innevarande budgetår,

dels de likalydande motionerna I: 452, av herr *Werner*, och II: 500, av herr *Hermansson m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen för stöd i olika former såsom förslagsanslag skulle anvisa dels 10 miljoner kronor till PAIGC, dels 10 miljoner kronor till FRELIMO och andra befrielseströrelser att fördelas genom CONCP,

dels de likalydande motionerna I: 554, av herr *Hansson m. fl.*, och II: 660, av herr *Svensson* i Kungälv m. fl., vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala, att även det belopp om 50 miljoner kronor som avsåges för återuppbyggnadsbistånd till Nordvietnam under budgetåret 1970/71 om så befunnos nödvändigt helt eller delvis borde kunna utnyttjas för humanitärt bistånd,

dels de likalydande motionerna I: 567, av herr *Akerlund m. fl.*, och II: 370, av herr *Oskarson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte för budgetåret 1970/71 under rubriken Fältverksamhet anvisa för humanitärt bistånd till Republiken Vietnam (Sydvietnam) 12 500 000 kronor och till Demokratiska republiken Vietnam (Nordvietnam) 12 500 000 kronor samt under rubriken Finansiellt utvecklingsbistånd till Republiken Vietnam (Sydvietnam) anvisa 25 000 000 kronor och till Demokratiska republiken Vietnam (Nordvietnam) 25 000 000 kronor,

dels ock motionen II: 372, av herr *Akerlind*.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 450 och II: 497 i vad de avsåge uttalande om bistånd till f. d. Biafra,

Ang. humanitärt bistånd

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 272 och II: 309 i vad de avsåge uttalande om bistånd till Vietnam,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 334 och II: 366 angående biståndet till Vietnam,

4. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 554 och II: 660 angående biståndet till Vietnam som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anfört,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 567 och II: 370 angående biståndet till Vietnam,

6. att riksdagen måtte avslå motionen II: 372 angående biståndet till Vietnam,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 452 och II: 500 angående stöd till vissa befrielseörelser.

Vid punkten hade avgivits två särskilda, med 9 och 10 betecknade reservationer.

I reservationen 9, beträffande humanitärt bistånd till Vietnam, hade herrar *Bohman* (m), *Brundin* (m), *Nordstrandh* (m) och *Petersson* i Gäddvik (m) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 272 och II: 309, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående biståndet till Vietnam.

Reservationen 10, beträffande stöd till vissa befrielseörelser, hade avgivits av herrar *Dahlén* (fp), *Lindblad* (fp), *Wikström* (fp), *Enskog* (fp) och *Ullsten* (fp), vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **VIRGIN** (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 9.

Herr **ÅKERLUND** (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 567 och II: 370.

Herr **WERNER** (vpk):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 334 och II: 366 samt I: 452 och II: 500.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i *mom. 1*.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande *mom. 2* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten 10 *mom. 2*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

Ang. bidrag till enskilda organisationers biståndsverksamhet

hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 18.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjordes i enlighet med de avseende *mom. 3* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 334 och II: 366; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Därpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *mom. 4*.

Ytterligare gjordes enligt de angående *mom. 5* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 567 och II: 370; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *mom. 6*.

Slutligen gjordes i enlighet med de i fråga om *mom. 7* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 452 och II: 500; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 11**Ang. bidrag till enskilda organisationers biståndsverksamhet**

(Debatt rörande denna punkt hade förekommit i anslutning till behandlingen av punkten 1 i detta utlåtande.)

I denna punkt hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 272, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 309, av herr *Holmberg m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de av SIDA nu tillämpade reglerna för utlandsbistånd genom missionen och frivilliga organisationer måtte omarbetas, så att sådant stöd utökades,

dels ock de likalydande motionerna I: 550, av herr *Andersson, Ingvar, m. fl.*, och II: 501, av herr *Werner m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, att minst 15 miljoner kronor av det under punkten C 2, Fältverksamhet, i bilaga 5 till statsverkspropositionen föreslagna anslaget skulle användas till utvecklingsbistånd via missionen och andra enskilda biståndsorganisationer.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 272 och II: 309 i vad de avsåge ändring av reglerna för bidrag till enskilda organisationers biståndsverksamhet,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 550 och II: 501 angående bidrag med visst minimibelopp till enskilda organisationers biståndsverksamhet.

Reservationer hade anförts av

a. herrar *Bohman* (m), *Brundin* (m), *Nordstrandh* (m) och *Petersson* i Gäddvik (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 272 och II: 309, i vad de avsåge ändring av reglerna för bidrag till enskilda organisationers biståndsverksamhet, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts,

2. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 550 och II: 501, angående bidrag med visst minimibelopp till enskilda organisationers biståndsverksamhet, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts; samt

b. herrar *Dahlén* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Lindblad* (fp), *Olle Eriksson* (cp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp) och *Andersson* i Knäred (cp), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr VIRGIN (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation a.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkandens propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Brundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en

Om vidgat stöd till motståndsrörelser
början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för propositionen.

Då emellertid herr *Brundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 22.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 12—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om vidgat stöd till motståndsrörelser

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner om vidgat stöd till motståndsrörelser.

(Debatt rörande detta utlåtande hade förekommit i anslutning till behandlingen av punkten 1 i statsutskottets utlåtande nr 84.)

Till utrikesutskottet hade hänvisats två likalydande motioner, I: 535, av herrar *Wikström* och *Lindblad*, samt II: 624, av herrar *Ahlmark* och *Ullsten*, om vidgat stöd till motståndsrörelser. I motionerna hade anhållits,

att riksdagen måtte uttala sig för att giva ett vidgat stöd till motståndsrörelser i främst södra Afrika i enlighet med vad som i motionerna angivits,

att riksdagen måtte uttala sin anslutning till de i motionerna angivna riktlinjerna och principerna för svenskt stöd till motståndsrörelser i den s. k. tredje världen, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att regeringen måtte tillsätta en särskild beredning, med representation från de demokratiska politiska partierna, med uppgift att bereda och fatta beslut om stöd till motståndsrörelser.

Om åldersgränser för rekrytering och utbildning av hemvärnsungdom

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 535 och II: 624 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Dahlén*, *Axel Andersson* och *Gustafson* i Göteborg (samtliga fp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 535 och II: 624 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanternas anförda om stöd till motståndsrörelser i den s. k. tredje världen.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Debatten på denna punkt har förts i samband med biståndsdebatten, varför jag nu ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad utrikesutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 22.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1970/71 till utrikesförvaltningen, m. m., jämte motion; samt

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Svenska institutets organisation och uppgifter, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statligt stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärdet jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Om åldersgränser för rekrytering och utbildning av hemvärnsungdom**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 18, under åberopande av utdrag av

Om åldersgränser för rekrytering och utbildning av hemvärnsungdom

statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 20 februari 1970, föreslagit riksdagen att dels godkänna de riktlinjer för ett ökat statligt stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärdnet, m. m. som angivits i statsrådsprotokollet, dels anvisa medel för nämnda bidrag och verksamhet.

Beträffande ungdomsverksamheten inom hemvärdnet hade departementschefen anslutit sig till 1966 års värnpliktskommittés uppfattning, att hemvärnsungdomar icke borde få antagas som hemvärnsmän förrän det år de fyllde 18 år och då under förutsättning att de hade genomgått viss grundläggande utbildning. Detta innebure en höjning av antagningsåldern med ett år. Departementschefen hade framhållit, att inga som helst rekryteringsåtgärder borde få riktas mot ungdomar som icke hade uppnått den ålder då rekrytering finge ske — det år de fyllde 15 år — och att stridsutbildning icke borde få förekomma förrän det år vederbörande fyllde 16 år.

I förevarande punkt hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 412, av herr *Åkerlund*, samt II: 455, av herrar *Oskarson* och *Thylén*, såvitt nu vore i fråga,

dels motionen I: 1033, av herr *Palm*,

dels ock de likalydande motionerna I: 1034, av herr *Strandberg m. fl.*, och II: 1195, av herr *Oskarson m. fl.*, såvitt nu vore i fråga.

I motionen I: 1033 hade yrkats, att riksdagen skulle godkänna de riktlinjer departementschefen anfört för ökat stöd till hemvärdnet m. m. med den ändringen, att riksdagen måtte uttala som sin mening, att rekryteringen till hemvärdnet icke finge ske av ungdom under 16 år, att den lägsta åldern för ungdomsutbildning inom hemvärdnet borde fastställas till 17 år, samt att stridsutbildning i gängse mening icke finge förekomma förrän det år vederbörande fyllde 18 år.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionen I: 1033 om åldersgränser för rekrytering och utbildning av hemvärnsungdom,

2. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1034 och II: 1195, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anfört om traktamenten och årliga tjänstgöringspremier till hemvärnsmän i det allmänna hemvärdnet,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 412 och II: 455 i vad de avsåge olycksfallsskyddet för hemvärdnets personal,

4. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1034 och II: 1195, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om behovet av kvalificerad skrivpersonal vid hemvärdnets stridsskola,

5. att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts förslag till riktlinjer för ett ökat statligt stöd till hemvärdnet, m. m.

Herr **PALM** (s):

Herr talman! Jag har i motionen I: 1033 yrkat att åldersgränsen för stridsutbildning av hemvärnsungdom inte skall sättas lägre än 18 år, d. v. s. den egentliga värnpliktsåldern. Mina skäl är av principiell natur och ingalunda förestavade av någon försvarsnegativism.

Jag har den uppfattningen att ynglingar inte skall dras in i militärutbildning så tidigt som föreslås i propositionen. Det torde vara långt ifrån säkert att den allmänna mognaden numera kan anses ske mycket tidigare än förr.

Jag anser detta vara en central fråga, och jag noterar med tillfredsställelse att departementschefen inte har anslutit sig till utredningens förslag om att för denna kategori tillsätta särskilda rekryteringskonsulenter. Propo-

Om åldersgränser för rekrytering och utbildning av hemvärnsungdom

sitionen ger heller inte anslutning till utredningens förslag att med stöd av värnpliktslagen införa obligatorisk hemvärnsutbildning.

Om utskottet dessutom hade kunnat slå fast att ingen stridsutbildning får företagas före värnpliktsåldern, 18 år, hade jag som motionär varit nöjd. Nu sägs i propositionen 18 år 1970 "att stridsutbildning inte bör få förekomma förrän det är vederbörande fyller 16 år". Det är detta som föranlett mig att motionera i frågan. Nu har emellertid utskottet gjort en annan formulering än den som förekommer i propositionen.

Statsutskottet uttalar att man har förståelse för motionens yrkande men avslår ändå motionen. Det hade varit bättre om förståelsen på ett konkret sätt korresponderat med vad som sägs i utlåtandet.

Herr talman! Motionen är skriven mot bakgrunden av den allmänna glorifiering av militärt våld som sker och på nytt kan ske i ökad utsträckning inte minst bland vissa ungdomsgrupper. Vi är eniga om att hålla ett starkt försvar, men att dra in pojkar i ynglingåldern i en sådan verksamhet har jag alltid ställt mig mycket kritisk till.

Min motion är allvarligt menad, och jag beklagar att jag inte kan returnera samma förståelsefulla attityd gentemot statsutskottet som utskottet haft vänligheten att uttala vid avstyrkandet av min motion.

Jag yrkar bifall till motionen, herr talman.

Häri instämde herr *Lokander* (s).

Herr **GUSTAVSSON, BENGT**, (s):

Herr talman! Jag har förståelse för herr Sture Palms synpunkter. Militär verksamhet är en allvarlig sak, och någon gossesoldatverksamhet vill jag inte förorda. Tvärtom har jag i annat sammanhang motsatt mig tanken att exempelvis lösa studieanpassningsproblem genom att mera generellt medge ung-

domar att fullgöra del av värnpliktsutbildningen mellan andra och tredje gymnasieklass.

Skall dock ungdomar ges någon möjlighet att bekanta sig med försvarsverksamhet, är hemvärdet en av de bästa vägarna. Hemvärdet består ju till övervägande del av stadiga män i övre medelåldern som ställer upp i en helt defensiv hembygdsvakt.

Värnpliktskommittén har föreslagit att åldern för att få bli hemvärnsman skall höjas från 17 till 18 år. Regeringen har följt detta förslag och dessutom framhållit att inga som helst rekryteringsåtgärder för ungdomsverksamhet i hemvärdet skall få riktas mot ungdom tidigare än det år ungdomarna fyller 15 år. Att i enlighet med herr Sture Palms förslag sätta rekryteringsåldern till 16 år och stridsutbildningsåldern till 17 år vore liktydigt med att fastställa, att det inte skall förekomma någon ungdomsverksamhet i hemvärdet. Jag tror inte att detta vore bra. Det finns ju t. ex. ungdomar som funderar på att välja militäryrket, och för dem kan det nog vara ganska bra att få känna sig för något i hemvärdets ungdomsverksamhet i stället för att kanske rubba den civila utbildningen för förtidsinskrivning eller mera definitiv bindning till militär verksamhet. Att denna verksamhet måste ledas med all ansvarskänsla och omsorg, har utskottet understrukit genom att anmäla förståelse för syftet i herr Sture Palms motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta sammanhang hoppas jag att det inte är förmätet om jag som utredningsman uttrycker min tillfredsställelse över den förbättring av organisationernas arbetsbetingelser och den förstärkning av den frivilliga försvarsfaktorn som kan bli en följd av bifall till utskottets hemställan i föreliggande utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med

Om långfristiga lån till nyetablerade företag

anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjordes i enlighet med de avseende mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen I: 1033; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkterna 3—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, över motioner om anslag för en dokumentärfilm om tvåkammarriksdagen; samt

nr 30, i anledning av motioner om tillsättande av begärd utredning angående mindre och medelstora företag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om långfristiga lån till nyetablerade företag

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motion om långfristiga lån till nyetablerade företag.

I motionen II: 432, av herr *Sjönell*, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i syfte att säkerställa nyetablerade företags behov av långfristiga lån i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

att riksdagen måtte avslå motionen II: 432.

Reservation hade anförts av herrar *Annerås* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Löfgren* (fp) och *Åsling* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 432 hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande långfristiga lån till nyetablerade företag i enlighet med vad reservanterna anförde.

Herr ANNERÅS (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till föreliggande reservation.

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Annerås* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Ang. familjeföretagens uppgifter och utvecklingsmöjligheter

nen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;
Nej — 38.

Ang. familjeföretagens uppgifter och utvecklingsmöjligheter

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av motion angående familjeföretagens uppgifter och utvecklingsmöjligheter.

I motionen II: 939, av herr *Antonsson m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppdrag att överväga familjeföretagens uppgifter i vårt näringsliv och på grundval härav utarbeta näringspolitiska riktlinjer i syfte att på bästa sätt tillvarata familjeföretagens utvecklingsmöjligheter.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionen II: 939.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerlund (m)*, *Annerås (fp)*, *Börjesson* i *Glömminge (cp)*, *Löfgren (fp)* och *Åsling (cp)*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 939 hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående familjeföretagen i enlighet med vad reservanterna anført.

Herr *ANNERÅS (fp)*:

Herr talman! Den mindre företagsamheten är av betydande omfattning och av stor betydelse för vårt näringsliv. Som framgår av motionen, kan man utgå ifrån att cirka 400 000 människor är sysselsatta i de medelstora företagen inom industrisektorn. Det är således en mycket stor grupp av medborgare som är beroende av de familjeägda företagen. Därför är det angeläget att samhället tar stor hänsyn till dessa företag.

Företagens utveckling är en väsentlig trygghetsfaktor, och man kan fråga sig om tillräcklig hänsyn tagits till den mindre företagsamheten och konstatera att detta inte alltid varit fallet, även om en del speciella åtgärder har vidtagits inom vissa områden. Dessa åtgärder hänför sig till vissa lånemöjligheter via företagareföreningar, kreditgarantier och kreditinstitut, avsedda i främsta rummet för de mindre och medelstora företagen.

Det finns dock en del faktorer som inverkar negativt på dessa företags utveckling. De höga utlåningsräntorna som gällt under senare år motverkar företagens utvecklingsmöjligheter. De mindre företagen har inte storföretagens möjligheter att gå ut på obligations- och aktiemarknaden för att skaffa sig kapital till investeringar. Investeringsfonderna är en betydande förmån som tillkommer i stort sett storföretagen. Nuvarande bestämmelser om återlån från AP-fonderna diskriminerar de mindre företagen.

Detta är synpunkter som jag framförde i denna kammare när frågan om återlån från AP-fonderna behandlades i förra veckan, men de har betydelse även här.

Strukturuomvandlingen berör i hög grad de mindre och medelstora företagen. Omställningar, specialisering av produktsortimentet, sammanläggningar och i en del fall nedläggningar är en följd av den tekniska utvecklingen. Men påfrestningarna på företagen har blivit stora på grund av den förda

Ang. familjeföretagens uppgifter och utvecklingsmöjligheter

ekonomiska politiken. Utvecklingen går inte entydigt mot större företag. Den går också i riktning mot mer specialiserade företag. Detta ger enligt min mening mindre och medelstora företag som kan finna de rätta produkterna och koncentrera sig på dem en stor chans, och dessa företag kommer också att behövas i framtiden för centrala uppgifter i vår ekonomi, bl. a. såsom komponentleverantörer inom handeln, reparations-, underhålls- och servicenäringsarna. Vår näringspolitik måste därför inriktas på att skapa en gynnsam utvecklingsmiljö för denna viktiga del av vårt näringsliv.

Dagens situation kräver ett stort kunskapsbehov hos företagsledarna — ett problem som i växande utsträckning måste uppmärksammas. Behovet av utbildning förefaller särskilt påkallat inom områden som långtidsplanering, budgetering och ekonomisk administration. En ökad satsning på utbildningsområdet är angelägen, och det är därför att hoppas att den omorganisation och förstärkning av statens institut för hantverk och industri som riksdagen har beslutat i år kommer att ge företagen stöd i dessa avseenden.

Initialkostnaderna för introduktion på främmande marknader har blivit så stora att de inte kan bäras av enskilda företag. Statsmakterna bör därför stödja denna introduktion genom aktivering av de statliga utlandsorgan som handhar dessa frågor.

En kontinuerlig produktutveckling och marknadskännedom är grundläggande förutsättningar för ett framgångsrikt mindre företag. Även på detta område är ett enskilt företags resurser ofta alltför begränsade. Därför är det angeläget med ett stöd till ett mer utvecklat samarbete bl. a. genom branschforskningsinstitutet.

Herr talman! Med dessa kompletteringar av vad som har framförts i reservationen vid utskottsutlåtandet ber jag att få yrka bifall till densamma.

I detta anförande instämde herr *Larsson, Nils Theodor*, (cp) och herr *Akerlund* (m).

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Utskottet anser liksom motionärerna att familjeföretagen har en betydelsefull uppgift i vårt näringsliv och att utredningsverksamhet rörande dessa företags problem och förhållanden är mycket angelägen. Förra året hemställde riksdagen på förslag av bankoutskottet om en sådan utredningsverksamhet. Den delegation för de mindre och medelstora företagen som chefen för industridepartementet med anledning härav bemyndigats tillkalla har som framgår av de i utskottets utlåtande nr 30 redovisade direktiven, att överväga frågor av det slag som diskuteras i motionen. Delegationen torde också ha möjligheter att göra de näringspolitiska bedömningar som motionärerna efterlyser. Några skäl för att vid sidan av delegationen tillsätta en parlamentarisk utredning rörande familjeföretagen kan utskottet inte finna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Annerås* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Meddelande ang. enkel fråga

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Annerås* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;
Nej — 53.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av motioner om ökad statlig upphandling från mindre och medelstora företag; samt

nr 34, i anledning av motioner om ökad statlig upphandling från norrlandsföretag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Härefter yttrade herr TALMANNEN: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda

ärenden andra lagutskottets utlåtande nr 37 och statsutskottets utlåtande nr 98 i nu nämnd ordning uppföres näst efter allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 30 samt att utrikesutskottets utlåtande nr 8 sättes närmast före statsutskottets utlåtande nr 95, ävensom att statsutskottets utlåtande nr 99 uppföres näst efter andra lagutskottets utlåtande nr 34. Denna hemställan innebär att efter de nu uppskjutna ärendena som första ärende därefter behandlas frågan om apoteksväsendet. Det är den långa textens korta innehåll.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och bordlades en av herr *Alexanderson m. fl.* undertecknad motion, nr 1230, i anledning av skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av ett från 1969 års organisationsutredning inkommet betänkande angående utskottens personalorganisation.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Brundin (m)* till herr ministern för utrikes ärendena: "Vill Utrikesministern upplysa kammaren om skadegörelsen på American Cultural Center kommer att ersättas med skattemedel?"

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.37.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert